

8.5 Extra bijlagen

Bijlage 8.5.1 Bibliografie

Literatuur

Bertrand (J.), Houten schrijnwerk. Erfgoed en comfort verenigen. Brussel, 2005.

Bogaert (C.), Lanclus (K.) & Verbeeck (M.) met medewerking van Linters (A.), "Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Gent", in: Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. 1979, Deel 4NB Z-W, Brussel - Gent.

Christiaens (C.), Vergelijkende studie van de restauratie van begijnhoven. (Onuitgegeven licentiaantsverhandeling UGent, Promotor: Prof. Ir. Arch. J. Debacker), 2002-2003.

Cockx (E.) en Fabri (L.), Het Groot Begijnhof van Leuven, een eigenzinnig verhaal van een eigenzinnige beweging. Leuven, 1994.

Coene (A.) en De Raedt (M.), Kaarten van Gent, plannen voor Gent (1534-2011). Gent, 2011.

Coene (A.), "Jacob Roelofs van Deventer tekende omstreeks 1559 een werkelijkheidsgetrouwe stadsplattegrond van Gent". In: Ghendtsche Tydinghen, 29, 2000, nr. 4.

Coppens (S.), Jaenen (M.) en Lemineur (P.), Project II: Sint-Elisabethbegijnhof Gent. Huis O.L.V. Boodschap. Pro-venierstersstraat 49, 9000 Gent. Antwerpen, 2011 (Onuitgegeven eindwerk, Artesis Hogeschool).

De Cant (G.) (et.al), "Een onafhankelijke vrouwenwereld. Van de 12de eeuw tot heden. De Vlaamse begijnhoven." In: Luciole Gids voor de intelligente reiziger. Riverside, 2003.

De Potter (F.), Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen. Deel IV, Deel VIII.

De Roey (N.), Flemish Beguinages as World Heritage: the search for a common management. (Onuitgegeven masterscriptie KUL (RLICC), Promotor: Van der Wee (8.)), 2013.

Declercq (D.), The nineteenth-century primary municipal schools in Ghent. A value assessment and current issues of an unrecognized heritage. Leuven, 2013 (Onuitgegeven Masterscriptie, K.U.L. (R.L.I.C.C.)).

Declercq (D.), Gentse parochiekerken. Analyse en waardebeoordeling. Sint-Elisabethbegijnhof (Onuitgegeven studie i.o.v. de Dienst Monumentenzorg en Architectuur - Stad Gent), 2013.

Fredericq (P.), Het oud Groot Begijnhof van de Brugsche Poort. Gent, 1902.

Laporte (D.), Een beeld in de Stad, Bruges-la-Morte, op de Begijnhofdries te Gent. Gent, 1993.

Leurs (S.) (e.a.), Steden en landschappen. VII. De Begijnhoven. Antwerpen, 1931.

Luyts (L.), Het Groot Begijnhof van Sint-Elisabeth in zijn verleden en zijn heden. Gent, 1978.

Mestdach (K.), "Het Gentse Sint-Elisabethbegijnhof op het elan van de Contrareformatie (1598-1795)." In: Verhandelingen der Maatschappij voor geschiedenis en oudheidkunde te Gent, Deel XXV, Gent, 2000. Poelman (R.) (ed.), 125 jaar Groot Begijnhof te Sint-Amandsberg. 1999.

S.N., "Monumentenzorg en Monumentenbeheer in het Gentse Sint-Elisabethbegijnhof. Wie kan zich ongestraft veroorloven om ons patrimonium naar de verdoemenis te helpen?", in: 't Begijntje, Gent, VZW Elisabethbegijnhof, 2000 (december).

S.N., Kleurrijk. Jan Baptist Wynantz & Gent omstreeks 1820. Gent, 2015.

S.N., "l'Origine des béguinages", in: La Flandre libérale. (Krantenartikel, 20/02/1884).

Schietekat (P.), Restauratiedossier Sint-Elisabethplein 24. S.l., 1999.

Stad Gent, Sint-Elisabethbegijnhof erkend als herwaarderingsgebied. En nu? Gent, 1985. (Brochure Informatiecentrum stadsvernieuwing).

Thoen (E.), "Het landschap in de middeleeuwen en moderne tijden.", in: Prevenier (W.), Van Eenoo (R.) & Thoen (E.) (eds.), Geschiedenis van Deinze, Deel 3. Deinze, 2007.

Triest (M.), Van Poucke (G.) en Vanooteghem (C.), Grote madammen. Averbode, 2011.

Van Aerschot (S.) en Heirman (M.), Flemish beguinages: World heritage. Leuven, 2001.

Van Aerschot (S.), Béguinages Flamands: un passé bien présent, liste du patrimoine mondial, proposition d'inscription. 1997.

Van De Kerkhove (A.) en Baldewijns (J.) (eds.), Werken en Kerken: 750 jaar begijnhof/even te Gent. Gent, 1984.

Van Mechelen (J.), Vlaamse begijnhoven: in schemelheyt der maechtyckheydt. Brussel, 1973.

Vandenbussche (C.), Het oud begijnhof St.Elisabeth te Gent. (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent, Promotor: Prof. Dr. F. De Smidt), 1969.

Verhaegen (P.), De oude kerken van Gent, Deel II. Antwerpen, 1938.

Vermeir (R.), Een inleiding tot de geschiedenis van de Vroegmoderne Tijd. Wommelgem, 2008.

Wyffels (A.), De moeilijkheden rond de Gentse begijnhoven op het einde van de lBe en in de 19e eeuw. S.l., 1970.

OCMW-archief

Fonds BG11 (Begijnhoven):

Nummers 1, 2, 6, 8, 22, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 39, 40, 56, 63, 65, 70, 72, 73, 76, 77, 101, 104.

Fonds BG48 (Reprises des Catheux):

Nummer 21.

Fonds BG49 (Verkopen):

Nummers 85, 97, 103, 105, 187, 192, 205, 227, 231, 457.

Fonds BG61 (Atlassen):

Nummer 3.

Fonds Kaarten en Plannen

1357/107/21	1380/107/21	1388/107/29	1388/107/29
1394-107-35	450/107/67	1479/107/77	1482/107/80
1482/107/80	1482/107/81	483/107/81	1484/107/82
1485/107/83	1489/107/87/1	1491/107/88	1494/107/91
1495/107/92	1496/107/93	1496/107/93	1512/107/100
1598/107 /116/6	1616/107 /118	1637/107/135	1673/107/152/1

Stadsarchief Gent (SAG)

SAG, Archieven van het Groot Begijnhof nr. 206.

SAG, Atlas Goetghebuer, L60/1; L60/4b; L60/5; L60/10; L60/12b.

SAG, Billet, J. Pollitije-bouck III, fol. 92 v0 (In: Mestdach, op. cit., p. 107.)

SAG, G/1693.

SAG, G/4235.

SAG, Handboek van de stadstresorier, 1631, f0 134.

SAG, NdP, 1104-1106 (S.N., "l'Origine des béguinages", in: La Flandre libérale, Krantenartikel, 20/02/1884.)

SAG, nr. 234, fol. 66

SAG, PLADS/2003/266

SAG, Reeks 94/1400 (1146).

SAG, Reeks F, 57 (1 + 2) - 58 (1).

SAG, Reeks P, nr. 232.

SAG, Stadsrekeningen 1631, f0204.

SAG, Stadsrekeningen 1636-1637, f0 201.

Archief dienst Stadsarchitectuur en Monumentenzorg Stad Gent

Archief Sint-Elisabethbegijnhof

Bijzonder Plan van Aanleg nr. 114.

S.N. Zicht op de Provenierstersstraat omstreeks 1584. (Bron: Algemeen Rijksarchief Brussel. Digitale kopie verkregen van de DM1A Stad Gent.).

Foto-archief (1965-1999)

Begijnhofdries

Edmond Boonenstraat

Gravin Johannastraat

Hippoliet Lammensstraat

Jan Verspeyenstraat

Mathias Gesweinstraat

Provenierstersstraat

Sophie Van Akenstraat

Kadasterarchief Oost-Vlaanderen

Algemeen

Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Kadastrale legger, Boek 207 (mutatieschetsen).

Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Primitief kadaster Gent, Sectie F, 25ste deel.

Mutatieschetsen Gent, Afdeling VI

1838/42	1846/35	1850 /199	1851/20	1851/23
1851/24	1851/25	1851/26	1865/112	1876/30
1877 /28	1883/25	1886/21	1888/61	1888/62
1888/63	1888/64	1906/110	1906/111	1906/112
1909 /22	1911/63	1912/40	1914/26	1936/68
1936/72	1936/73	1937 /41	1939 /27	1957 /51
1971/30	1972/31	1974/23	1976/19	1979 /48

Mutatieschetsen Gent, Afdeling XV

1971/30	1975/38	1976/18	1976/21	1979 /15
1981/45	1982/37	1986/17	1987 /17	1988/23
1988/25	1988/41	1989 /24	1989 /25	1990/19

Universiteit Gent

RUG, BIB.ARCH.004090, Gent - Begijnhof Sint-Elisabeth (Gravure van de begijnhofpoort door P. Allaert, voor 1879).

Archief Facility Management Stad Gent

Arch. Van Driessche, Ontwerp tot herstelling van oorlogschade en grove herstellingswerken aan Sint-Elisabethkerk (Grondplan, gevelaanzicht en snede -1952).

S.N. Grondplan van de stadsschool Dr. Decroly Instituut, elektrische installatie (Grondplan, begane grond), 1999.

S.N., Ontwerp omvorming Infirmierie en Huis Grootjuffrouw tot stadsschool (Grondplan, begane grond), 1879.

Van Rysselberghe (Ch.), Grondplan school Hippoliet Lammensstraat (Grondplan, begane grond), 1913.

Rijksarchief Gent (RAG)

Fonds kaarten en plannen

Nr. 1916: J. Horenbault (s.d.), Kaart van Gent , kopie van kaart van 1619.

KADOC

Archief Roger Van Driessche

Sint-Elisabethkerk Gent

Persoonlijk archief Dirk Laporte

Schietekat (P.), Restauratiedossier Sint-Elisabethplein 24. S.l., 1999.

S.N., "Monumentenzorg en Monumentenbeheer in het Gentse Sint-Elisabethbegijnhof. Wie kan zich ongestraft veroorloven om ons patrimonium naar de verdoemenis te helpen?" In: 't Begijntje, Gent, VZW Elisabethbegijnhof, 2000 (december).

Stad Gent, Sint-Elisabethbegijnhof erkend als herwaarderingsgebied. En nu? Gent, 1985 (Brochure Informatiecentrum stadsvernieuwing).

Verslagen stuurgroepen Herwaarderingsgebied Sint-Elisabethbegijnhof.

Internetbronnen

<<https://beschermingen.onroerenderfgoed.be>>

<<http://www.elisabethbegijnhof.be/nljonze-vzw>>

<<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>> (Inventaris Bouwkundig Erfgoed)

<www.google.be/maps>

<www.kbr.be/collections/cart_plan/ferraris/ferraris_nl.html>

<balat.kikirpa.be>.

<geo.onroerenderfgoed.be>

<beeldbank.gent.be>

<delcampe.net>

Bijlage 8.5.2 Historiek openbaar domein

In onderstaande bijlage wordt de historiek van de aanleg van het openbaar domein in detail toegelicht. Voor een historische context van deze evolutie wordt verwezen naar hoofdstuk 2 van dit beheersplan.

Deze bijlage bestaat uit twee delen: (1) straataanleg en verharding, en (2) straatverlichting.

Deel 1: Straataanleg en verharding

Zoals blijkt uit het historisch onderzoek bleef het openbaar domein van het begijnhof relatief ongewijzigd tot 1874, met uitzondering van de aanleg van de Jan Verspeyenstraat circa 1862. Pas na het vertrek van de begijnen naar Sint-Amandsberg werden de voortuinen ingelijfd in de openbare weg. Deze ingrepen kaderden in een rooilijnplan (Koninklijk Besluit van 30 november 1881) met als doel de begijnhofwijk te integreren in het stedelijk weefsel en het voormalige gesloten bouwblok open te werken door het maken van nieuwe doorgangen naar de aanpalende stadswijken. Archiefdocumenten tonen aan dat de eeuwenoude aanleg van de openbare ruimte van het Sint-Elisabethbegijnhof in een sneltempo werd gewijzigd na het vertrek van de begijnen in 1874.

Afb. 1. Begijnhofdries, bestrating met kasseien, te dateren voor het vertrek van de begijnen (foto zeker vóór 1876) (Bron: KIK, Obj. 155608 (cliché a126029)).

Bovenstaande foto toont de bestrating langs de zuidzijde van de Begijnhofdries, voor het vertrek van de begijnen in 1874 (foto zéker voor 1876).²³ We zien een verzorgde bestrating met kasseien van

²³ De tuilmuren voor het Convent Ter Velde (tegenover de kerk) zijn nog zichtbaar in de achtergrond links. De sloop van deze tuilmuren werd kadastraal geregistreerd in 1876 (Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Mutatieschetsen Gent, Afdeling VI, 1876/30.)

verschillende formaten. De verharding lijkt de volledige straatbreedte in te nemen en er zijn geen voetpaden te zien. Het bolle wegdek watert af naar de zijkanten. Voor de Ecce Homo-kapel zijn de kasseien concentrisch geplaatst.

Afb. 2. Huidige E. Boonenstraat. Bestrating met kasseien, te dateren voor het vertrek van de begijnen (foto zeker vóór 1876) (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0272).

Ook deze foto van wat nu de E. Boonenstraat is, geeft een gelijkaardig beeld. Deze foto is genomen vóór de sloop van de tuinmuren in 1876. Vooraleer hier circa 1882 een doorgang werd gemaakt vanaf de E. Boonenstraat naar de Begijnhoflaan, boog de kasseistraat langs de zuidzijde van de kerk in westelijke richting af naar de zogenaamde 'Achterstraat' van het begijnhof, ongeveer de huidige H. Lammensstraat. Op de achtergrond is de voorgevel van de kerk herkenbaar. We zien een bolle kasseiweg, van gevel tot gevel verhard. Aan beide zijden is een goot uitgewerkt in kasseistenen. De kasseiweg is verzorgd maar duidelijk al relatief oud (verzakkingen) en bestaat uit stenen van verschillende afmetingen.

Uit het archiefonderzoek is gebleken dat de Commissie der Burgerlijke Godshuizen na het vertrek van de begijnen in 1874 vrijwel onmiddellijk begon aan de modernisering en opwaardering van het voormalige begijnhof. De herinrichting van de openbare ruimte speelde daar een voorname rol in, met

als doel om het voormalige besloten hof te assimileren met de stedelijke openbare ruimte ("*les rues de l'enclos du Béguinage seraient assimilées à la voirie urbaine*").²⁴

De eerste vernieuwde straten: De Hippoliet Lammensstraat en Mathias Gesweinstraat

Een eerste belangrijke ingreep in de openbare ruimte was de sloop van het volledige westelijke bouwblok van het begijnhof, tussen 1874 en 1877 (zie hoofdstuk 2). De percelen tussen de in 1862 aangelegde Begijnhoflaan en de H. Lammensstraat werden in de daaropvolgende jaren verkaveld en bebouwd. De vroegere 'Achterstraat' van het begijnhof, een smalle lange straat afgeboord met tuilmuren, werd rechtgetrokken, verbreed en herdoopt tot Hippoliet Lammensstraat.²⁵ Vanzelfsprekend moesten deze nieuwe huizen ook aan de zijde van het begijnhof worden voorzien van een riolering en op z'n minst een verharding voor de toegangsdeur.

Uit rekeningen²⁶ bewaard in het stadsarchief blijkt dat de Gentse aannemers *P. Everarts frères en E. (?) Koelmans (Dendermondsen steenweg)* in juli 1877 bestratingswerken hebben uitgevoerd in de H. Lammensstraat en de M. Gesweinstraat. Ze legden er 1107,07 m² "oblongs kalseiden" (= langwerpige kasseien) en 129,53 m² "coulants kalseiden" (= goten). Er wordt ook melding gemaakt van 367,38 m² "oud kalseidewerk in zavel" en het veranderen van voetpaden en herplaatsen van circa 90m borduren (vermoedelijk aan de Begijnhoflaan).

Dezelfde aannemers hadden de maand voordien (van 10 tot 22 juni 1877) een riolering aangelegd rondom de nieuwe verkaveling. Een rekening vermeldt een riool van 50 m lengte aan de Begijnhoflaan, 39 m aan de Begijnhofstraat (=E. Boonestraat), 106,5 m aan de H. Lammensstraat, 93 m *Na de Verspeyenstraat* (= noordelijk deel H. Lammensstraat?) en 107 m voor de M. Gesweinstraat.

Er was een aanzienlijk hoogteverschil tussen de dorpelhoogte van de nieuwe bebouwing langs de Begijnhoflaan-H.Lammensstraat en de historische begijnhuizen aan overzijde van de straat. Dit was te wijten aan een reeds bestaand hoogteverschil met de hoger gelegen Begijnhoflaan die in 1862 was aangelegd op de voormalige omwalling *Begijnvest*. Het hoogteverschil vormde aanvankelijk geen probleem doordat het begijnhof door een gracht gescheiden bleef van de Begijnhoflaan. De heraanleg van het westelijk deel van het begijnhof zorgde ervoor dat beide niveaus met elkaar werden verbonden en het hoogteverschil moest worden opgevangen. Dezelfde aannemers hadden hiervoor op 30 januari 1877 maar liefst 900 m³ grond aangevuld.²⁷ Het hoogteverschil en de afwatering van de straat wordt weergegeven op onderstaande schets.

²⁴ Archief Gent, G4233, Travaux de voirie à l' Ancien Béguinage. Kopie van de Gemeenteraadszitting van 9 april 1878, met als onderwerp *Rapport des Commissions du contentieux et des finances - Voirie: Travaux de voirie à exécuter à l'ancien Béguinage*.

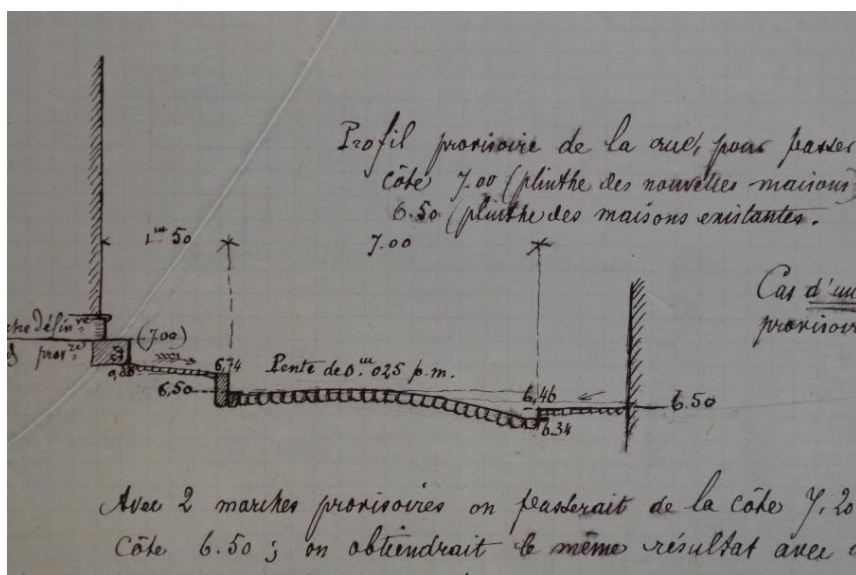
²⁵ Hippoliet Lammens (1803 - 1858), gemeenteraadslid van 1848 tot 1858 en filantroop die een groot deel van zijn fortuin, 250.000 goudfrank, aan de armen en wezen van Gent naliet. Op aandringen van het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen werd de nieuwe straat naar hem vernoemd (Bron: DE BUCK Ronald, *Gentse Memoriedagen: 2 en 3 februari*, ojs.ugent.be)

²⁶ Afrekeningen van aannemers P. Everarts frères en E. (?) Koelmans (Dendermondsesteenweg, Gent) voor rioolwerken van 10-22 juni 1877 en voor werken in juli 1877 (Bron: Archief Gent, G4233, Travaux de voirie à l' Ancien Béguinage).

²⁷ Afrekening van aannemers P. Everarts frères en E. (?) Koelmans (Dendermondsesteenweg, Gent) voor aanvulling van 900 m³ grond op 30 januari 1877 (Bron: Archief Gent, G4233, Travaux de voirie à l' Ancien Béguinage).

Afb. 3. De in 1877 aangelegde kasseibestrating in de H. Lammensstraat. De oorspronkelijke tuinmuur bevond zich enkele meters voor de trapgevels van het Convent Ter Wijngaerde, die sindsdien op de rooilijn liggen. Een groot deel van de voortuin is dus ingenomen in de openbare weg. De dieper liggende vleugel van het convent zou in 1914 moeten wijken voor de bouw van de stadsschool. Ongedateerde foto, na 1876, voor 1914. (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0260).

Afb. 4. Er was een aanzienlijk hoogteverschil tussen de dorpelhoogte van de nieuwe bebouwing langs de Begijnhoflaan-H. Lammensstraat en de historische begijnhuizen aan overzijde van de straat. Ongedateerde schets van de H. Lammensstraat of het begin van de E. Boonenstraat (Bron: Archief Gent, G4233, Travaux de voirie à l' Ancien Béguinage).

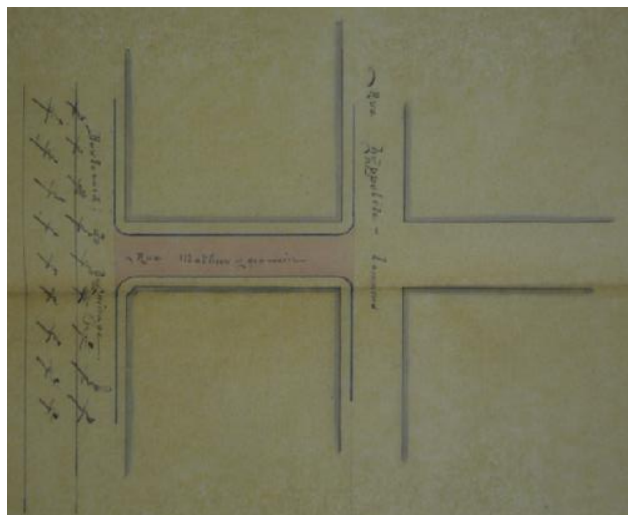
De aannemers zouden nog een hele tijd op hun verloning moeten wachten. De werkzaamheden gaven aanleiding tot onenigheid tussen het Bestuur van de Burgerlijke Godshuizen en de Stad over wie verantwoordelijk was voor de kosten verbonden aan de herinrichting en het onderhoud van de openbare ruimte in de oude begijnhofwijk. De stad beschouwde de wijk als een 'enclos', terwijl de

Godshuizen de buurt als een echte stadswijk zagen sinds het vertrek van de begijnen. In april 1877 zijn gedelegeerden van beide besturen hierover samengekomen, maar zonder tot een definitief akkoord te komen. De reeds uitgevoerde en hoogst noodzakelijke werken (rioleringswerken, grondwerken en bestratingswerken) werden voorgeschoten door de Godshuizen, zonder definitief akkoord over de kostenverdeling.²⁸ Pas in mei 1878 werd hierover een **akkoord bereikt tussen de Stad en de Godshuizen**.²⁹

1. De stad Gent neemt de kosten voor de straatverlichting op zich.
2. De wegeniswerken, waaronder bestrating, grondwerken en aanleg van goten zullen door de Stad worden uitgevoerd. De Godshuizen financieren de werken, waarop de Stad de helft zal terugbetalen, gefaseerd over de komende 10 jaren.
3. De straten van het voormalig begijnhof worden geassimileerd in het openbare domein.

Na het akkoord wordt er duchtig verder gewerkt aan de vernieuwing van de het openbaar domein. Een brief van 22 juli 1880 door de Godshuizen spreekt over het betalen van 687,44 frank *“pour les travaux de pavage effectués dans la rue du Béguinage en 1879”*, zonder verdere toelichting.

Dezelfde brief en andere documenten handelen over het verharden van het deel van de M. Gesweinstraat tussen de Begijnhoflaan en de H. Lammensstraat, hetgeen om budgettaire redenen werd uitgesteld. De werken moeten volgens de bestelbon voltooid zijn op 20 juli 1881.³⁰ De bronnen spreken over *“pavage en grès neufs”* en *“voor het kassein met Belgische bautisse”*.³¹ Hier werden dus nieuwe kasseien gebruikt, aangezien het een nieuw gemaakte doorgang betreft en er dus geen recuperatie mogelijk was.

Afb. 5. Plan voor het verharden met kasseien van de Matthias Gesweinstraat circa 1880
(Bron: ongedateerd plan, horend bij documenten van 24 mei 1880. Archief Gent, G4233).

²⁸ Archief Gent, G4233, Travaux de voirie à l' Ancien Béguinage. Brief van 15 januari 1878 van de Stad naar de Godshuizen.

²⁹ Archief Gent, G4233, Travaux de voirie à l' Ancien Béguinage. Overeenkomst van 2 mei 1878 tussen de Godshuizen en het Stadsbestuur.

³⁰ Archief Gent, G4233, Travaux de voirie à l' Ancien Béguinage. Travaux de Voirie, Ordre de Service n° 225 (gebaseerd op Cahier des charges n°265), gedateerd 21 juni 1881.

³¹ Ibidem en Archief Gent, G4233, Travaux de voirie à l' Ancien Béguinage. Document van 14 mei 1880

Reeds in 1876, nog voor er sprake was van een akkoord tussen de Stad en de Godshuizen, en evenmin van een rooilijnplan, waren reeds enkele straten in het hof verbreed. De H. Lammensstraat werd hoger reeds vermeld, maar ook in het zuidelijk deel van de Gravin Johannastraat en de Sophie Van Akenstraat verdwenen de tuilmuren die de straat afbakenden. Bij laatstgenoemde werd zo een plein gecreëerd voor de kerk. Op onderstaande postkaart is dit nieuwe 'kerkplein' te zien. Het Convent Ter Velde tegenover de kerk was (zeker sinds september 1878) verhuurd aan de drukkerij van *La Flandre Libérale*.³²

Afb. 6. Foto van drukkerij *La Flandre Libérale* in het Convent Ter Velde, aan het in 1876 gecreëerde 'plein' voor de kerk (foto laatste kwart 19de eeuw, bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0256).

Ten zuiden van de kerk en de Begijnhofdries bleven de oude tuilmuren aanvankelijk behouden aangezien ze een min of meer recht verloop kenden. De oude tuilmuren werden ingekort tot een laag muurtje, aan de bovenzijde gecementeerd. Onderstaande foto, waarop de ingekorte muurtjes te zien zijn, dateert aldus uit de tussenperiode na het vertrek van de begijnen in 1874 en voor de aanvang van grotere infrastructuurwerken vanaf 1882 (de kapel op de voorgrond zou in 1883 worden verplaatst tegen het kerkkoor).

De historische begijnhofpoort en de zes aanpalende woningen werden in 1879 (gesloopt, met het oog op een verbeterde verkeersdoorstroming. Het Stadsarchief bewaart nog het oorspronkelijke bestek van aannemer Pieter Damman voor den afbraak van het portaal aan den voornamen ingang van het voordezen groot Begijnhof te Gent en zes daaraanpalende Woonhuizen.³³

³² Archief Gent, Archief OCMW Gent, BG11 Begijnhoven, 63.

³³³³ Archief Gent, Archief OCMW Gent, Commissie der Burgerlijke Godshuizen, BG 11 Begijnhoven, nr. 65.

Afb. 7. Foto van de Begijnhofdries in de korte tussenfase na het vertrek van de begijnen in 1874 en voor de heraanleg van deze straten circa 1880-1882 (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0249).

Grote plannen voor het Begijnhof - Rooiijnplan van 1881

Na het akkoord van mei 1878 worden plannen opgesteld voor een volledige heraanleg van de overige straten van het voormalige begijnhof. Deze plannen omvatten:

- het verbreden van de nauwe begijnhofstraten, door het slopen van de voortuinmuren (reeds ingezet in 1876);
- het rechte trekken van de rooiijnen;
- de aanleg van een rioleringsstelsel;
- de heraanleg van de bestrating in kasseien;
- de aanleg van voetpaden;
- de omvorming van de Begijnhofdries tot stadspark.

Het al dan niet behouden van de oorspronkelijke bebouwing wordt louter vanuit economisch opzicht bekeken. Van een waardeoordeel over de begijnhofarchitectuur is toen nog geen sprake. Pas circa 1900 komt er kritiek op de verdere ontmanteling van het begijnhof (zie hoofdstuk 2).

Onderstaand plan, opgesteld in maart 1880 door het Gentse Stadsbestuur (vermoedelijk in samenspraak met de Godshuizen) vormt de basis voor het definitieve rooiijnplan dat bij KB van 30 november 1881 officieel werd vastgelegd. Het plan bevat de hoofdlijnen van het beleid dat de daaropvolgende jaren zal worden gerealiseerd. Er werd in eerste instantie een nieuw rioleringsstelsel

comme utile de faire exécuter le plus tôt possible dans différentes rues de l'ancien béguinage", hetgeen eveneens blijkt uit de rekeningen van de aannemers.

In 1880 zijn door F. Pouillon & P. Glibart (aannemers, Slachthuisstraat) grootschalige riolerings- en bestratingswerken uitgevoerd in de *Begijnenstraat* (=E. Boonenstraat), *Froebelstraat* (=Gravin Johannastraat), *Van Akenstraat* en rondom de *Begijnhofplaats* (=Begijnhofdries).³⁵ Er worden ca. 60 m borduren geplaatst rondom de Begijnhofdries, hetgeen er op wijst dat de Begijnhofdries toen haar nieuwe vorm kreeg. De rekeningen vermelden verder nog:

- Kasseiwerk met oude stenen 6137 m²
- Kasseiwerk met nieuwe stenen 1571,52
- Kasseiwerk met grep stenen (16/16) 113 m² (grep = afvoergoot naast de rijweg)
- Kasseiwerk met grep stenen (12/14) 15m²
- Vervoeren van oude kasseien 1575 m²
- 461m rioolbuizen (0.5m diameter).

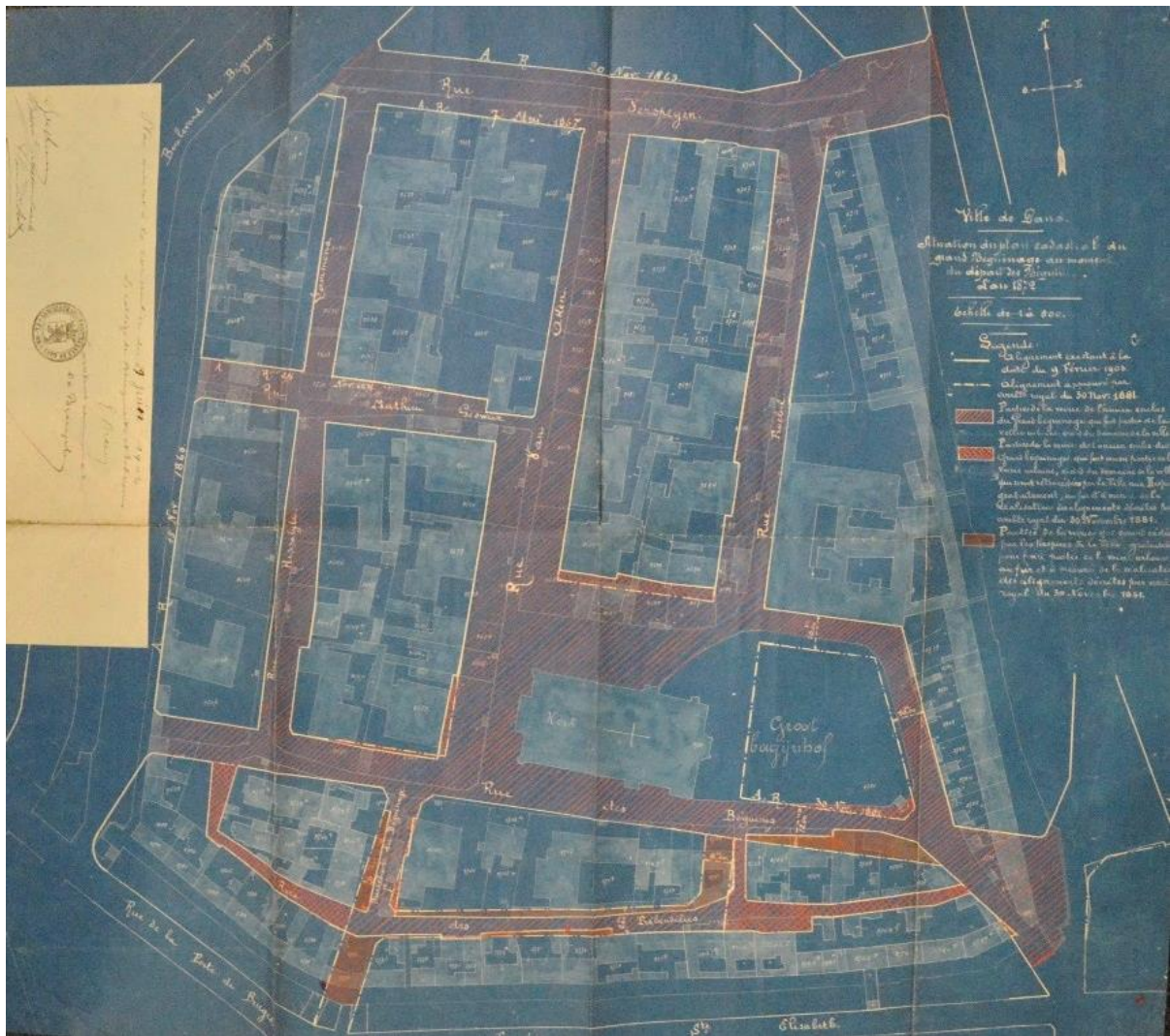
Deze bronnen bewijzen dat ongeveer 80% van de kasseistenen uit recuperatiemateriaal bestond. Nieuwe kasseien zijn van Belgische oorsprong ("*travaux de pavage en boutisses belges*").

In 1882 zijn bestratingswerken uitgevoerd aan de *Rue du Béguinage et plaine Ste.Elisabeth* door G. (?) Braekeveld en A. Roelandt.³⁶ Het gaat om de bestrating van de nieuw aangelegde toegangen tot het begijnhof, respectievelijk aan de E. Boonestraat en de (gedeeltelijke aanleg van) het Sint-Elisabethplein.

Tussen 1880 en 1882 krijgt de openbare ruimte van het begijnhof in grote lijnen haar definitieve vorm, al zal de aanleg in de daaropvolgende decennia nog verder worden afgewerkt (voetpaden, aanplantingen, etc.).

³⁵ Archief Gent, G4233, Travaux de voirie à l' Ancien Béguinage. Eindafrekening van de aannemers F. Pouillon & P. Glibart, 26 september 1880.

³⁶ Archief Gent, G4233, Travaux de voirie à l' Ancien Béguinage. Brief van 25.06.1883 van het CBS naar de aannemers ivm hun betaling voor de werken uitgevoerd in 1882.

Afb. 9 - Kadastraal plan van 1872, met aanduiding van de rooilijnen in 1903 (volle lijn), met de nog voorziene (niet uitgevoerde) werken, volgens het rooilijnplan van 1881 (stippellijn), waaronder het verlengen van de Zwartekatstraat naar Brugsepoortstraat en de sloop van de huizen ten zuiden van de dries om deze straat volledig te kunnen rechtekken.

(Bron: Archief Gent, G4234, Verslag gemeenteraad en aligneringsplan).

Figuur 10. Sophie Van Akenstraat en haakse straat (Begijnhofdries) ten noorden van de kerk, kort na 1880 (Bron: KIK, cliché B025963).

Figuur 11. Sophie Van Akenstraat (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0257).

Afb. 12. Het plein voor de kerk, met de dubbele bomenrij in de Sophie Van Akenstraat. Foto van na 1901. (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0267).

Afb. 13. In de vroege 20ste eeuw wordt de bestrating steeds verder afgewerkt, o.m. door de aanleg van borduren en voetpaden waar deze nog ontbraken (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_PBK_0111).

Afb. 14. De Begijnhofstraat (=E. Boonenstraat en Begijnhofdries) na de heraanleg van 1880 (Bron, KIK, Obj. 155608 (cliché a004105), datering tussen 1880 en 1901).

Afb. 15. De bestrating aan de zuidzijde van de kerk, na de heraanleg van 1880 en voor de vernieuwing van de lage omheiningsmuurtjes circa 1901 (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0273).³⁷

Afb. 16. Dezelfde staat, na de aanleg van de nieuwe omheiningsmuurtjes met hekwerk circa 1901 (Bron: KIK, Obj. 155608).

³⁷ Foto te dateren na 1882 (Bouwaanvraag hoekhuis Sint-Elisabethplein, G12/1882/P/5).

Op vroeg 20ste-eeuwse foto's van de E. Boonenstraat en de Begijnhofdries ten zuiden van de kerk is een **laag tuinmuurtje met hekwerk** te zien. De realisatie van dit muurtje kwam gefaseerd tot stand.

Zoals reeds vermeld werd de tuinmuur langs de Begijnhofdries (voor huidige nrs. 8-24) in eerste instantie verlaagd en bovenaan afgewerkt met cement.

Reeds in 1891 werd de tot dan bewaarde oorspronkelijke tuinmuur aan de zuidzijde van de E. Boonenstraat (huidige nrs. 1-5) gesloopt en vervangen door lage muurtjes "*en pierre de taille*" (zonder hekwerk).³⁸ In één beweging wordt daar ook een voetpad aangelegd ("*le trottoir qui sera construit*"). De licht gebogen rooilijn wordt op dat moment rechtgetrokken, volgens het nieuwe rooilijnplan van 1881. De aansluitende oorspronkelijke tuinen in de *Rue Courte du Béguinage* (=Zwartekatstraat) blijven behouden tot vandaag.

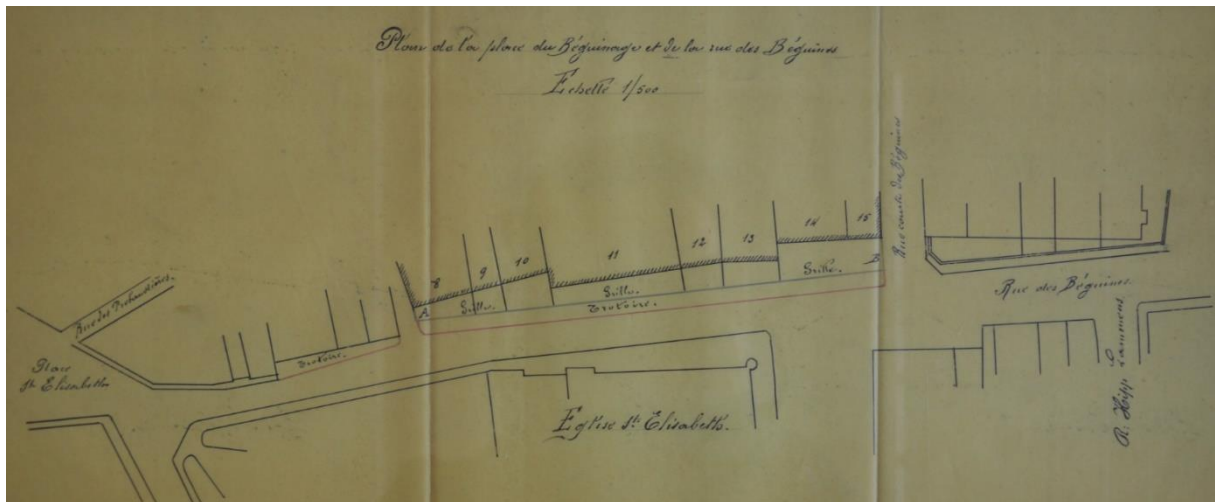
Tien jaar later volgde de tuinmuur aan de Begijnhofdries. Het bestuur van de Godshuizen besliste in zitting van 26 april 1901 om het verlaagde muurtje te herbouwen naar het voorbeeld van de reeds uitgevoerde muurtjes in de Begijnenstraat (E. Boonenstraat), en om de straat beter te verlichten. Dit gebeurde op vraag van de bewoners van de Begijnhofdries (oude nrs. 8-15), brief van 14 december 1900. De gevraagde werken werden uitgevoerd voor de volledige straat (oude nrs. 3-15) en uitgebreid met de aanleg van een voetpad ("*l'établissement d'un trottoir*").³⁹

*"Dit werk... zou de eigendommen in die straat veel verbeteren en de bewoners deze, veel gemak geven, daar zij van de straatschenders zouden ontslagen zijn, die nu de gebrekkige afsluitingen van hunne hofjes gedurig beschadigen en de planten en struiken vernietigen die er in wassen. Ook zou die verbetering veel bijdragen tot verfraaiing van dien schilderachtigen wijk."*⁴⁰

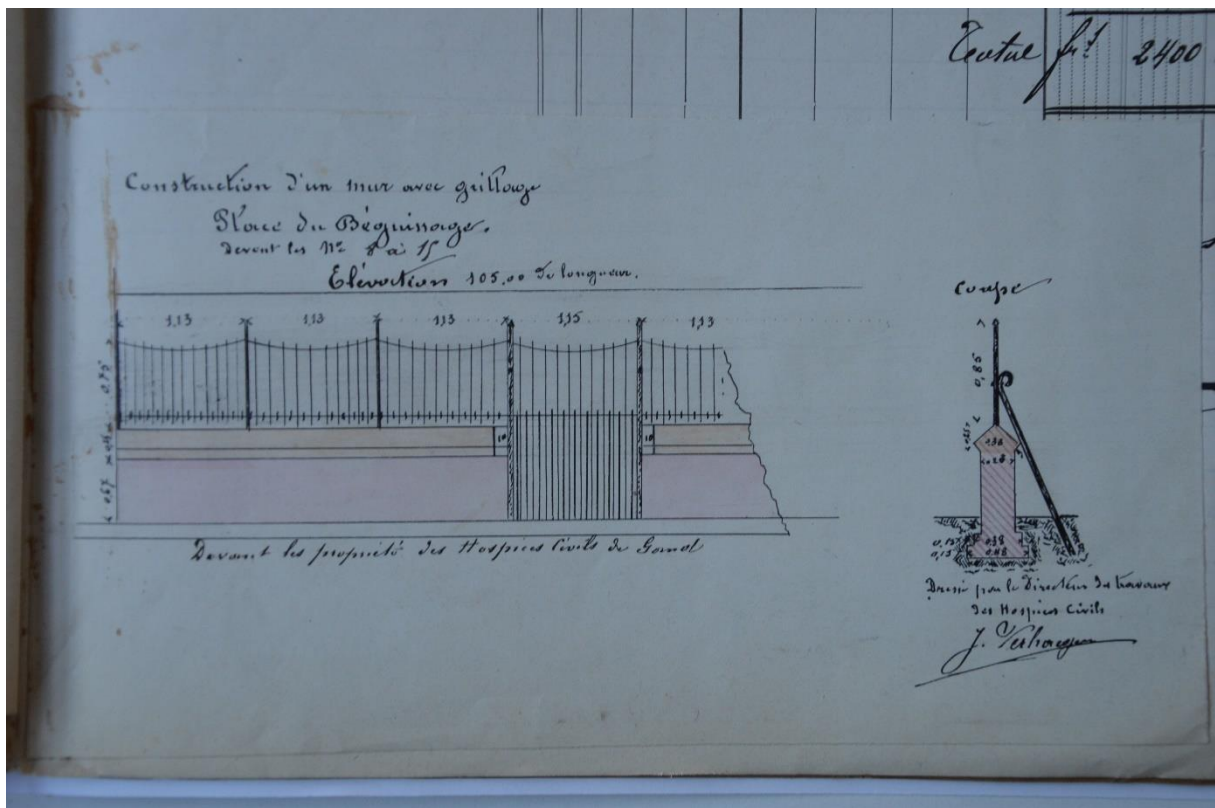
³⁸ Archief Gent, Bouwaanvragen G12, 1891-B-5, *reconstruire le parapet devant les maisons n° 1, 3, 5 et 7 r. des Béguines*.

³⁹ Archief Gent, OCMW-Archief Gent, BG11 Begijnhoven, 63. *Extrait du Registre aux délibérations de la Commission administrative des Hospices Civils de Gand. Séance du 26 avril 1901.*

⁴⁰ Archief Gent, Archief OCMW Gent, BG11 Begijnhoven, 63. Petitie van 14 december 1900 door de bewoners van Place du Béguinage nrs. 8-15.

Afb. 17. - Plan met aanduiding van de reeds bestaande muurtjes in de E. Boonenstraat (Rue des Béguines, dubbele zwarte lijn), de nieuw te bouwen tuinmuurtjes aan de Begijnhofdries volgens het rooilijnplan van 1881 (blauwe lijn), en de aan te leggen voetpaden (rode lijn) (Bron: ongedateerd plan, vermoedelijk circa 1901. Archief Gent, Archief OCMW Gent, BG11 Begijnhoven, 63).

Afb. 18. Ontwerptekening uit 1901 voor de te vernieuwen omheiningsmuurtjes langs de zuidzijde van de kerk (huidige Begijnhofdries) (Bron: Archief Gent, Archief OCMW Gent, BG11 Begijnhoven, 63).

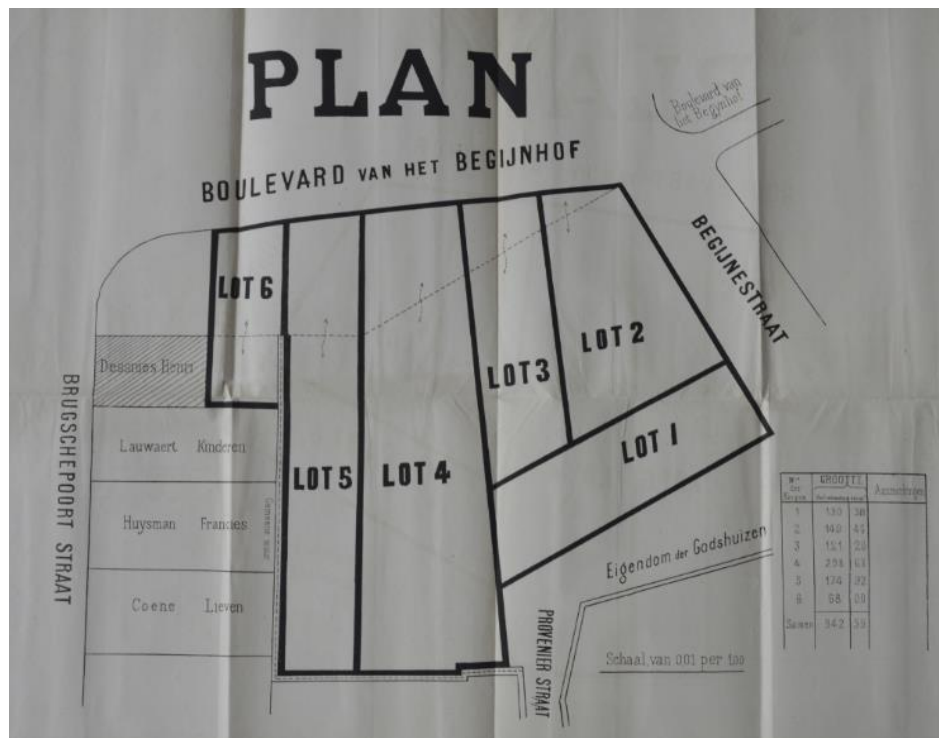
In de Provenierstersstraat bleef de oorspronkelijke situatie vermoedelijk veel langer behouden. Historische foto's tonen aan dat de oorspronkelijke bestrating zeker tot begin 20ste eeuw, en mogelijk nog veel langer- behouden bleef. De Provenierstersstraat wordt niet vermeld in de archiefstukken die verband houden met de aanleg van een riolering en de herinrichting van de openbaar domein in de jaren 1870-1880. Net zoals elders in het begijnhof bestond de oorspronkelijke bestrating uit een bolle kasseiweg met uitgewerkte goten aan de zijkanten. De overgrote meerderheid van de tuinmuren bleef hier wel bewaard. Slechts een klein gedeelte werd in 1888 gesloopt, meer bepaald tegenover het Straatje van Oliveten (Provenierstersstraat, huidige nrs. 9-25).⁴¹ Verder behield deze straat grotendeels haar oorspronkelijke belijning, waarmee ze een uitzondering vormt in het begijnhof.

Het westelijke uiteinde van de Provenierstersstraat eindigde oorspronkelijk in een klein pleintje. Bij de aanleg van de verbinding tussen de Begijnhoflaan en de E. Boonenstraat (tussen 1879 en 1882) werd deze zone verkaveld, verkocht en bebouwd. De eigenaardige trechtersvorm die we vandaag terugvinden aan het begin van de Provenierstersstraat is er gekomen doordat men bij de verkaveling het rooilijnplan van 1881 heeft gevolgd. Het was namelijk de bedoeling om dit gedeelte van de Provenierstersstraat ook te verbreden, door de sloop van het Begijnenhuis Den Calvariënberg (Provenierstersstraat 12), zie afbeelding (blauwdruk van 1901). Dit is echter nooit uitgevoerd, met de huidige situatie als gevolg. In 1901 wilde men het rooilijnplan aanpassen met een doorbreking richting de Brugsepoortstraat, die evenmin werd uitgevoerd. Onder meer de Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent uitte felle kritiek op deze plannen.⁴²

⁴¹ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Mutatieschetsen Gent, Afdeling VI, 1888/64.

⁴² Fredericq (P.), *Het oud Groot Begijnhof van de Brugsche Poort*, Gent, 1902, p. 4-5. (Bron: Archief Gent, G4235).

nooit werd uitgevoerd. In 1901 wilde men het rooilijnplan aanpassen met een doorbreking richting de Brugsepoortstraat, die evenmin werd uitgevoerd (Bron: Archief Gent, G4235).

Afb. 21. - Verkavelingsplan uit 1879 voor de percelen op de hoek van de Begijnhoflaan ("Boulevard van het Begijnhof") en de E. Boonenstraat ("Begijnenstraat"). Hierbij verdween het voormalige pleintje en twee begijnenhuizen langs de Begijnhoflaan. De twee begijnenhuizen aan de zijde van de voormalige Begijnengracht werden verkocht (Bron: Archief Gent, Archief OCMW Gent, BG49 Verkopen, 231).

Afb. 22. Ongedateerde foto van de Proveniersstraat, oorspronkelijke bestrating (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0254).

Afb. 23. Bestrating in de Provenierstersstraat. De in 1888 gesloopte tuinmuur voor de huizen in de Provenierstersstraat (huidige nrs. 9-25) tekent zich nog af in de kasseiverharding. Het wegdek waterde hier dus ook af tot tegen de tuilmuren/gevels, en niet naar het midden van de straat, zoals vandaag het geval is (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0289).

Figuur 24. Foto van de Provenierstersstraat op het kruispunt met de Zwartekatstraat, zeker te dateren na 1903 (en mogelijk na 1936) (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0294).⁴³

⁴³ Foto Provenierstersstraat te dateren na 1903 (Verhogen achterhuis Begijnenhuis Ter Kroone, Archief Gent, G12, 1903/P/26) en mogelijk na jaren 1936 (vermoedelijke realisatie van het tudorboogvormig poortje (rechts) van Huis Ter Engelen Daelen, Kadasterarchief, mutatieschets 1936/72).

Aan het begin van de 20ste eeuw was de bestrating in de meeste straten in het begijnhof heraangelegd, met uitzondering van de Provenierstersstraat. De begijnhofwijk wordt sindsdien gekenmerkt door volledig verharde wegen met goten en verhoogde voetpaden aan beide zijden. Dit beeld blijft op de meeste plaatsen tot op vandaag herkenbaar.

Afb. 25. - Gravin Johannastraat (foto van 1918) (Bron: KIK, Obj 155608 (cliche a009046)).

Figuur 26 - Kruispunt van de Jan Verspeyenstraat (vooraan in beeld) en de Sophie Van Akenstraat (rechts) begin 20ste eeuw (Bron: Archief Gent, preview_SCMS_FO_0290).

De plantenperken waren aanvankelijk onverhard (zie ook eerdere afbeeldingen). In de Sophie Van Akenstraat verwijzen deze plantenperken nog naar de voormalige voortuinen van de begijnenhuizen en conventen. **In het midden van de 20ste eeuw (zeker vóór 1965) zijn de plantenperken in de Sophie Van Akenstraat verhard met betonstenen.** De Gravin Johannastraat werd in een gelijkaardige betonsteen heraangelegd.

Onderstaande foto's uit de jaren 1950, '60 tonen aan dat de kasseien deels met asfalt waren bedekt. Foto's van de late jaren 1970 geven een gelijkaardig beeld.⁴⁴ **De kasseien zijn herplaatst in de jaren 1980 of '90.**⁴⁵ **Toen zijn ook de zebrapaden in witte en grijze klinkers aangelegd.** In het Elisabethhuis in de Rabotstraat worden archeologische vondsten bewaard die naar boven kwamen bij de heraanleg van de E. Boonenstraat in mei en juni 1997.⁴⁶

⁴⁴ Archief Onroerend Erfgoed, Foto's inventaris bouwkundig erfgoed.

⁴⁵ Dat blijkt ook uit een fotoreeks van de Dienst Monumentenzorg & Architectuur uit de jaren 1993-'94 (Archief Dienst Monumentenzorg, eveneens ontsloten via de Beeldbank van Archief Gent).

⁴⁶ Stadsarcheologie 1997, jg. 21 nr. 2.

Figuur 27 - Foto van het overharde Sint-Elisabethplein, na 1938 (datum bouw elektriciteitscabine) (Bron: Archief Gent, Beeldbank, preview_SCMS_FO_0303).

Afb. 28. - Foto van de H. Lammensstraat en de E. Boonenstraat in 1958, de kasseien zijn overgoten met asfalt (Bron: Archief Gent, Beeldbank, preview_SCMS_FO_4929).

Figuur 29. Foto van de Sophie Van Akenstraat in 1965, de kasseien zijn overgoten met asfalt en de plantenperken ingevuld met betonstenen (Bron: Archief DM&A, Sophie Van A(c)kenstraat, foto 1965).

Huidige toestand bestrating (december 2019 – januari 2020)

Afb. 30. - Sophie Van Akenstraat, zicht naar het noorden.

Afb. 31. - Sophie Van Akenstraat, midden 20ste eeuw verhard met betonstenen.

Afb. 32. - Sophie Van Akenstraat.

Figuur 33. - Sophie Van Akenstraat. Boomwortels tussen de gerecupereerde kasseistenen.

Afb. 34. - Sophie Van Akenstraat.

Afb. 35. - M. Gesweinstraat.

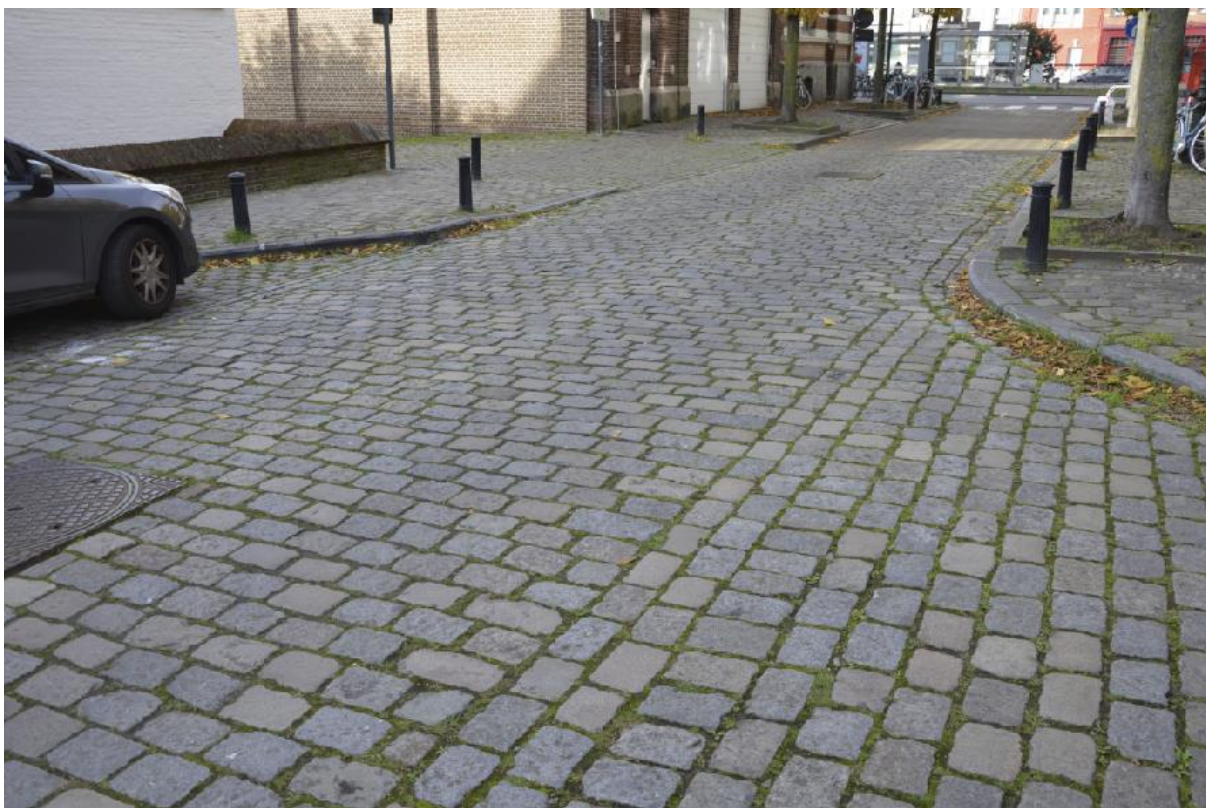

Afb. 36. - Plein voor de kerk (Sophie Van Akenstraat), met de hand gekapte recuperatiestenen (granodioriet). Kinderkopjes. Een groot deel zijn foutief plaatst op hun kant, waardoor ze breken volgens hun natuurlijke gelaagdheid.

Afb. 37. - Voetpaden aangelegd met platines (zandsteen, gelaagde structuur). Beter wandelcomfort dan de bolle kasseien die gebruik werden voor wegverharding. Dorpels van blauwe hardsteen.

De vaststellingen ter plaatse bevestigen wat het bronnenonderzoek heeft opgeleverd: in de H. Lammensstraat, de M. Gesweinstraat en het begin van de E. Boonenstraat liggen stenen van veel betere kwaliteit. Vermoedelijk betreft het nieuwe geleverde stenen bij de aanleg van deze straten in 1877.

E. Boonenstraat

Afb. 38. - M. Gesweinstraat.

Afb. 39. - Voetpaden (jaren 1980 of '90) bij kruispunt H. Lammensstraat en M. Gesweinstraat.

Afb. 40. - Provenierstersstraat, heraangelegd met recuperatiestenen. Niet oorspronkelijk uitzicht met centrale goot.

Afb. 41. - Provenierstersstraat.

Afb. 42. - Provenierstersstraat.

Afb. 43. - Begijnhofdries.

Afb. 44. - Begijnhofdries, nabij de historische ingang van het begijnhof (huidig Sint-Elisabethplein).

Afb. 45. - Niet passend type bestrating aan het begin van de E. Boonenstraat.

Afb. 46. - Begijnhofdries, ten noorden van de kerk. Platines van recentere datum.

In de Gravin Johannastraat zijn de kasseien vervangen door betonstenen. In de Jan Verspeyenstraat werden zowel de kasseien als de voetpaden vernieuwd. Ook de voetpaden van de Sophie Van Akenstraat en H. Lammensstraat vertonen veel onderbrekingen.

In elke straat zijn bovendien kleine verzakkingen en slechte herplaatsingen te zien bij controleputjes van de waterleidingen.

Afb. 47. - H. Lammensstraat. Behouden kasseien uit 1877, gedeeltelijk vernieuwde voetpaden.

Afb. 48. - Jan Verspeyenstraat. Volledig vernieuwde straatinrichting.

Afb. 49. - Gravin Johannastraat.

Deel 2: Straatverlichting

De openbare straatverlichting in Gent kent reeds een lange evolutie. Tijdens de Oostenrijkse Periode werd in Gent voor het eerst voorzien in publieke straatverlichting met de plaatsing van 31 *lanternes-réverbères* of *lichtkaetsende lantaernen* in 1762.⁴⁷ Volgens een telling door de Franse Overheid bevonden zich in 1796 reeds circa 700 lantaarns op Gents grondgebied (zowel private als openbare verlichting).⁴⁸ Vanaf 1827 werden de eerste gaslantaarns geplaatst, onder meer op de Kouter.⁴⁹ Uit veiligheidsoverwegingen en niet zelden op vraag van burgers en handelaars, werd de stadsverlichting stelselmatig uitgebreid. Er ging ook aandacht naar het ontwerp van deze verlichtingselementen. Belangrijke plaatsen en gebouwen werden voorzien van rijk gedecoreerde wandlantaarns en lantaarnpalen. Vanaf het einde van de 19de eeuw verscheen straatverlichting met meerdere lantaarns (drie of vijf armen). De gasverlichting onderging in de loop van de 19de eeuw een aantal technische verbeteringen, maar kreeg concurrentie van elektrische verlichting die vanaf de eeuwwisseling zijn intrede deed. Beide zouden echter nog lange tijd naast elkaar blijven bestaan. In 1939, aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog, brandden er in Gent 4541 gaslantaarns en 2872 elektrische.⁵⁰ In de naoorlogse periode verscheen een nieuw type elektrische straatverlichting die was ontworpen in functie het steeds dominanter wordende autoverkeer. Het resultaat was een overdadige verlichting met grote palen die eerder thuis horen langs autosnelwegen dan in een historische binnenstad. Vanaf de jaren 1980 werden historiserende armaturen geplaatst in wijken waar stadsvernieuwingprojecten werden gerealiseerd.⁵¹

Voor wat de straatverlichting in het Groot Begijnhof betreft zijn we vooral aangewezen op fotografisch materiaal en enkele schaarse geschreven bronnen. Uit beide types bronnenmateriaal blijkt dat er **vóór 1874 nauwelijks straatverlichting aanwezig** was in het begijnhof. Dit is enigszins opmerkelijk aangezien de openbare straatverlichting op dat moment toch al een zekere verspreiding kende in de Gentse binnenstad. Dit had alles te maken met het feit dat het begijnhof zowel door de Stad als de Burgerlijke Godshuizen gezien werd als een op zichzelf staand geheel, een ‘enclos’. Net zoals bij de aanleg van de bestrating en riolering (zie deel ‘straataanleg en verharding’) veranderde alles na het vertrek van de begijnen in 1874. Reeds in september 1875 schreven zestien bewoners van de Begijnhofdries een brief naar het bestuur der Burgerlijke Godshuizen met de vraag om de bestaande straatverlichting met petroleumlampen te vervangen door gasverlichting:

*Les soussignés demeurant dans l'ancien Grand Béguinage exposent avec respect que l'éclairage s'y faisant au pétrole, et seulement que par quelques lanternes, sollicitent de votre bienveillance l'éclairage au gaz.[...] que momentanément on est déjà occupé à placer le gaz dans un ancien couvent, approprié à une imprimerie [La Flandre Libérale].*⁵²

Hieruit blijkt dat het begijnhof tot het derde kwart van de 19de eeuw slechts karig was verlicht (“quelques lanternes”), meer bepaald met petroleumlampen. Eén van deze petroleumlampen bevond

⁴⁷ CLAEYS R. en DEGEEST C., *Gent verlicht. Ghent illuminated, Het lichtplan: bouwsteen voor een feeëriek stad. Gent, 2005, pp. 11-17 (hoofdstuk “Geschiedenis van de Gentse openbare verlichting”)*.

⁴⁸ Hoste L., “Gent en zijn Verlichting door de Eeuwen heen”, in: *Oostvlaamsche Zanten*, 1947 (jrg. 22, nr. 4.), p. 92.

⁴⁹ CLAEYS R. en DEGEEST C., *op.cit.*

⁵⁰ Hoste L., *op.cit.*, p. 95.

⁵¹ CLAEYS R. en DEGEEST C., *op.cit.*

⁵² Archief Gent, G4233, Travaux de voirie à l' Ancien Béguinage. Brief van 20 september 1875.

zich vermoedelijk aan de begijnhofpoort (afgebroken in 1879), zoals te zien op één van onderstaande foto's. Zoals reeds hoger werd aangegeven bereikten de Stad en de Burgerlijke Godshuizen pas in mei 1878 een akkoord over de kostenverdeling verbonden aan de herinrichting en het onderhoud van de openbare ruimte in de oude begijnhofwijk.⁵³ Er werd besloten dat de straten van het voormalig begijnhof zouden worden geassimileerd in het openbare domein en dat de Stad de kosten voor de straatverlichting op zich zou nemen.

Afb. 1 - De Begijnhofdries vóór 1883. Op de oudste foto's is geen straatverlichting te zien.

Afb. 2 - De oudste fotografisch gedocumenteerde lantaarn van het begijnhof (vermoedelijk petroleumlamp) aan de begijnhofpoort (vóór 1879) (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0253).

⁵³ Archief Gent, G4233, Travaux de voirie à l' Ancien Béguinage. Overeenkomst van 2 mei 1878 tussen de Godshuizen en het Stadsbestuur.

Vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw wordt openbare verlichting voorzien in het begijnhof, parallel met de heraanleg van het openbaar domein. De verlichting gebeurde met gaslantaarns. Aanvankelijk betreft het bijna uitsluitend wandlantaarns, die voornamelijk op straathoeken werden geplaatst, of op strategische plaatsen zoals uitspringende of aan de rooilijn gelegen gevels. De wandlantaarns zijn duidelijk herkenbaar op meerdere foto's en zijn steeds van hetzelfde type: een sierlijk vormgegeven arm met krulmotieven die een centraal wapenschild met leeuw omsluiten. De lantaarns zijn kaplampen (*réverbères*) die het licht naar de grond weerkaatsen. Gelijkaardige lantaarns van dit type komen ook voor elders in het Gentse stadscentrum eind 19de, begin 20ste eeuw.⁵⁴

Afb. 3 - Typische wandlantaarn voor gasverlichting, zoals deze voorkwam in het begijnhof vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw.

⁵⁴ Zoals bijvoorbeeld: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_1132 en SCMS_FO_5519.

Afb. 4 - H. Lammensstraat, Convent Ten Wijngaarden (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0260).

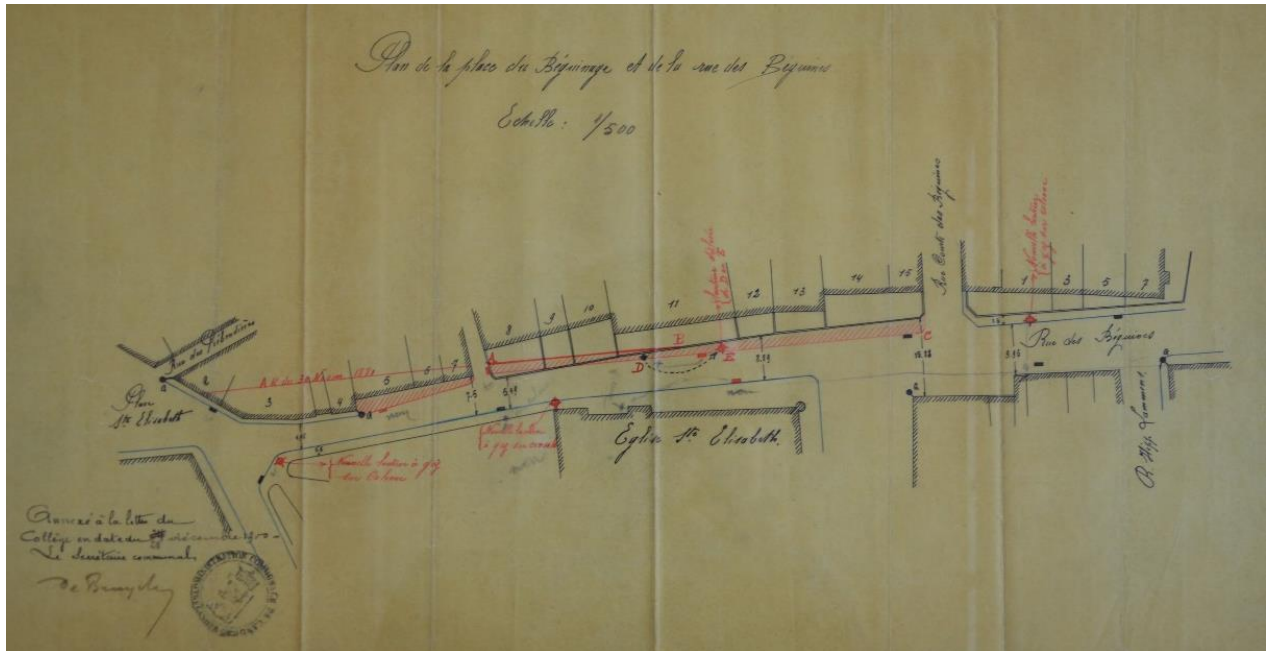

Afb. 5 – Convent Ter Velde (tegenover de kerk) (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0267).

Afb. 6 - Sophie Van Akenstraat (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0246).

In mindere mate komen ook lantaarnpalen voor, als aanvulling op de wandlantaarns. Deze komen voor rondom langs de dries of op plaatsen waar de gevels te ver van de straat liggen. Pas vanaf begin 20ste eeuw wordt hun aantal uitgebreid.

Op het bijhorend plan staat te lezen dat het gaat om twee lantaarnpalen ("*nouvelle lanterne à gaz sur colonne*"), één nabij de hoofdingang en één in de E. Boonenstraat. Aanvullend komt er nog één wandlantaarn ("*nouvelle lanterne à gaz sur console*"), opgehangen tegen de zuidelijke pastorie van de kerk. Eén bestaande lantaarnpaal voor het Convent Ten Hove wordt enkele meters verplaatst.

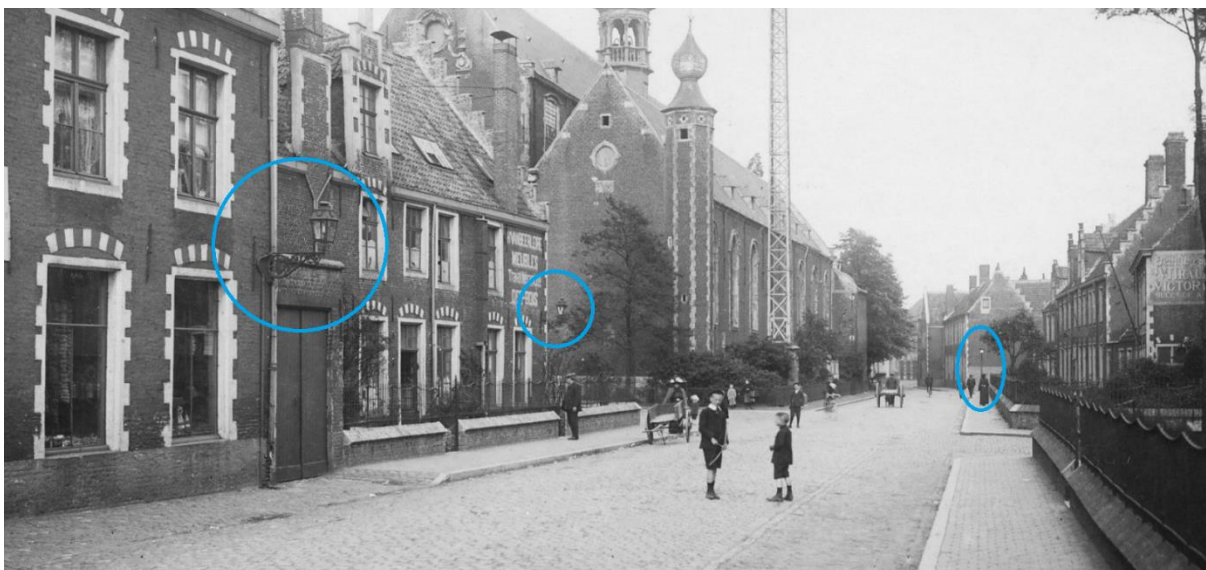
- Op de hoek van de H. Lammensstraat met de E. Boonenstraat.
- Op de hoek van het Convent Ter Velde (La Flandre Liberale) tegenover de kerk.
- De bestaande lantaarn voor het Convent Ten Hove, die werd verplaatst.
- Op de uitspringende hoek van het Begijnenhuis Sint-Catharina van Senen (huidig adres: Begijnhofdries 2).
- Op de hoek van de Provenierstersstraat en het Sint-Elisabethplein.

⁵⁵ Archief Gent, OCMW-Archief Gent, BG11 Begijnhoven, 63. *Extrait du Registre aux délibérations de la Commission administrative des Hospices Civils de Gand. Séance du 26 avril 1901.*

Afb. 50 - Foto van de lantaarnpalen die circa 1901 werd geplaatst nabij de ingang van de Begijnhofdries. (Bron: Beeldbank, preview_SCMS_FO_0278. Foto gedateerd na 1901 door bouwaanvraag linkse winkelraam in de achtergrond (Archief Gent, G12/1891/P/34).

Bovenstaande foto toont het type lantaarnpaal dat -met zekerheid vanaf 1901- gebruikt werd in het begijnhof. Het gaat om een massieve gietijzeren paal met bladmotieven. De lantaarn is identiek aan deze van de wandlantaarns.

Afb. 8 - E. Boonenstraat (vooraan) en Begijnhofdries (achteraan), situatie begin 20ste eeuw (Bron: KIK, Obj. 155608 (cliché a025468)).

Dit type straatverlichting, zowel de wandlantaarns als de lantaarnpalen, bleef zeer lang in gebruik in het begijnhof. Ze komen nog voor op een fotoreeks uit 1944.⁵⁶ Op andere plaatsen werd reeds overgeschakeld op elektrische straatverlichting, waarbij de oude wandlantaarns werden hergebruikt. Dit is te zien op een foto uit 1939 van de Jan Verspeyenstraat.

Afb. 9 - Op een fotoreeks uit 1918 zijn de wandlantaarns te zien zonder hun lantaarn. Mogelijk had dit te maken met de oorlogsomstandigheden. Detail, wandlantaarn zonder lantaarn (1917-1918), noordgevel Convent Ter Steenen in de Jan Verspeyenstraat (Bron: KIK, Obj. 155608 (cliché b017951)).

⁵⁶ KIK, Objectnr. 23394 (clichés a085616 en a085617).

Figuur 51 - Elektrische straatverlichting, met hergebruik van de arm van de gaslantaarn. Jan Verspeyenstraat, 1939 (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_2484).

Figuur 52 - Lantaarnpaal met elektrische verlichting. Sint-Elisabethplein, 1965 (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0303).

In het park kwam een bijzonder type verlichtingspaal voor (art nouveau-getint). De plaatsing van dit type kon niet worden gedateerd, maar houdt mogelijk verband met de heraanleg van de dries als stadspark ('square') aan het einde van de 19de eeuw.

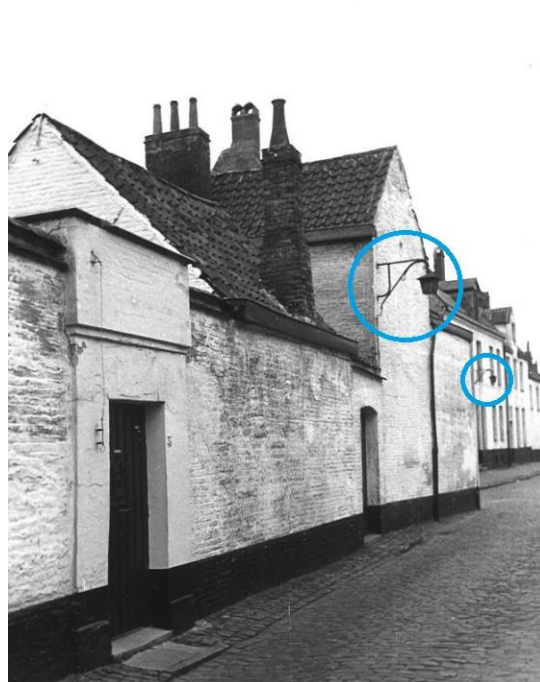
Figuur 53 - Bijzonder type verlichtingspaal in het park (Begijnhofdries). Foto zeker van na 1883 (Ecce-homokapel tegen koor). (Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0283).

In de naoorlogse periode, meer bepaald de jaren 1960- en '70, zien we vier nieuwe types elektrische straatverlichting:

- (1) Een rechthoekige wandlantaarn met een eenvoudige arm. Deze komt onder meer voor in de Provenierstersstraat, de Zwarte Katstraat en aan het Sint-Elisabethplein.
- (2) Een lantaarnpaal met een cilindervormige lantaarn uit wit glas of kunststof. Voor zover geweten komt deze alleen voor in de Sophie Van Akenstraat, waar ze tot op vandaag staan.
- (3) Een zeer hoge boogpaal (vermoedelijk uit staal) met ronde kap. Deze komen voor langs de Begijnhofdries en de E. Boonenstraat.
- (4) Een gebogen wandarmatuur, met ronde kap. Vergelijkbare vormgeving als de hoge boogpalen. Deze worden afgewisseld met de hoge boogpalen en komen onder meer voor langs de Begijnhofdries en aan het kerkplein (Sophie Van Akenstraat).

Figuur 54 - Naoorlogse wandlantaarn (type 1). Provenierstersstraat, 1965. Archief DM&A Stad Gent.

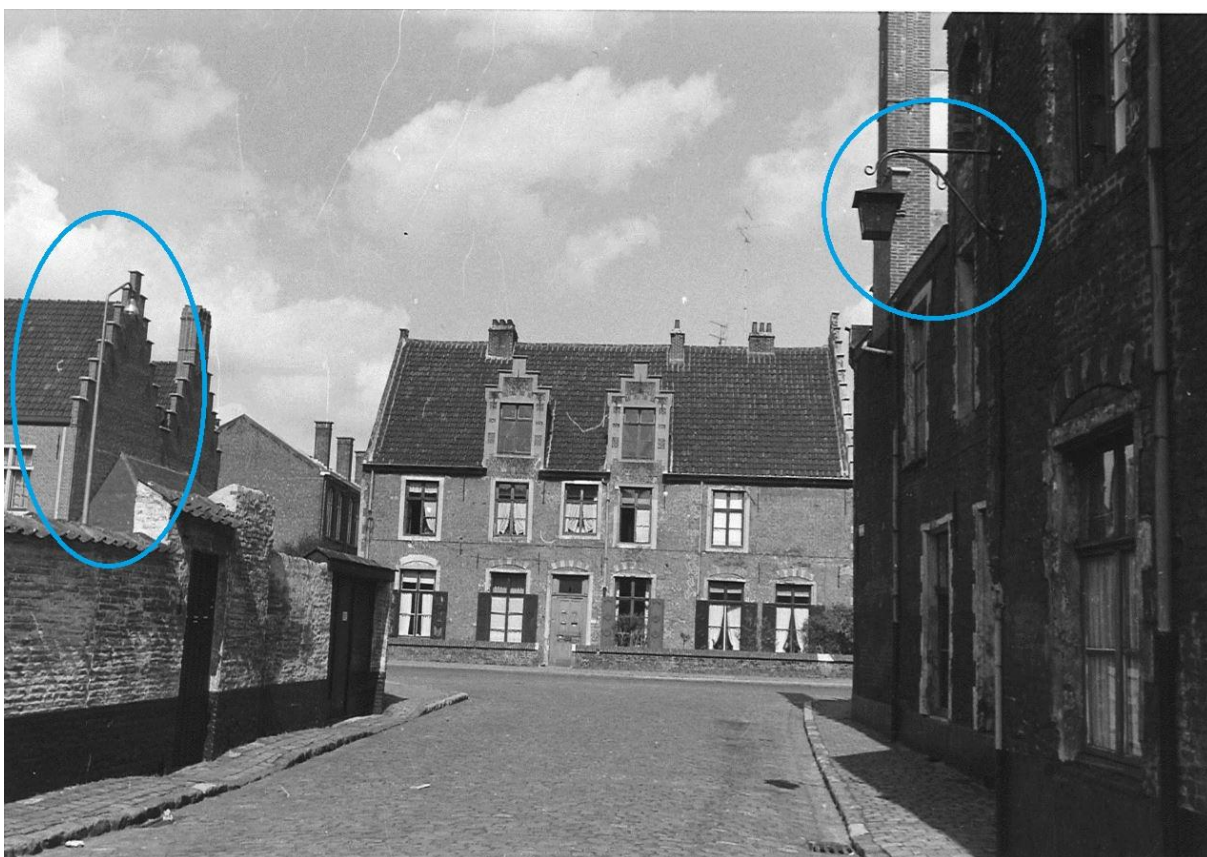
Figuur 55 - Naoorlogse wandlantaarn (type 1). Provenierstersstraat, 1965. Archief DM&A Stad Gent.

Figuur 56 - Naoorlogse lantaarnpaal (type 2). Sophie Van Akenstraat, 1965. Archief DM&A Stad Gent.

Figuur 57 - Naoorlogse lantaarnpaal (type 3). Begijnhofdries, 1978. Archief DM&A Stad Gent.

Figuur 58 - Naoorlogse lantaarnpaal (type 3). Zwarte Katstraat, 1978. Archief DM&A Stad Gent.

Figuur 59 - Naoorlogse wandlantaarn (type 4). Kerkplein (Sophie Van Akenstraat), s.d. Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_0299.

Figuur 60 - Naoorlogse wandlantaarn (type 4). Begijnhofdries, s.d. Archief DM&A Stad Gent.

Vanaf de jaren 1980 of vroege jaren 1990 werden alle voorgaande modellen vervangen door de huidige historiserende lantaarns. Met als enige uitzondering de naoorlogse lantaarnpalen (type 2) in de Sophie Van Akenstraat.

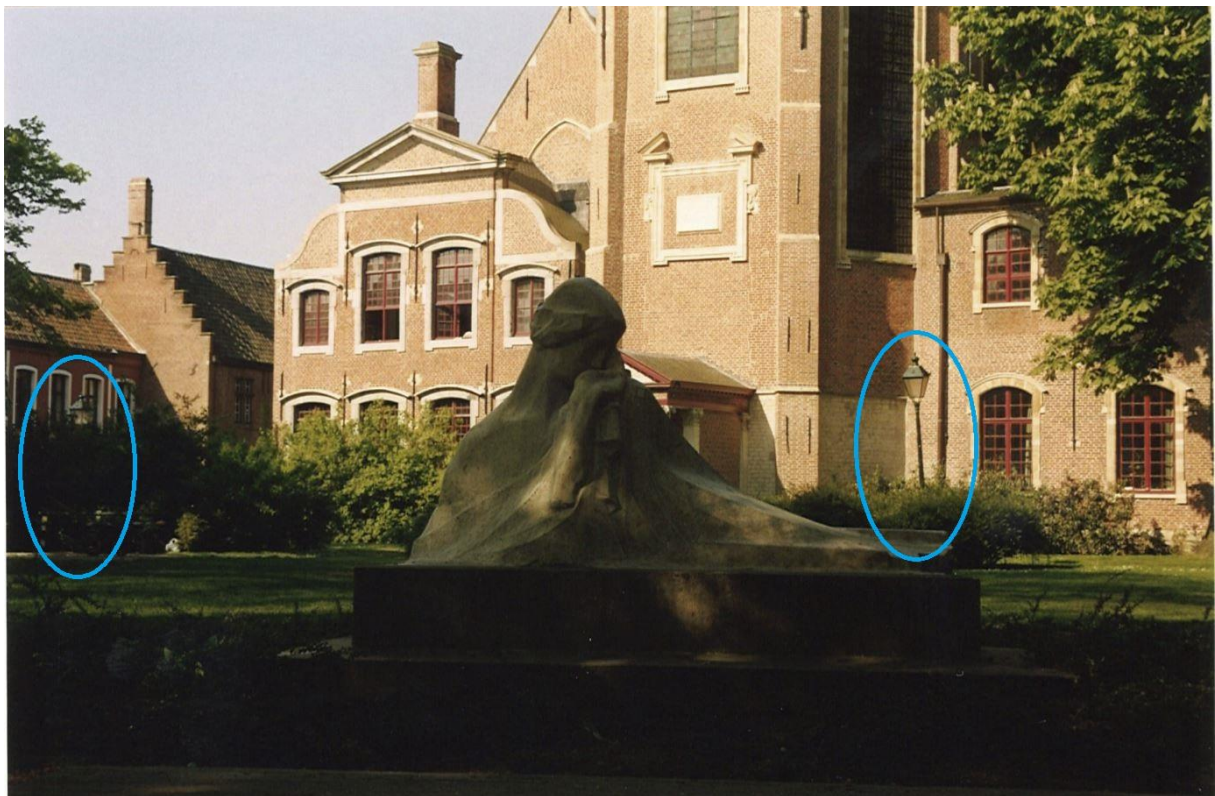
De huidige modellen hebben een historiserende vormgeving en moeten zorgen voor een betere integratie van de straatverlichting in deze historische wijk. De keuze voor nieuwe straatverlichting kaderde mogelijk in het stadsvernieuwingsproject voor het Sint-Elisabethbegijnhof, dat in 1884 resulteerde in een Bijzonder Plan van Aanleg. De overschakeling naar de nieuwe modellen gebeurde in ieder geval gefaseerd. Aanvankelijk (voor 1994) werden alleen wandlantaarns aangebracht, onder meer in de M. Gesweinstraat, in het gedeelte van de Sophie Van Akenstraat tegenover de kerk, in de Provenierstersstraat, etc. De grote boogpalen (type 3) aan de Begijnhofdries bleven echter nog met zekerheid tot 1994 behouden⁵⁷ Nadien werden ook de historiserende lantaarnpalen aangebracht. Deze dateren van voor 1999.⁵⁸ Vermoedelijk werden nadien nog extra lantaarnpalen toegevoegd, er zijn namelijk twee types te onderscheiden (zie verder).

⁵⁷ Archief Gent, Beeldbank, SAG_MA_SCMS_FO_11245 (Begijnhofdries; 03-05-1994).

⁵⁸ Archief DM&A Stad Gent, Begijnhofdries, Monument 'Bruges-la-Morte', foto D.M. 1999.

Figuur 61 - Provenierstersstraat, 03.05.1994. Archief Gent, Beeldbank, SAG_MA_SCMS_FO_11244.

Figuur 62 - Begijnhofdries, 1999. Archief DM&A Stad Gent, Begijnhofdries, Monument 'Bruges-la-Morte'.

Huidige toestand straatverlichting (december 2019 – januari 2020)

De huidige wandlantaarns zijn niet origineel. Ze dateren van de jaren 1980-'90. Ze sluiten slechts gedeeltelijk aan bij het historisch model.

Figuur 63 - Wandlantaarn Sint-Elisabethplein, 2020.

Figuur 64 - Wandlantaarn E. Boonenstraat, circa 1900. KIK, Obj 155608 (clique a025468) (s.d.).

Het historisch onderzoek heeft aangetoond dat ook de huidige lantaarnpalen niet origineel kunnen zijn.

-Ze komen niet meer voor op de historische foto's vanaf het midden van de 20ste eeuw. Op foto's van 1944 (KIK) zijn de lantaarnpalen nog te zien, maar ze komen slechts sporadisch voor (vooral rond de dries).

-Er waren oorspronkelijk nooit zo veel lantaarnpalen aanwezig al vandaag het geval is. Er waren slechts enkele palen, daar waar er geen ophanging aan een gevel mogelijk was, voornamelijk rond de dries.

-De lantaarn is sowieso niet origineel (zelfde type als de wandlantaarns).

-Er zijn twee verschillende types lantaarnpalen te onderscheiden (één met en één zonder het opschrift "GHM FRANCE - SOMMEVOIRE").⁵⁹

-Het gaat om replica's naar historisch model. Het wapenschild met leeuw is vervangen door een neutraal wapenschild met horizontale strepen.

⁵⁹ GHM Générale d'hydraulique et de mécanique (anciennement SICV) est **une entreprise française [Sommevoire] spécialisée dans le mobilier urbain et l'éclairage public**. Fondée en 1857 par Antoine Durenne, l'entreprise s'appelle d'abord « Les Fonderies Durenne » jusqu'en 1895, puis devient la « Société anonyme des établissements métallurgiques Antoine Durenne » à la mort de celui-ci. En 1931, possédant la quasi totalité des catalogues de la région, elle devient la « SAEM Antoine Durenne et Val d'Osne », et enfin GHM depuis 1971. ([https://fr.wikipedia.org/wiki/GHM_\(entreprise\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/GHM_(entreprise)))

De lantaarnpalen zijn wel passend in hun omgeving en gemaakt naar historisch model. De lantaarn verschilt met enkele details van het origineel (meer conische vorm, puntige hoeken, spitse bekroning).
Huidige lantaarnpaal type 1

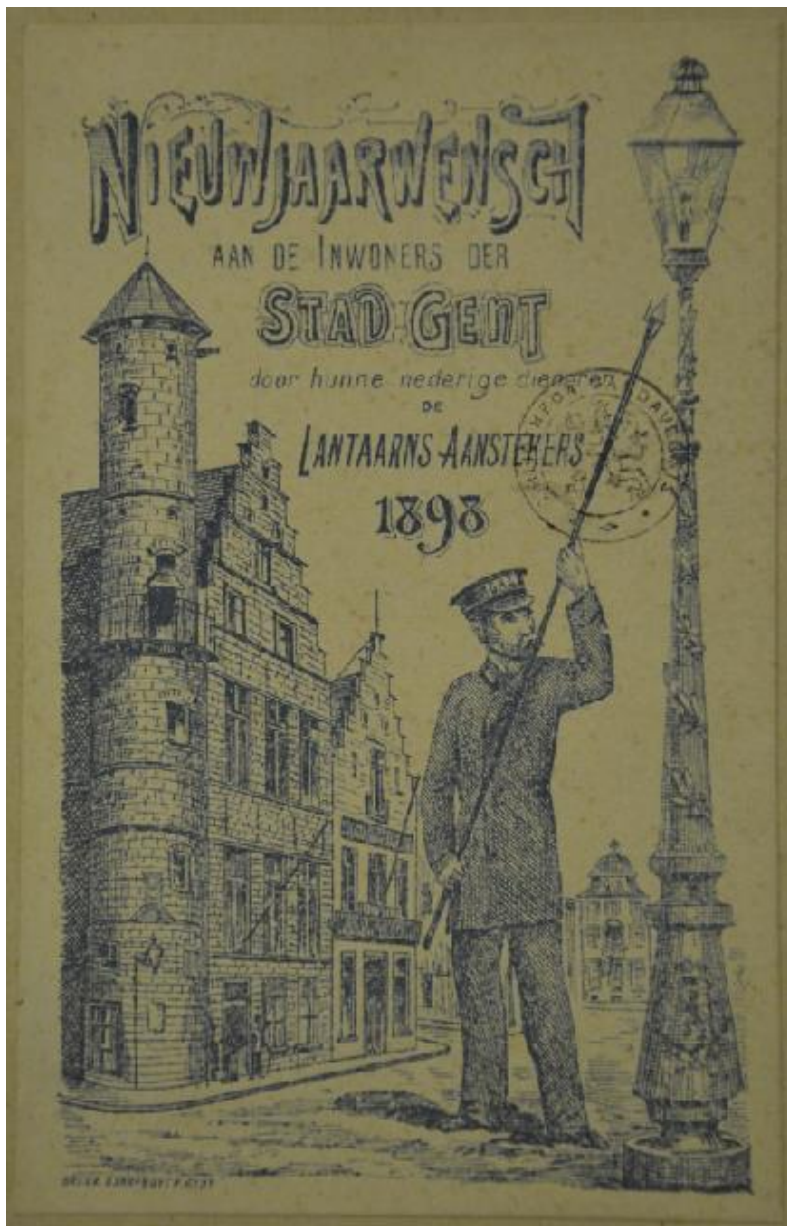
Huidige lantaarnpaal type 2

Rond de dries staan enkele lantaarnpalen van een ander type (zonder GHM). Verder zijn ze volledig identiek aan het eerste type.

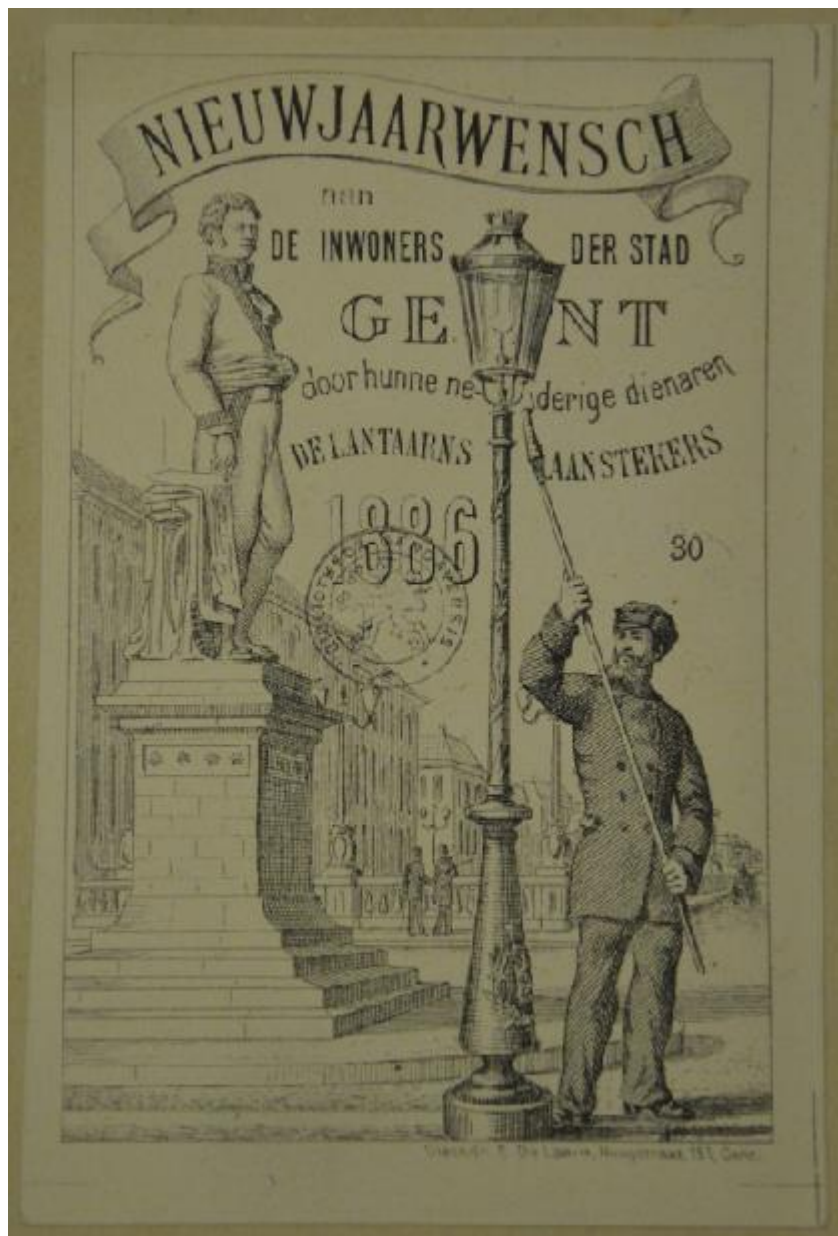

De huidige lantaarnpalen sluiten aan bij het historisch model dat in Gent werd toegepast in de late 19de en vroege 20ste eeuw. Zowel de lantaarnpalen als wandlantaarns waren voorzien van een wapenschild. Op de nieuwjaarskaarten en historische foto's is duidelijk een leeuw te herkennen.

Figuur 65 - Universiteitsbibliotheek Gent, Verzameldoos Lantaarnaanstekers te Gent (1874-1907).

Figuur 66 - Universiteitsbibliotheek Gent, Verzameldoos Lantaarnaanstekers te Gent (1874-1907).

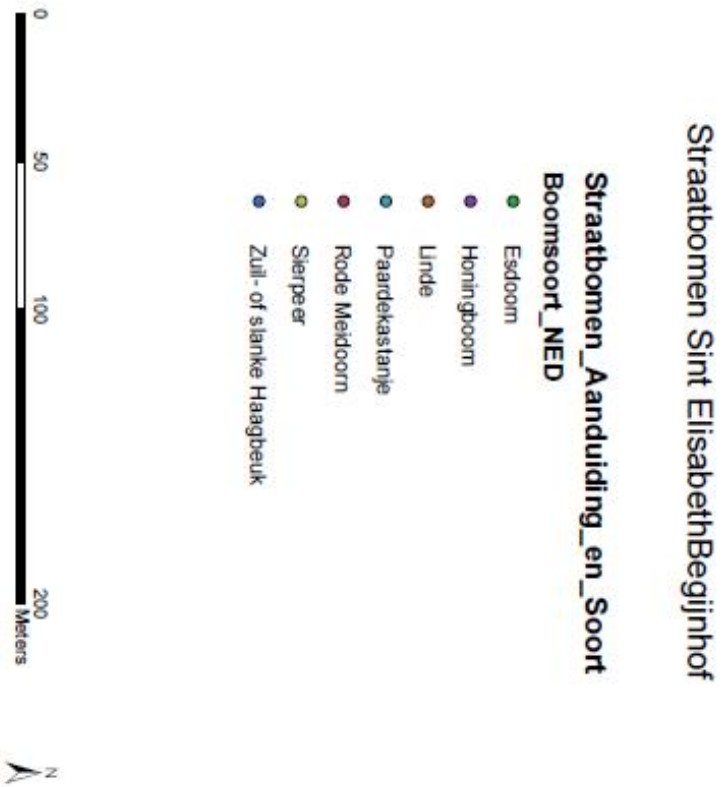
Figuur 67 - Universiteitsbibliotheek Gent, Verzameldoos Lantaarnaanstekers te Gent (1874-1907).

Figuur 68 - Universiteitsbibliotheek Gent, Verzameldoos Lantaarnaanstekers te Gent (1874-1907).

Figuur 69 - Lantaarnpaal op de vrijdagmarkt, hetzelfde type dat oorspronkelijk in het begijnhof werd gebruikt. Wapenschild mét leeuw. Bron: Archief Gent, Beeldbank, SCMS_FO_7775).

(Bron: Groendienst Stad Gent)

Bijlage 8.5.4 Typevoorbeelden historisch schrijnwerk

In hoofdstuk 5.1 wordt bij doelstelling 1 (*Behoud, revalorisatie en herstel van de erfgoedelementen en -kenmerken van de begijnhofarchitectuur*) verwezen naar de typerende erfgoedelementen en -kenmerken van de begijnhofarchitectuur en voorbeelden van historisch correct schrijnwerk voor respectievelijk 17de-eeuwse begijnenhuizen en conventen, 18de-eeuwse begijnenhuizen en 19de-eeuwse begijnenhuizen. In doelstelling 6 (*Een historische plek met een hedendaags gebruik*) worden richtlijnen uitgeschreven voor buitenschrijnwerk en dakvlakramen.

Onderstaande afbeeldingen zijn typevoorbeelden van historisch correct schrijnwerk, die als voorbeeld kunnen dienen bij de restauratie van gelijkaardige begijnenhuizen. Deze voorbeelden zijn richtinggevend. Elke vervanging of wijziging aan buitenschrijnwerk blijft toelatingsplichtig en moet passen binnen een bredere restauratievisie voor het betreffende pand. Onderstaande afbeeldingen zijn referentievoorbeelden voor het type schrijnwerk, maar ze hebben niet noodzakelijk een historisch correcte kleurstelling. Zie hoofdstuk 5 voor meer duiding.

Dakvlakramen (afmeting 40 x 60):

17de-eeuwse begijnenhuizen en conventen: Zie bijvoorbeeld begijnenhuis Sint-Judocus (Provenierstersstraat 45) en begijnenhuis Onze-Lieve-Vrouw Boodschap (Provenierstersstraat 49).

Provenierstersstraat 45.

Provenierstersstraat 49 (Bron: Coppens S., op.cit.).

Sophie Van Ackenstraat 24.

De 18de-eeuwse begijnenhuizen: Zie bijvoorbeeld begijnenhuizen Sint-Joanna en Sint-Ursula (alleen eerste verdieping) in de Provenierstersstraat 27 en 29.

Proveniersterstraat 27.

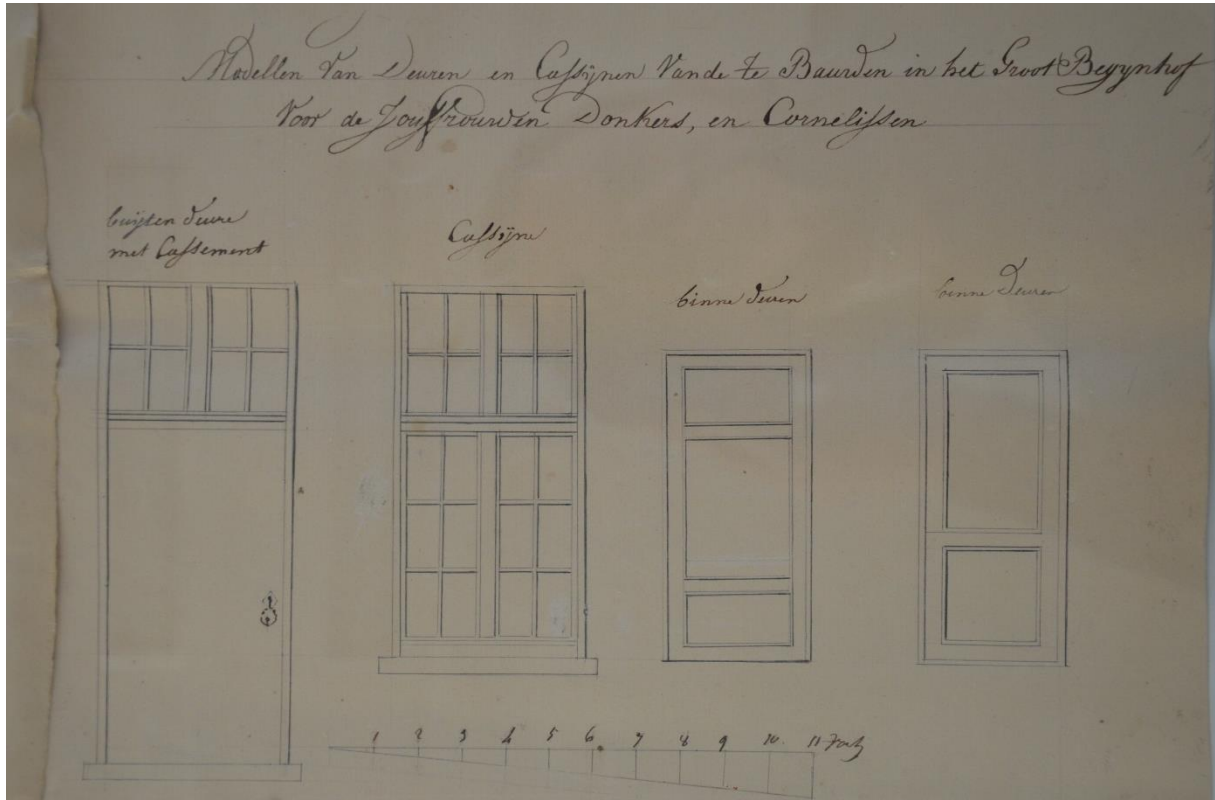

Provenierstersstraat 29.

De 19de-eeuwse begijnenhuizen: begijnenhuis Sint-Helena (H. Lammensstraat 6-8) en historische ontwerptekeningen van begijnenhuis d'Arke van Noë (Zwarte katstraat 6-8), daterend van 1827.

H. Lammensstraat 6-8.

Ontwerptekening voor het buiten- en binnenschrijnwerk van begijnenhuis d'Arke van Noë (Zwarte katstraat 6-8), daterend van 1827 (Bron: OCMW-Archief Gent, BG 11/8).

INTERIEUR INSPECTIE

Sint-Elisabethkerk
Begijnhofdries, GENT

RAPPORT

Provincie Oost-Vlaanderen
Directie Cultuur – dienst Monumentenwacht
Woodrow Wilsonplein 2, 9000 Gent

Inspectiedienst :
Leopoldskazerne – blok C
Gaspar de Craeyerstraat 2, 9000 Gent

Tel. : 09 267 61 55
E-mail: monumentenwacht@oost-vlaanderen.be
www.oost-vlaanderen.be - www.monumentenwacht.be

Inspectie Interieur		INSPECTIENUMMER : O-17/40019/2014/I
OBJECT	:	Sint-Elisabethkerk
LIGGING	:	Begijnhofdries GENT
WETTELIJKE BESCHERMING	:	Monument, 4 december 1990 Stadsgezicht, 21 december 1994
HUIDIGE FUNCTIE	:	Kerk
ABONNEE	:	Kerkfabriek Sint-Elisabeth p/a Holstraat 58 9000 GENT
INSPECTIEDATUM	:	28/10/2014, 30/10/2014, 10/11/2014
UITGEVOERD DOOR	:	Sien Godderis Tel: 09 267 61 54 E-mail: sien.godderis@oost-vlaanderen.be
TOTAAL AANTAL MANUREN	:	16u30 (ter plaatse)
VORIGE INSPECTIES (sinds 2000)	:	03/11/2003
OPMERKINGEN	:	Het betreft een volledige inspectie van het interieur. Gezien de grote hoeveelheid aan informatie en aanbevelingen, raden we aan de indeling en de inhoud van het rapport samen met Monumentenwacht te bespreken. U wordt hiervoor gecontacteerd.

PRAKTISCHE AANBEVELINGEN VOOR HET EFFICIËNTE ONDERHOUD VAN UW MONUMENT VINDT U ONMIDDELLIJK NA DE INHOUDSTAFEL.

INHOUD

Bij het opstellen van de rapporten gaat de Monumentenwacht uit van een algemene interieurinventaris. Niet alle rubrieken uit de inventaris zijn van toepassing op dit gebouw.

1. Interieurafwerking

- 1.1. Vaste wandafwerking
 - 1.1.1. Pleister- en stucwerken
 - 1.1.2. Muurschilderingen
 - 1.1.3. Hout
 - 1.1.4. Steenmaterialen
 - 1.1.5. Andere
- 1.2. Vaste plafondafwerking
 - 1.2.1. Pleister- en stucwerken
 - 1.2.2. Plafondschilderingen
 - 1.2.3. Hout
 - 1.2.4. Steenmaterialen
 - 1.2.5. Andere
- 1.3. Vaste vloerafwerking
 - 1.3.1. Tapijt en vaste vloerbekleding
 - 1.3.2. Hout
 - 1.3.3. Steenmaterialen
 - 1.3.4. Andere
- 1.4. Structuurelementen
 - 1.4.1. Binnenwanden en opgaande structuren
 - 1.4.2. Vloeren en zolderingen
 - 1.4.3. Gewelven
 - 1.4.4. Kelders
 - 1.4.5. Schrijnwerk
 - 1.4.6. Trappen en loopbruggen
 - 1.4.7. Andere

2. Vast kerkelijk meubilair

- 2.1. Altaren
- 2.2. Koorgestoelte
- 2.3. Communiebank(en)
- 2.4. Kerkmeesterbank(en)
- 2.5. Biechtstoel(en)
- 2.6. Preekstoel
- 2.7. Doksaal
- 2.8. Afsluiting(en)
- 2.9. Doopvont
- 2.10. Andere

3. Vast burgerlijk meubilair

4. Los kerkelijk meubilair

- 4.1. Kast(en)
- 4.2. Tafel(s)
- 4.3. Zitmeubel(s)
- 4.4. Bidbank(en)
- 4.5. Koorlezenaar(s)
- 4.6. Andere

5. Los burgerlijk meubilair

6. Schilderijen

- 6.1. Doek
- 6.2. Paneel
- 6.3. Andere

7. Sculptuur

- 7.1. Hout
- 7.2. Steen
- 7.3. Gips
- 7.4. Metaal
- 7.5. Keramiek
- 7.6. Andere

8. Andere voorwerpen

- 8.1. Hout
- 8.2. Steen
- 8.3. Gips
- 8.4. Metaal
- 8.5. Keramiek
- 8.6. Textiel
- 8.7. Andere

9. Klimaat

- 9.1. Relatieve vochtigheid en temperatuur
- 9.2. Licht
 - 9.2.1. Daglicht
 - 9.2.2. Kunstlicht
- 9.3. Technische installaties
- 9.4. Andere

10. Preventie en beheer

- 10.1. Brand
- 10.2. Diefstal en vandalisme
- 10.3. Bewaring
- 10.4. Reiniging
- 10.5. Andere

11. Veiligheid / Toegankelijkheid / Hygiëne

- 11.1. Toegankelijkheid / Bereikbaarheid
- 11.2. Vuilnis / Afval
- 11.3. Dieren
- 11.4. Andere

12. Site

- 12.1. Bestrating / Terrein
- 12.2. Afsluitingen
- 12.3. Bomen / Begroeiing
- 12.4. Andere

AANBEVELINGEN

Aangezien het object beschermd is, heeft u voor bepaalde ingrepen het advies of de toelating nodig van de Vlaamse overheidsdienst, het agentschap Onroerend Erfgoed.

U kan best contact opnemen met de provinciale afdeling 'Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen': Virginie Lovelinggebouw, Koningin Maria Hendrikaplein 70 bus 91, 9000 Gent. Tel.: 09 276 24 40 – e-mail: oost-vlaanderen@onroerenderfgoed.be

1.a Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur

•

Dringend (reden= conditie verslechtert snel, met kans op verlies van origineel materiaal)

Zie hoofdstuk in rapport

Uitvoerder van restauratie

Bloemenkransboog

- de verflaag fixeren

8.1.4.

Restaurateur van schilderijen

op korte termijn (reden= opstuwning van verflagen, conditie verslechtert dermate)

Beeld: Jezus op de koude steen POV.0132.0040

Een vooronderzoek uitvoeren op het verfpakket van dit beeld.

- de verflaag verder fixeren.

7.1.3.

Restaurateur van beelden/polychromie

Beeld: H. Laurentius POV.0132.0036

- de verflaag fixeren en desgewenst de lacunes retoucheren (laatste is minder dringend).

7.3.1.

Restaurateur van beelden/polychromie

Beeld: Piëta (ruimte boven sacristie)

- de verflaag fixeren

7.3.5.

Restaurateur van beelden/polychromie

Reliek schrijn

- vooronderzoek uitvoeren op het verf- en vergulde afwerkklagen, -beslissen

- de afwerklaag afdunnen totdat de detaillering weer opvalt.

8.1.3.

Restaurateur van beelden/polychromie

14 schilderijen: Kruisweg POV.0132.0046

- de corrosie op de metalen drager stabiliseren,

- de verflaag fixeren,

- de schilderijen verder van de muur hangen

6.3.1.

Restaurateur van schilderijen

Schilderij: O.-L.-Vrouw Schenkt de rozenkrans aan de Heilige Dominicus Guzman

POV.0132.004

Aangezien deze schade die in 2003 is vastgesteld is geëvolueerd, raden we dit schilderij voorrang te geven.

Laat een schilderij restaurator

- het schilderij uit het altaar verwijderen,
- het doek reinigen en scheuren herstellen,
- indien noodzakelijk een bedoeeking uitvoeren,
- het oppervlak reinigen en verpofstuwing waar nodig fixeren,
- de vernislaag afdunnen/vervangen.

Schilderij: Aanbidding van het Jezuskind door vrouwelijke heiligen

POV.0132.0051

- de doeken reinigen en stoplappen verwijderen,
- een bedoeeking voorzien,
- de verflaag fixeren,
- oude retouches hernemen,
- de vernislaag afdunnen/vervangen.

Schilderij: H. Jozef met Jezuskind POV.0132.0060

- de scheuren in het doek verlijmen en indien nodig een bedoeeking voorzien,
- de verflaag indien nodig fixeren,
- de vernislaag afdunnen

Gepolychromeerd naalddhouten sokkel, met open achterkant (sokkel van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes POV.0132.0041)

- de verflaag fixeren en desgewenst retoucheren.

Processievaandels

POV.0132.0097

POV.0132.0098

- demonteren van het geheel,
- een lokale consolidatie van scheuren en zwakke delen aan de achterzijde , met behulp van steunweefsel.
- een nieuwe stevige voering voorzien op basis van hetzelfde kleur fixatie van de borduursels,
- de roeden waar nodig consolideren en de vergulding fixeren.

Processievaandels

POV.0132.0099

POV.0132.0100

Zelfde behandeling als de andere vaandels.

Indien nodig een volledige dublering voorzien, of een lokale consolidatie van scheuren en zwakke delen aan de achterzijde , met behulp van steunweefsel.

Antependia van het hoofdaltaar: moiré met kruis in stulpborduurwerk

Antependia van het altaar van het Heilig Sacrament

- een lokale consolidatie van scheuren en zwakke delen aan de achterzijde , met behulp van steunweefsel.
- indien nodig een volledige dublering voorzien.

6.1.3.

Restaurateur van schilderijen

6.1.5.

Restaurateur van schilderijen

6.1.15.

Restaurateur van schilderijen

7.3.4.

Restaurateur van schilderijen

8.6.1.-a.- 8.6.1.b - 8.6.1.c. - 8.6.1.d.

Restaurateur van textiel

8.6.2. a.

Restaurateur van textiel

Processiehemel POV.0132.0094

- een nieuwe stevige voering voorzien op basis van hetzelfde kleur
- fixatie van de borduursels,
- Indien nodig een volledige bedoeeking voorzien, of een lokale consolidatie van scheuren en zwakke delen aan de achterzijde , met behulp van steunweefsel.

8.6.8.b.

Restaurateur van textiel

Sierlijst rond antependia van het altaar van het Heilig Sacrament

- de vergulding fixeren ,
- desgewenst lacunes retoucheren.

Restaurateur van polychromie/beelden

Op termijn*Beeld tegen zuil: H. Rosa van Lima Inv.nr.: POV.0132.0029*

- het oppervlak consolideren.

7.2.1.

Restaurateur van polychromie/beelden

Schilderij: Jezus en de Samaritaanse Vrouw bij de waterput POV.0132.0055

- het doek herstellen en indien nodig een bedoeiking voorzien.
- de retouches hernemen
- de vernislaag afdunnen/vervangen
- de verflaag indien nodig fixeren.

6.1.9.

Restaurateur van schilderijen

Schilderij: Wolkenkrans met engelenhoofdjes

- het schilderij afhalen (daarvoor moet het Mattekenskruis en de koepel van het tabernakel verwijderd worden),
- de achterkant reinigen;
- de vernislaag reinigen en afdunnen.

6.1.16.

Restaurateur van schilderijen

Beeld: H. Jozef met Kind Jezus POV.0132.0034

- de verflaag fixeren en indien gewenst lacunes retoucheren,
- de actieve insectenaantasting bestrijden.

7.1.

Restaurateur van polychromie/beelden
*Anoxiebehandeling in pec Ename**Doopvont*

Laat een metaalrestaurateur de corrosie verwijderen aan de randen van het deksel en het geheel reinigen (de poetsmiddelresten verwijderen).

2.9.

Restaurateur van metaal

Laat een vakman de geroeste smeedijzeren stang ontroesten en een beschermlaag op aanbrengen.

Geen water meer in de vont laten staan.

op lange termijn

15 schilderijen 'Geheim en van de rozenkrans'

POV.0132.0022

Om een eenheid te bewaren, raden we aan om de 15 schilderijen door dezelfde restaurator te conserveren, zeker als wordt besloten de vernislaag te vervangen.

Laat een schilderij restaurator

- de scheuren in de doeken herstellen,
- het gruis van tussen het raam en het doek verwijderen,
- de hier en daar opstuwende verflaag onderaan de schilderijen fixeren,
- de door insecten aangetaste sierlijsten curatief behandelen.
- de vergeelde vernislaag afdunnen en vervangen (minder dringende ingreep).

Schilderij: *De Aanbidding der Wijzen*

POV.0132.0047

Schilderij: *Onze-Lieve-Vrouw van Smarten doorboord met zeven zwaarden* POV.0132.0054 (zuidelijk zijaltaar , attiek)

Laat een schilderij restaurator

- de verflaag waar nodig fixeren,
- indien noodzakelijk een bedoeeking uitvoeren,
- de oude retouches waar nodig hernemen,
- de scheuren herstellen,
- de vernislaag afdunnen/vervangen.

Schilderij: *De opwekking van de enige zoon van de weduwe van Naïm* POV.0132.0057

- de vernislaag vervangen, de onderliggende verflaag evalueren.
- van de sierlijst geloste stukken verlijmen en indien gewenst ontbrekende stukken bijmaken.

Schilderij: *Jezus bij Martha en Maria* POV.0132.0059

- de bedoeiking, verlijmingen en retouches en overschilderingen hernemen,
- de vernislaag vervangen,
- het doek verder van de muur hangen.

Schilderij: *Heilig Hart* (kantoor boven de sacristie)

- de scheuren in het doek herstellen en het doek heropspannen,
- de vernislaag afdunnen/vervangen,
- de vernislaag op de sierlijst afdunnen/vervangen

De drie altaren

Vooraleer de verflaag op de drie altaren te fixeren en eventueel te restaureren, is het noodzakelijk een vooronderzoek uit te voeren op het verfpakket.

6.1.1.

Restaurateur van schilderijen

6.1.2.- 6.1.8.

Restaurateur van schilderijen

6.1.11.

Restaurateur van schilderijen

6.1.14.

Restaurateur van schilderijen

6.1.17.

Restaurateur van schilderijen

Firma dat vooronderzoek uitvoert

Het hoofdaltaar

- de opstuwende verflaag fixeren op de panelen rond het altaarblok,
- de vergulding op de houten onderdelen van het trommeltabernakel fixeren.

2.1.1.

Restauratiefirma

Het noordelijk zijaltaar

- de bevestiging van de guirlandes verbeteren,
- vooronderzoek over de onderliggende marmerimitatie kan de beslissing beïnvloeden over het al dan niet fixeren van de huidige polychromie.
- de verflaag fixeren
- de beelden reinigen, waar nodig bestrijden en consolideren.

2.1.2.

Restauratiefirma

Anoxiebehandeling in pec Ename

Het zuidelijk zijaltaar

- het altaar ontstoffen en de verflaag fixeren,
- het geheel behandelen tegen actieve kleine klopkever

2.1.3.

Restauratiefirma en

Bestrijdingsfirma

*De kandelaars op de treden van het hoofdaltaar.**Kandelaars noordelijk zijaltaar POV.0132.0086**Armkanelaar noordelijk zijaltaar POV.0132.0137**Kandelaar op trede noordelijk zijaltaar POV.0132.0084**Wierookstandaard,*8.4.3.a.- 8.4.3.e.- 8.4.3.f-8.4.3.g- 8.4.3.l
8.4.3.r.

Restaurateur van metaal

Wijwatervat (geverniste koperlegering),

- de corrosie en de aanslag verwijderen en de vernislaag vervangen.

Lofkandelaars POV.0132.0147

Het afgebroken blad herstellen.

8.4.3.n

Restaurateur van metaal

Wijwatervat

Indien men dit vat nog wil gebruiken is een grondige restauratie is hier aangewezen, waarbij gaten aangevuld moeten worden.

8.4.3.s.

Indien men dit object enkel wil bewaren voor de historische achtergrond, kan me decorrosie verwijderen, de zilverlaag reinigen, en de vernislaag vervangen.

Restaurateur van metaal

1b Conservatie of restauratie door een vakman***Op korte termijn***

Uit te voeren door een vakman in hout, indien nodig gespecialiseerd in historische plankenvloeren

Plankenvloer hoofdaltaar

Laat de plankenvloer en uitnemen en de steunbalken waar nodig vervangen.

Laat ondertussen de insectenaantasting bestrijden.

Voorzie een ventilatiemogelijkheid tussen de plankenvloer en de vochtige ondergrond. Breng eventueel een buffer aan.

1.3.2.a.

Knieltrede (achteraan de stoelenrij)

Van de zuidelijke knieltrede is een bladornamentje afgescheurd.

Laat het ornamentje verlijmen, met een geschikte houtlijm.

2.10.4.

- Sacristiekast* 4.1.1.
Een andere aansluiting voorzien van de lavabo in de sacristiekast.
De door vochtinsijpeling berokken schade herstellen :planken terugplaatsen , sterk verteerde planken vervangen, insectenaantasting bestrijden.
- Bidbank (POV.0132.0109)* 4.4.2.
De geloste linker achterpoot opnieuw bevestigen.
- Twee bidbanken noordelijk zijaltaar* 4.4.3.
De wankel constructie verstevigen.
- Communiebanken* 2.3.
De zwartgeschilderde sterk door insecten aangetaste houten stootborden integraal vervangen door een houtsoort klasse A.
- Communiebank noordkant*
Op termijn de roest verwijderen en beschermlaag op het smeedijzer aanvullen.
- De engel op de trappaal van de preekstoel* 2.6.
De onoordeelkundige herstelling van de afgebroken hand hernemen.
- De natuurstenen vloer en grafstenen* 1.3.3.
Laat afgebrokkelde stukken en gebroken stenen door een vakman van herstellen van **historische** natuurstenen vloeren consolideren en vastzetten en aanvullen waar nodig.
- Het portaal* 1.4.5.c.
De geroeste scharnieren aan de deur van het portaal ontroesten en een beschermlaag voorzien.

De gesleten vernislaag vervangen.
De beginnende zwamaantasting onder de deur verwijderen en contact met vocht zoveel mogelijk uitsluiten.
- Zuidelijk koorgestoelte* 2.2.2.
De achterwand van de zitbank:
- de cementinvulling verwijderen.
- Een restaurateur kan mogelijk, na een gedetailleerd vooronderzoek, aanvullende ingrepen voorstellen.*

2 Insecten en/of schimmels

De actieve insectenaantasting in de kerk is zeer verspreid, maar kan beheersbaar gemaakt worden.

Monumentenwacht heeft een stappenplan opgesteld waarop de aangetaste objecten staan opgesomd in een tabel.

Een deel van de collectie kan men zelf bestrijden met een vloeibaar insecticide.

Een ander deel van de collectie, met waardevolle afwerklagen, kan men laten behandelen door de provincie Oost-Vlaanderen.

Er is een anoxiekamer ter beschikking gesteld in het PEC te Enne voor de erfgoedorganisaties in Oost-Vlaanderen. Het betreft een lage zuurstofbehandeling.

Aangetast nagelvast meubilair wordt door een gespecialiseerde bestrijdingsfirma uitgevoerd.

Deze drie bestrijdingsmethodes moeten zoveel mogelijk gelijktijdig uitgevoerd worden.

Daarnaast wordt verwacht dat locaties met mogelijke insectenaantasting jaarlijks gecontroleerd en opgevolgd worden = monitoring.

Deze locaties worden ook in het stappenplan beschreven.

Contacteer Monumentenwacht indien u wenst te starten met de behandeling. Wij geven u meer advies en informatie.

→ **STAPPENPLAN** zie bijlage bij het inspectierapport.

3 Preventieve maatregelen

Faïancetegels Delftse stijl

Deze tegels zijn reeds fel beschadigd.

We raden aan ze te bedekken met een stuk vilten ondertapijt of niets meer op de tegels te plaatsen.

Het tapijt in het koor en de Sissal tapijten onder de kerkstoelen

De problematische, vochtige natuurstenen vloer heeft een dampopen oppervlak nodig.

De tapijten houden het vocht dat uit de steen komt tegen, met verkleuring en afschilfering van het oppervlak tot gevolg.

Het tapijt dat de marmeren gedenksteen bedekt moet voor deze reden ook verwijderd worden.

De natuurstenen vloer (zie 1.3.3.)

Deze vloer wordt best zoveel mogelijk droog gereinigd.

Bij vochtige reiniging een sterk uitgewrongen dweil gebruiken en droog nadweilen.

Vermijdt dat er water blijft staan in holtes en spleten!

We raden aan het gebruik van HG vloerwas zoveel mogelijk te vermijden.

Het wasbestanddeel is waarschijnlijk een synthetische was die een dampdichte laag legt op de tegel.

Het zou mede de oorzaak kunnen zijn van de witte vlekken en de oppervlakkige schade op de tegels.

De voegen tussen de stenen

Tracht op korte termijn de voegen tussen de stenen op te vullen met een compatibele voegmortel.

Daarmee wordt bedoeld een kalkcementmortel, liefst geen kant-en-klare voegmortel, want de kunststof toevoegingen in deze mortels maken vaak vlekken op de oude tegels en zijn zeer moeilijk te verwijderen. De gevoegde tegels mogen minstens 3 weken niet belopen worden.

Eerste hulp herstellingen gebeuren best in luchtkalk of een licht hydraulische voegmortel, dit om voorlopig een tegel vast te zetten, want dat kan daarna dan makkelijk worden losgemaakt bij een deskundige restauratie.

De treden naar het hoofdaltaar

De dikke filmlaag op de stenen tabletten schilfert af.

Reinig deze treden enkel droog. Contacteer een vakman om deze filmlaag te verwijderen op de minst agressieve manier.

De fluwelen bekleding in de biechtstoelen en de fluwelen kussen op de koorbanken

De larve van de tapijtkever (het 'wolbeertje') is alom tegenwoordig op dit textiel.

Stofzuig het fluweel met regelmaat.

Indien gewenst kunt u de kevertjes op de kussens in de anoxiekamer van het PEC te Ename bestrijden.

De kandelaars in de sacristiekast

Was de hoezen van de kandelaars.

Plaats bij gebruik onder de pootjes buffers.

Ontstof de kandelaars met een borstel en een doek.

Verwijder vlekken met een watje en white spirit.

Algemeen advies betreft de reiniging van het metaal

Verspreid zijn tal van witte poetsmiddelresten waargenomen.

Deze resten bevatten stoffen die het metaal doen corroderen. Indien het poetsmiddel ammoniak bevat, kunnen er scheuren ontstaan in het metaal.

We raden aan enkele droog te ontstoffen en gebruik te maken van poetsdoekjes.

De kandelaars zijn gevernist, hoe meer er op gewreven wordt hoe sneller de vernislaag wordt aangetast.

Algemeen advies voor een betere bewaring van het textiel

Algemene tips:

Zie onderhoudsfiches in bijlage en onze onderhoudstip "*Kerkelijk textiel onderhouden en bewaren*".

Deze publicatie heeft u reeds van onze dienst gekregen.

1. Verwijder al het bruin papier uit de laden. Dit papier wordt zuur en kan textiel versneld doen beschadigen. Stofzuig de laden en leg het textiel in een linnen envelop per lade. Maak opgedikte rolletjes om plooien te ondersteunen (zie onderhoudsfiche in bijlage) Selecteer het textiel per 'stel' (zelfde stijl en kleur) en leg minder textiel per lade.
2. Reinig de binnenkant van de deuren met *Dettol*, om de oppervlakteschimmel te verwijderen.
3. De kastruimte waar de koorkappen worden bewaard, heeft veel luchtcirculatie nodig. We raden aan de deuren permanent op een kier te zetten.
4. Stel een waarderingstraject op voor het textiel: dwz. het textiel wordt geselecteerd op basis van conditie, kunsthistorisch, toestand, representativiteit, zeldzaamheid,...

Contacteer hiervoor de adviseur religieus erfgoed van de provincie Oost-Vlaanderen

Laurence De Bolle

09.267.72.18 of 0499.17.77.38

4 Courant onderhoud

Zie onderhoudsfiches in bijlage

Voorwerp	Toelichting	13
----------	-------------	----

1. Interieurafwerking

1.1. Vaste wandafwerking		
1.1.3. Hout		
a. Lambrisering POV.0132.001	G	<i>Geboend eikenhout</i>
		De bovenkant van de lambrisering is afgedekt met plaatmateriaal. Bij enkele plinten is onderaan een vermolmd strook vervangen door een dunne eikenhouten lat. In de plint zijn op regelmatige basis ventilatieroosters aangebracht. Voornamelijk aan de zuidwand is er ruimte gelaten tussen de plint en de vloer, waardoor condensvocht minder kans krijgt het hout in te dringen. <i>Schip:</i> er is onlangs een paneel van de noordelijke lambrisering afgevallen ten gevolge van abrupte klimaatschommelingen. Het paneel werd terug geplaatst zonder verdere schade.
b. Afsluiting doopkapel		<i>Geboend eikenhout</i>
	R	Onderaan zijn verspreid uitvliegopeningen van Grote klopper vastgesteld. Uit één opening is recent een kever uitgevlogen. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: Insecten en schimmels)</i>
1.1.4. Steen		
a. Faience tegels vensterbanken winterkapel		<i>Tinglazuur , Delfts blauw</i>
		Twee vensterbanken in de winterkapel zijn bekleed met faience tegels, Delftse stijl. Er liggen drie rijen tegels, waarvan één rij met gehalveerde tegels. De meeste tegels zijn beschilderd met zeegezichten en andere maritieme thema's. Bij meerderheid van de tegels vertoont de glazuurlaag volgende schade . -barsten -putvorming -grotere lacunes, -krassen en slijtage tot op de ondergrond. Van enkele tegels zijn hoeken en randen afgebrokkeld. <i>(Zie aanbevelingen rubriek nr. 3: Preventieve maatregelen)</i>

Voorwerp		Toelichting	14
----------	--	-------------	----

1.2. Vaste plafondafwerking		
1.2.1. Pleister- en stucwerken		
a. Winterkapel		Stukgewelf (anno 1664)
	R	Boven het noordelijk raam bevindt zich een barst. (zie bouwkundig rapport) Er zijn lokaal verkleuringen ten gevolge van vochtinfiltratie. De moerboog is gesculpteerd uit een witte kalksteen (cassettes, twee consoles met engelenkopjes). De steen vertoont oppervlakkige afschilfering.
1.3. Vaste vloerafwerking		
1.3.1. Tapijt en vaste vloerbekleding		
a. Sissaltapijten	M	<i>Middenstuk schip, onder de stoelenrijen.</i>

Voorwerp		Toelichting	15
		Onder de stoelen en het dienstaltaar liggen sissaltapijten; Daarvan is geweten dat het krassen maakt op de tegel, waardoor er een matter oppervlak ontstaat. De natuurstenen vloer ligt op een vochtige ondergrond. Omdat het tapijt de verdamping van vocht uit de natuursteen tegenhoudt ontstaat zoutuitbloei rond de voegen. (Zie aanbevelingen rubriek nr. 3: <i>Preventieve maatregelen</i>) 	
1.3.2. Hout			
a. Plankenvloer hoofdaltaar - Altaarvloer	M	<i>Houten plankenvloer</i> De eikenhouten parketvloer (visgraat)) plaatselijk wankel. en is opvallend verzakt. De onderliggende draagstructuur is mogelijk verzwakt. Er zijn verspreid uitvliegopeningen van Grote klopkever vastgesteld. Deze aantasting is mogelijk nog actief. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: <i>Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur</i>)	
			
1.3.3. Steenmaterialen			
a. Vloer schip/ koor	M	<i>Vierkante tegels van donkere kalksteen gevarieerd met vierkante tegels witte marmer.</i>	

Voorwerp	Toelichting	16
----------	-------------	----

- b. Ingewerkte onderdelen in de vloer
Bevat:

Algemene structurele gebreken

Algemeen

Tal van tegels hebben een ruw oppervlak of vertonen diepere lacunes. Op het steen oppervlak is bedekt met een bekraste film laag die op enkel plaatsen wit uitslaat of witte vlekken vertoont.

Oorzaak

De natuurlijke verwerking van de natuursteen lijkt te versterken onder invloed van enerzijds een vochtige ondergrond en anderzijds het overvloedig gebruik van een vloerwas, die feitelijk enkel geschikt is voor nieuwe vloeren.

Het wasbestanddeel is waarschijnlijk een synthetische was die een dampdichte laag legt op de tegel.

De vloer wordt redelijk nat gereinigd.

Zeker waar er tal van voegen ontbreken en de stenen breuken en afschilfering vertoont is nat onderhoud sterk af te raden.

(Zie aanbevelingen rubriek nr. 3: Preventieve maatregelen)

- M** -marmeren grafstenen viering en transept
-marmeren podium onder de preekstoel.
-marmeren gedenksteen viering

(Zie aanbevelingen rubriek nr. 3 Preventieve maatregelen)

- M** In het noordelijk en zuidelijk transept is de vloer samengesteld uit marmeren grafstenen.
Onder de platen zijn holtes aanwezig.
De vloer is daardoor danig verzakt, nog zonder gevaar voor de stabiliteit van de vloer.

Voorwerp	Toelichting	17
----------	-------------	----

Algemene vochtschade

M

In het oppervlak van de gedenksteen in de viering en van enkele marmeren grafstenen in het zuidelijke transept treedt blaasvorming op.

In de marmeren vloer onder de preekstoel en in de gedenksteen zien we "versuikerde aders" en gele vlekken. In de gedenksteen in de viering zijn ook grote kalkkorsten ontstaan.

Oorzaak

Versuikering: daarmee wordt bedoeld dat de marmerkristallen aan het oppervlak hun samenhang verliezen er ontstaat na verloop van tijd een verpoederde kalkkorst.

Dit wordt veroorzaakt doordat vochttransport de verbinding tussen de kristallen in die mate oplost, dat de steen zijn samenhang verliest.

Dit proces kan versterkt worden door het gebruik van zure poetsmiddelen, waardoor er ook gele vlekken kunnen ontstaan in de steen.

- Grafstenen

M

De vloer in de zijbeuken, het koor en de viering is samengesteld uit naast elkaar liggende wit marmeren grafstenen, elk omlijst met een boord van blauwe hardsteen.

De voegen zijn ingevuld met een cement of een kalkcementmortel.

Tal van voegen zijn uitgespoeld of ontbreken. Daardoor kan sneller breuk optreden in de natuursteen.

Van de trede naar de viering uit Blauwe hardsteen liggen de meeste tabletten los.

Enkele aanpalende witte marmeren tegels zijn in stukken gebroken (foto)

Ook enkele marmeren grafstenen zijn aan de randen verbrijzeld.

(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)

Herstellingen

Verspreid zijn reeds tal van herstellingen uitgevoerd in cement of in een gekleurde epoxy.

Omlijstingen zijn aangevuld of vervangen door epoxy.

Grote delen van de marmeren platen zijn vervangen door nieuwe marmeren platen.

Deze gebroken marmeren tabletten liggen los.

Verbrijzeling van de natuursteen nabij open voegen.

Voorwerp	Toelichting	18
----------	-------------	----

- Marmeren gedenksteen

- S** De marmeren gedenksteen met inscripties vertoont tal van verpoederde kalkkorsten, het gevolg van versuikering en zoutuitbloei.

Op de steen ligt een tapijt, waardoor het vocht moeilijk weg kan komen. Dit versnelt deze reactie.

Kalkkorst veroorzaakt door chemische reactie.

- Grafsteen in blauwe hardsteen (1564 post quem)

- R** De voegmortel is in enkele zones uitgebrokkeld, daardoor kan de natuursteen aan de voegen afbrokkelen of barsten.

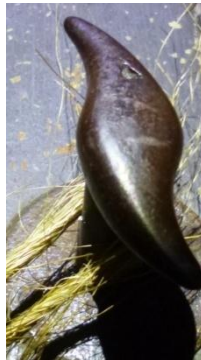
- Vloer onder de preekstoel

- G** De gele vlekken in het witte marmer zijn mogelijk veroorzaakt door vochttransport (doorbloei van de onderliggende zavel, of van ijzerhoudend elementen in de steen zelf). De kalkachtige sporen in het marmer wordt veroorzaakt door vochttransport (versuikering). Onderhoud met poetsproducten is hier af te raden.

Voorwerp		Toelichting	19
c.	Treden hoofdaltaar		
		R Er ligt een dikke filmlaag op de donkere kalksteen die de steen oppervlakkig doet afschilferen. (Zie aanbevelingen rubriek nr. 3: <i>Preventieve maatregelen</i>)	
d.	Vloer doksaal	<i>Vierkante rode terracotta tegels</i> R De tegelvloer ligt centraal ietwat verzakt. Tal van tegels zijn gebarsten. Enkele ontbrekende tegels zijn met cement ingevuld. 	
1.4. Structuurelementen			
1.4.5. Schrijnwerk		De deuren in de kerk werden geïnspecteerd op insectenaantasting en stabiliteit.	
a.	Deur koor noord	G <i>Geboend eikenhout, zwart geschilderde scharnieren</i> Geen gebreken	
b.	Deur koor zuid:	G <i>Geboend eikenhout, scharnieren niet beschilderd.</i> Er zijn geen structurele gebreken. De deur sleept een beetje. Rechts bovenaan de voorzijde: er is lokaal verkleuring, mogelijk door oppervlakteschimmel.	
c.	Deur portaal	R <i>Geboend eikenhout</i> De scharnieren zijn sterk geroest. De deur sleept een beetje. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1b: <i>Herstelling door een vakman</i>)	
-	Voorzijde		

Voorwerp		Toelichting	20
- Achterzijde	M	<i>Gevernist hout:</i> De vernislaag vertoont slijtage, dit is momenteel enkel visueel storend. Onderaan de deur is er oude aantasting door kleine klopkever en verkleuring door vochtinfiltratie. Onderaan de rechter deurlijst is er lokaal beginnende eikenzwamaantasting. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1b: Herstelling door een vakman)</i>	
d. Deur zijbeuk zuid naar winterkapel	G	<i>Links van altaar:</i> geen gebreken. <i>Rechts van altaar:</i> geen gebreken.	
e. Deur noordzijbeuk	G	<i>Links van altaar:</i> geen gebreken. <i>Rechts van altaar:</i> geen gebreken. Een schroef van de slotplaat zit wat los.	
f. Deur noordwand	R	Onderaan aan de achterkant is er actieve aantasting door kleine klopkever. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: Insecten en schimmels)</i>	
g. Deur op doksaal	R	<i>Houten deur met meerdere opeenvolgende afwerklagen (verflagen/..) en deurknop (gietijzer).</i>	

Voorwerp		Toelichting	21
2. Vast kerkelijk meubilair			
2.1. Altaren			
2.1.1. Hoogaltaar POV.0132.000		<i>Portiekaltaar uitgevoerd in steen: verscheidene soorten marmer, donkere kalksteen</i> <i>Altaartafel met antependium -</i> <i>Sculpturen van krijtkalksteen, met vergulde accenten.</i>	
- Onderbouw portiek	R	Vergulde biezen in de onderbouw van de portiek zijn later overschilderd. De vergulding komt onder de afschilferende verflaag tevoorschijn. De vergulding van de kapiteeltjes van het trommeltabernakel en de beschildering van het onderste deurtje vertonen slijtage. De verscheidene soorten marmers bevatten aders die uitkristalliseren.	
- Bovenbouw portiek	R	Van het gevleugelde engelhoofdje zijn meerdere breuken in de twee vleugels met een kalkmortel hersteld. Er is verder geen vermeldenswaardige schade vastgesteld.	
- Beschilderde panelen rond altaar	M	Rond het altaarblok zitten beschilderde houten panelen. De verflaag stuwt op, voornamelijk aan de verbindingen tussen de panelen. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i>	
- Trommeltabernakel	R	<i>Gesculpteerd/verguld/verzilverd</i> De vergulding op de gesculpteerde delen vertoont afschilfering en lacunes. De vergulde deur van het tabernakel vertoont spikkeltjes corrosie. Dit kan een gevolg van condens zijn of van de kwaliteit van de bovenlaag van het metaal. De zilveren en zones van de goudkleurige metalen onderdelen zijn vermoedelijk gevernist, maar vertonen een vlekkerige aanloop.	
			
2.1.2. Noordelijk zijaltaar POV.0132.0002		<i>Beschilderd houten portiekaltaar.</i> <i>Antependium met Mariamonogram - expositietroon</i>	
- Structurele gebreken		Het portiekaltaar is algemeen verzakt. Ten opzichte van verschillende referentiepunten op de muur lijkt de verzakking reeds een tiental centimeters te bedragen. De onderdelen van het altaar zijn ten opzichte van mekaar in verschillende richtingen uit de pas gezakt. Deze verzakking lijkt gestabiliseerd.	

Voorwerp		Toelichting	22
- Bevestiging guirlandes	M	De bevestiging van de guirlandes bovenaan de portiek is onzeker. Ze zitten vast met roestige nagels waarrond het hout soms reeds gebarsten is.	
- Afwerklagen	M	Van onder de sterk afschilferende huidige verflaag komt een vroegere geschilderde marmering tevoorschijn. Rond het altaarblok zitten beschilderde houten panelen. De verflaag stuwt op, voornamelijk aan de verbindingen tussen de panelen.	
			
- Andere	R	De stenen altaartreden en tegels van de altaarvloer liggen niet meer helemaal vlak. In de treden zitten putjes (mogelijk stootschade) Er zijn met epoxy enkele herstellingen uitgevoerd. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i>	
2.1.3. Zuidelijk zijaltaar POV.0132.0003		<i>Houten portiekaltaar afgewerkt met een geschilderde imitatie van marmer. Altaartafel met antependium met Jezusmonogram - draaitabernakel</i>	
- Altaarvloer en altaartrede	R	De altaartreden en altaarvloer zijn van natuursteen vervaardigd. De bovenste treden aan weerszijden van het altaar komen vooraan omhoog. Vermoedelijk worden ze opgestuwd, eerder dan dat de zijde aan de kant van het altaarblok omlaag wordt geduwd. De steen wordt door talrijke vochtkringen ontsierd.	

Voorwerp		Toelichting	23
- Insectenvraat	R	Actieve insectenaantasting In de kapitelen zijn houtborende insecten verspreid nog wel actief en zijn enkele fragmenten sterk vermolmd. Enkele onderdelen zitten wat los, één onderdeel is voor de helft afgebroken. De insectenvraat in het <i>Heilig Hart met stralenkrans</i> in de bekroning leek tijdens de inspectie niet actief. Een straal van is door vermolming afgebroken en ontbreekt. De twee houten engelenbeelden vertonen onderaan de basis minimale vermolming door insectenvraat. Deze aantasting lijkt niet verder uit te breiden. In het kruis en de wereldbol op de koepel is er eveneens actieve insectenaantasting vastgesteld. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)	
- Afwerklagen	M	De verflagen op het altaarblok zijn algemeen stabiel. De monochroom geschilderde vlakken en de witte marmerschildering in de bovenbouw schilferen sterk af. Waar de witte verflaag op de kapitelen afschilfert, zien we een onderliggende vergulding. <i>Het hart met de stralenkran</i> : bij de centrale verbinding is de verf onderaan afgestuwd. De vernislaag is vergeeld en er komen druipsporen voor. Het geheel is stoffig. Ook van de koepel van het trommeltabernakel schilfert de verflaag af. De vergulding van de houten deur vertoont krassen. De afwerklagen zijn algemeen bespat met witte verfvlekken waarschijnlijk gebeurd tijdens het schilderen van de wanden.	
2.2. Koorgestoelte POV.0132.0004		<i>Geboend eikenhout</i> In de plinten van de twee meubels zijn enkele ventilatiegaten aangebracht	
2.2.1. Noordelijk koorgestoelte 	R	In de plint achteraan en in de panelen onder de zitbank zijn oude uitvliegopeningen van Grote klopper vastgesteld. Één dode klopper wijst op recente activiteit. De eikenhouten plankenvloer is stabiel, de verbindingen tussen de planken staan open of zijn gevuld met kleine latjes. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)	

Voorwerp		Toelichting	24
2.2.2. Zuidelijk koorgestoelte		G Het gestoelte is algemeen in goede staat. De achterwand van de zitbank: onderaan rechts in de hoek is een gat in een vochtig stuk plank met cement ingevuld. Dit is geen oordeelkundige herstelling. Onderaan zien we verdonkering van het hout door vochtinfiltratie. (Zie aanbevelingen rubriek nr. 1b: <i>Herstelling door een vakman</i>)	
2.3. Communiebank(en) POV.0132.000		R <i>Zuidkant:</i> het ijzerwerk bevindt zich in goede staat <i>noordkant:</i> er zijn opvallend meer lacunes in de verflaag, en het ijzerwerk vertoont roestvorming. De knielbank/stootbord is fel actief aangetast door kleine klopkever en kan beter volledig vervangen worden. <i>Viering:</i> het ijzerwerk is in goede staat. Het stootbord van de knielbank is fel aangetast door kleine klopkever en kan beter vervangen worden. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1b: <i>Herstelling door een vakman</i>)	
2.5. Biechtstoel(en) (N en Z) POV.0132.0010		G Beide biechtstoelen zijn in goede staat. <i>Zuidwand</i> Rechter zijkant: achter de plint is een naaldhouten balk actief aangetast door Grote klopkever (zie foto). Mogelijk zijn andere structuurbalken eveneens aangetast. Insectenvraat De fluwelen zetels in het priesterhokje zijn erg bestoft. Larven van de tapijtkever (<i>wolbeertjes</i>) grazen de pool van het fluweel af. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)	

Voorwerp		Toelichting	25
----------	--	-------------	----

Actieve aantasting door Grote klopkever.

Afgegrazen pool door insecten

2.6. Preekstoel POV.0132.0009

Geboend eikenhout, wit marmer, travertijn

G Engel op de rechter trappaal: een afgebroken hand is met bruine lijm verlijmd en verstevigd met een geroeste ijzeren nagel. Op termijn kunnen er nieuwe breuken ontstaan.

Insectenaantasting (kleine klopkever)

- Engel op de linker trappaal: in een strook spinthout is er mogelijk actieve aantasting.
- De eerste trede van de linkertrap, in de rechterhoek.

De preekstoel is verder in goede staat.

(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1b: *Herstelling door een vakman en rubriek nr. 2: Insecten en schimmels*)

2.7. Doksaal POV.0132.0014

Natuursteen (Blauwe hardsteen-Hollandse steen –Rijselse steen); gepolijst; wit marmer)

R Er zitten verspreid barsten in de sculpturen. Hier en daar klinkt het oppervlak hol.. Centraal is zit een stuk los. (onderste vleugel tweede cherubijn)

2.9. Doopvont POV.0132.001

Blauwe hardsteen; geverniste koperlegering; smeedijzer

M

Deksel

De vernislaag vertoont slijtage.

Het jarenlang poetsen met een schurend poetsmiddel (bv. *Sidol*, of van merk *Delhaize*) laat corroderende poetsmiddelresten na en schuurt de vernislaag af.

Er zit een deuk in het kruis.

De onderkant van het deksel is met houten beplanking bedekt.

Het hout slorpt het vocht op, en laat de aangrenzende koperlegering corroderen.

Smeedijzeren stang

De ijzeren stang is onderaan het deksel sterk aan het roesten.

Het geschilderde ijzerwerk is verder in goede staat.

Natuurstenen vont

De natuurstenen vont is in goede staat.

(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)

Voorwerp		Toelichting	27
----------	--	-------------	----

2.10. Andere		
2.10.1. Orgelkast POV.0132.0013	R	<i>Insectenaantasting</i> Ter hoogte van de voeten is een horizontale plank actief aangetast door kleine klopkever . (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)
2.10.2 Wijwatervat POV.0132.0015	R	<i>Marmer</i>
2.10.3. Wijwatervat POV.0132.0101	R	<i>Blauwe hardsteen gepolijst</i>
2.10.4. Knieltrede		<i>Eikenhout, geboend</i>
	G	Er werd een glansmiddel op het hout aangebracht. Deze is verdonkerd, de druipsporen zijn duidelijk zichtbaar. Van de zuidelijke knieltrede is een bladornamentje afgescheurd. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1b: <i>Herstelling door een vakman</i>)

4. Los kerkelijk meubilair		
4.1. Kast(en)		
4.1.1. Sacristiekast POV.0132.0104		<i>Eikenhouten kast met een binnenstructuur in zachtere (minder duurzame) houtsoorten uitgevoerd.</i> <i>Laden in eikenhouten en naaldhout,</i>

Voorwerp		Toelichting	28
		R In de zuidwestelijke hoekkast zijn aan de binnenzijde achteraan een verzakking en geloste panelen zichtbaar. De oorzaak ligt bij een zwam- en insectenaantasting veroorzaakt door waterinsijpeling via de lavabo in de kast. Enkele panelen zijn verwijderd en zijn erg vermolmd. <i>We raden aan een plank van de bodem te verwijderen ter controle.</i> Verspreid is er actieve aantasting van kleine klopkever in spinthout en in structuurdelen in een andere loofhoutsoort of naaldhout. Op de binnenkant van enkele kastdeuren groeien pluïsjes oppervlakteschimmel. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i> Van de kasten tegen de oostelijke wand is het schuifstelsel van de onderste, rechtse lade kapot. De lade valt uit haar geleiders bij het uittrekken. Van de schuifladen aan de noordwestwand zijn twee fronten beschadigd. De ladebodems zijn minimaal aangetast. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: Insecten en schimmels)</i>	
4.1.2. Hangkast in de berging boven de sacristie		Houtimitatie op de deurvleugels, naaldhout	
		R Onder de kast aan de achterwand ligt een hoop boormeel! <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: Insecten en schimmels)</i>	
4.3. Zitmeubel(s)			
4.3.1. Koorzetel en twee koorstoelen POV.0132.0005		Fluweel met geborduurde galon en sierspijkers, mahonie.	
		R De uitstekende ornamentjes aan de stoelpoten zijn hier en daar afgebroken. Verspreid zien we oppervlakkige stoetschade aan het hout. De steunlatjes onderaan de zitting zijn mogelijk actief aangetast door kleine klopkever. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: Insecten en schimmels)</i>	

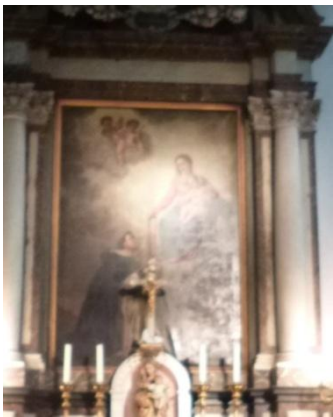
Voorwerp		Toelichting	29
4.4. Bidbank(en)			
4.4.1. Bidbank POV.0132.0108		<i>Fluweel; gestreept; eikenhout:</i>	
	G	Behoudens enkele watervlekken op armleuning is de bidbank in goede staat.	
4.4.2. Bidbank POV.0132.0109		<i>Fluweel; rood; eikenhout; trijp zuidelijk zijaltaar :</i>	
	R	Er is actieve aantasting door kleine klopkever in enkele balken en in het spinthout. De linker achterpoot is gelost. Het fluweel is aangevreten. (Zie Aanbevelingen rubriek 1b: <i>Herstelling door een vakman</i> en rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)	
4.4.3. Twee bidbanken noordelijk zijaltaar		<i>Loofhout, gebeitst, gevernist</i>	
	S	De banken zijn beide wankel van constructie en zijn fel actief aangetast door kleine klopkever. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: <i>Herstelling door een vakman</i> en rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)	
4.6. Andere			
4.6.1. Offerblokken:		<i>Naaldhout, beschilderd met een houimitatie en afboordingen.</i>	
	R	Van twee offerblokken is de bovenste geleding ingeslaan, deze zijn vervangen door geverniste naaldhouten bakken. Offerblokken noordwand: de houten bakken zijn allemaal onderaan aangetast door kleine klopkever (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)	

Voorwerp		Toelichting	30
4.6.2. Andere		Deze objecten werden enkel geïnspecteerd op insectenaantasting.	
	N	Volgende objecten zijn aangetast door kleine klopkever: - de ronde tafel met gedraaide stam, - de zwart geschilderde basis voor het kruisbeeld, - de witte sokkels aan weerszijden van Onze- Lieve-Vrouw, - twee met fluweel beklede staanders zuidelijk zijaltaar, -de staander voor de kerkmeesterstaf (Onze- Lieve-Vrouw). (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)	
4.6.3. Twee sokkels		<i>Olieverf op hout, marmerimitatie</i>	
	R	Slijtage van de verflaag (marmerimitatie). Onderaan is de verflaag afgeschilfert door contact met vocht. De vernislaag vertoont blindslag. Er is actieve aantasting door kleine klopkever. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)	
4.6.4. Twee sokkel hoofdaltaar			
	M	De verflaag vertoont opstuwingsen en afschilfering. 	

Voorwerp		Toelichting	31
4.6.5. Onderstel beeld		Ruimte boven sacristie	
		S Dit onderstel is fel actief aangetast door kleine klopkever. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: Insecten en schimmels)</i>	

6.Schilderijen

6.1. Doek		De schilderijen in dit hoofdstuk zijn met olieverf op doek geschilderd.	
6.1.1. Geheim en van de rozenkrans POV.0132.0022		15 grisailles	
		R <i>Dragers</i> De doeken zijn opgespannen op een stevig spanraam, met één verticale tussenlat en schuine hoeklatten. Er zitten scheuren in de volgende doeken: - <i>Opdracht van Jezus in de tempel</i> : een kleine scheur - <i>Terugvinden van Jezus in de tempel</i> . kleine scheur (schram tot op het doek) - <i>Jezus wordt gezeseld</i> : winkelhaak (ong. 4cm op 4cm) <i>Verflaag en vernislaag</i> De grisailles zijn algemeen bevuild. Er zijn verspreid spatjes opgemerkt, van diverse kleuren verf (opvallend bij : <i>Judas wordt met doorn bekroond</i>). In de vernislaag/verflaag zien we tal van oppervlakkige krassen. <i>Boodschap van de aartsengel Gabriël aan Maria</i> : twee schrammen in de verflaag tot op het doek zijn ontstoord, het betreft retouches rechtstreeks op het doek aangebracht. Onderaan de doeken, tussen het doek en het raam, is veel gruis beland. Dit trekt vocht aan waardoor de verflaag onderaan begint op te stuwen. We zien daardoor ook verspreid puntbelasting in het doek, wat op termijn schade kan geven aan doek en verflaag. Twee schilderijen zijn gerestaureerd (atelier Verbeke). <i>Sierlijsten</i> De sierlijsten bestaan uit recent geschilderd hout. Er is boormeelpoeder gevonden bij <i>Hemelvaart van Jezus</i> en bij <i>Nederdaling van de Heilige Geest over Maria</i> . <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i>	

Voorwerp		Toelichting	32
6.1.2. De Aanbidding der Wijzen POV.0132.0047		R <i>Ophangstelsel:</i> het schilderij steunt onderaan op twee doken en hangt bovenaan aan twee stangen (hangt schuin op). <i>Drager</i> Het originele doek is vermoedelijk gedoubleerd (de middennaad stulpt erg uit). Het risico op verfvlies op deze naad is groot. Onderaan links is aan de omslagrand een horizontale scheur, van ca. drie cm. <i>Verflaag</i> Enkele retouches zijn gebarsten. De meeste retouches zijn verpoederd of stuwen op. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: <i>Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur</i>)	
6.1.3. O.-L.-Vrouw Schenkt de rozenkrans aan de Heilige Dominicus Guzman POV.0132.004		S <i>Vorige inspectie:</i> <i>Vuilophoping aan de achterzijde van het doek oefent een druk uit. Het doek raakt vervormd en verzwakt. Op termijn zal het scheuren. Plaatselijk is het doek reeds gescheurd door een andere oorzaak (vermoedelijk stootschade). De verflaag is stabiel, maar de vernislaag is algemeen blindgeslagen.</i> <i>Drager</i> <i>De schade is geëvolueerd.</i> Er zijn twee verticale scheuren vastgesteld onderaan het doek (zone waarachter er vuilophoping is) Verspreid zien we biologische aantasting op de verflaag, in de vorm van witte en zwarte vlekken. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: <i>Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur aantasting</i>)	
6.1.4. Tobias neemt afscheid van zijn ouders POV.0132.0050		M <i>Ophangstelsel</i> Bovenaan met staaldraad en oogvijzen, onderaan steunend op twee stevige metalen steunen. De sierlijst is aan de onderster horizontale lat beschadigd door stoten (enkele kapjes) <i>Drager</i> Op de achterzijde van het originele doek is een met rode menie beschilderde doek gekleefd. Het originele doek bevat meerdere scheuren, waarop geretoucheerd werd. Deze scheuren komen weer open te staan. Het doek bevat kleine ondulaties aan de randen (door trekking van het andere doek).	

Voorwerp		Toelichting	33
6.1.5. Aanbidding van het Jezuskind door vrouwelijke heiligen POV.0132.0051		<i>Koor zuidwand</i> <i>Zwart geschilderde bolle sierlijst met vergulde binnenbies.</i>	
	M	<i>Ophangstelsel</i> Bovenaan met staaldraad en oogvijzen, onderaan steunend op twee stevige metalen steunen. <i>Drager</i> Het origineel doek is aan de linker zijkant en onderkant vergroot. Dit is duidelijk zichtbaar aan de naden en aan een opvallend verschillend barstenpatroon. De naad is onderaan links gescheurd. De verscheidene stoplappen op de achterzijde van het doek, veroorzaken blindslag. De verflaag heeft een droog barstennetwerk en stuwt verspreid op. De verpofstuwing is feller in de aangeliemde stukken. De vergeelde vernislaag en de bevuiling maken de afbeelding moeilijk leesbaar. Enkele grote matte retouches verstoren het beeld. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i>	
6.1.6. De Heilige Kruisvinding POV.0132.0052		<i>Koor zuidwand</i> <i>Sierlijst: zwartgeschilderde bolle houten sierlijst met vergulde binnenbies.</i> <i>Er staat in de inventarislijst een verkeerde foto.</i>	
	R	<i>Ophangstelsel</i> Bovenaan met staaldraad en oogvijzen, onderaan steunend op twee stevige metalen steunen. <i>Drager:</i> Het doek is algemeen licht gegolfd, en voornamelijk aan de randen sterk gegolfd. Enkele kleine stoplapjes drukken door in het doek. Onderaan het doek zien we puntbelasting, echter zonder schade. <i>Verf- en vernislaag</i> De vernislaag is sterk vergeeld en bevuild De verflaag is algemeen stabiel.	

Voorwerp		Toelichting	34
6.1.7. De oprichting van het Heilige Kruis POV.0132.0053		<i>Koor noordwand</i>	
	R	<i>Ophangstelsel</i> Bovenaan met staaldraad en oogvijzen, onderaan steunend op twee stevige metalen steunen.	
		<i>Drager</i> Tal van stoplappen geven vervormingen in het doek. Onderaan het doek zien we een zone met meerdere puntbelasting door puinophoping.	
		<i>De verf -en vernislaag.</i> De verouderde retouches beginnen te degraderen. De vernislaag vertoont een sterke vergeling.	
6.1.8. Onze-Lieve-Vrouw van Smarten doorboord met zeven zwaarden POV.0132.0054		<i>klein altaarstuk in de attiek van zuidelijk zijaltaar</i>	
	M	Het schilderij werd vanwege beperkingen bij het plaatsen van de ladder van op enige afstand geïnspecteerd.	
		<i>Drager</i> In het doek zitten een vijftal gaten. Onderaan zijn er talrijke drukpunten zichtbaar van vuil dat aan de achterzijde tegen het doek geklemd zit.	
		<i>Afwerklagen</i> Het schilderij is bijzonder stoffig. De vernislaag is waarschijnlijk blindgeslagen.	
		(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)	

Voorwerp		Toelichting	35
6.1.9. Jezus en de Samaritaanse Vrouw bij de waterput POV.0132.0055		Westwand	
	S	<i>Ophangstelsel:</i> onderaan op twee stevige metalen stangen, bovenaan: aan twee stevige staalkabels in de sierlijst. <i>Sierlijst:</i> zwart geschilderde lijst met verguld binnenwerk. De vergulding is met goudverf overschilderd. <i>Drager</i> Het doek is verzwakt, verspreid zijn tal van stoplappen aangebracht, waarvan één grote op een verticale scheur, vermoedelijk waar er een open gekomen naad was. De scheuren in het doek zijn verder geëvolueerd. Waar de stoplappen zitten zijn er opvallende ondulaties in het doek. <i>Verflaag/vernislagen</i> De retouches vallen op. Het oppervlak is sterk bevuild. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: <i>Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur</i>)	
6.1.10. De Kruisafneming POV.0132.0056		Hoofdaltaar	
	M	<i>Drager</i> In het doek komen een drietal scheuren van ongeveer vijftien centimeter voor (ter hoogte van de spijrraambegrenzing). <i>Vernislagen</i> Het schilderij is voorzien van een vuile, nagedonkerde en sterk blindgeslagen vernislagen. Hierdoor is de leesbaarheid van het tafereel verminderd. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: <i>Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur</i>)	

Voorwerp		Toelichting	36
6.1.11. De opwekking van de enige zoon van de weduwe van Naïm POV.0132.0057		<i>Westwand</i> De foto op de inventarislijst is verkeerd.	
	M	<i>Ophangstelsel</i> Het schilderij leunt op de lambrisering, en is bovenaan met ijzerdraad aan een doek bevestigd. <i>Verflaag/vernislaag</i> De dikke glanzende vernislaag heeft een opvallend barsten netwerk, waardoor het schilderij onleesbaar is geworden. Er zijn verspreid brede barsten in de verflaag, mogelijks veroorzaakt door de vernislaag. <i>Sierlijst</i> Verguld en overschilderd met goudverf en geëmailleerd. Er zijn enkele barsten in de ornamentiek van de sierlijst waarbij stukken zijn afgebrokkeld. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: <i>Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur</i>)	
6.1.12. Schilderij 20 ^{ste} eeuw	G	<i>Zuidwand:</i> <i>Ophangstelsel:</i> onderaan steunend op brede metalen steunen, bovenaan op regelmatige afstand metalen haken ingehaakt in oogvijzen. <i>Drager</i> Er is een minimale ondulatie in het doek. <i>Sierlijst</i> De vergulde houten lijst met wit geschilderde binnenbies.	

Voorwerp		Toelichting	37
6.1.13. Tenhemelopneming van Maria POV.0132.0058		<i>Noordelijk zijaltaar, attik</i>	
	M	Het doek is ster gegolfd en heeft een verminderde opspanning. Het schilderij is erg bevuild. De vernislaag lijkt blindgeslagen. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: <i>Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur</i>)	
6.1.14. Jezus bij Martha en Maria POV.0132.0059		Foto staat verkeerd in de inventarislijst	
	M	<i>Drager</i> Aan de linkerzijkant is een lange verticale strook en enkele kleine rechthoekige stroken aan de rest van de drager gekleefd. De originele drager is ondersteund door een bedoeking. De randen van de verscheiden doeken stuwen op. Verscheidene scheuren komen langs voor open. De vernislaag is erg vlekkelig en er is blindslag. Er zijn slordige en talrijke overschilderingen en retouches uitgevoerd. Het doek hangt te dicht tegen de muur, waardoor het doek versneld kan degraderen (scheuren, vervormen). (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: <i>Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur</i>)	
6.1.15. H. Jozef met Jezuskind POV.0132.0060		<i>Westwand</i>	
	S	<i>Ophangstelsel</i> Steunt onderaan op twee ijzeren doken, bovenaan met een oogvijs en een staaldraad (schuin opgehangen). <i>Sierlijst</i> Zwart geschilderde dunne lijst met binnenbies in goudverf. <i>Drager:</i> Het doek bevat verscheidene scheuren en gaten. De kans op verder scheuren is groot. Voor zover zichtbaar lijkt de verflaag algemeen in stabiele toestand. <i>Afwerkingen</i> De vernislaag is vergeeld en bevuild. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: <i>Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur</i>)	

Voorwerp		Toelichting	38
6.1.16. Schilderij van het Heilig Sacrament		<i>Zuidelijk zijaltaar</i>	
- <i>Wolkenkrans met engelenhoofdjes</i>		M Het schilderij vormt als centraal altaarschilderij de achtergrond voor het Mattekenskruis. <i>Drager</i> Het voornaamste gebrek vormt de sterke vuilophoping onderaan aan de achterzijde van het schilderij. Dit oefent een grote druk uit op het doek. <i>Verflaag/vernisl laag</i> De verflaag is voorlopig algemeen stabiel. De vernis is echter blind uitgeslagen. Verder zitten er enkele vogeluitwerpselen op het schilderij. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i>	
6.1.17. Heilig Hart		<i>Kantoor boven de sacristie</i>	
		S <i>Drager</i> Het doek is onderaan op drie plaatsen gescheurd. Verspreid zijn er enkele stootscheurtjes. Het doek is niet meer goed opgespannen. <i>De vernisl laag</i> De vernisl laag is sterk vergeeld en heeft een opvallend barstennetwerk. De vernisl laag op de sierlijst met een vergulde binnenbies is bevuild en is te dik aangebracht. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i>	

Voorwerp		Toelichting	39
6.3. Andere			
6.3.1. Kruisweg POV.0132.0046		<i>Olieverfschildering op metaal (zink of vertint koper)</i>	
	M	Het vochtige klimaat in de kerk en ook het gebruik van warmtestralers kan voor condens zorgen op de schilderijen. Doordat de metalen panelen dicht tegen een buitenmuur hangen kan ook condens ontstaan op de onbeschermden achterkant. Er vormt zich op bijna alle schilderijen corrosie in de vorm van witte poederachtige korsten. Deze korsten verpoederen de verflaag. Bij statie I zijn er daardoor verspreid verfopstuwingen en tal van lacunes. Bij alle staties vertoont de vernislaag (of verflaag) in meer of mindere mate blindslag (matte, grijze vlekken). Deze schade is enkel zichtbaar met een degelijke belichting en vormt een sluipend gevaar. Voornamelijk bij de donkere pigmenten vertoont de verflaag een duidelijke barstennetwerk (krimpscheuren). Deze zones zijn extra gevoelig voor afschilfering. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i>	
		Deze beschilde antependia werden tijdens de inspectie in 2003 bekeken. De andere antependia (textiel) staan bij 8.6.2. en 8.6.3.	
- Antependium zuidelijk zijaltaar	M	Het antependium stelt geïmiteerde marmersoorten voor met centraal het IHS monogram. Vermoedelijk door stoten zijn verspreid gaten ontstaan in het doek. De verflaag is voorlopig nog stabiel, maar begint algemeen op te stuwen. De vernislaag is vergeeld. Het doek is zowel aan de vóór- als achterzijde erg vuil. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i>	
- Antependium noordelijk zijaltaar	R	Het antependium stelt een sarcofaagaltaarblok voor met centraal het Mariamonogram. Een scheur (vermoedelijk stootschade) is slordig hersteld met een stoplap. Verspreid zijn in de verflaag lacunes ontstaan door afschilfering. Momenteel is de verflaag echter stabiel. De vernislaag is vergeeld. Het naaldhouten spanraam is in goede staat.	

Voorwerp		Toelichting	40
7. Sculptuur			
7.1. Hout		De houten sculpturen zijn allemaal gepolychromeerd.	
7.1.1. H. Jozef met Kind Jezus POV.0132.0034			
	M	Op de galon van de mantel in imitatiebrokaat zijn rode en groene glasparels ingewerkt. Er ontbreken tal van parels. De talrijke lacunes in de verflaag op de gezichten vallen op. Het beeld is sterk bevuild. <i>Kleine sokkel/basis in gepolychromeerd naaldhout</i> Op de linkerhoek is de witte verflaag afgebladderd. <i>Grote sokkel in gepolychromeerd naaldhout</i> (eikenhoutimitatie) met open achterkant. Onderaan de binnenstructuur is er actieve aantasting door kleine klopkever . (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i> en rubriek nr. 1a: <i>Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur</i>)	
7.1.2. H. Godelieve van Gistel POV.0132.0038			
	R	Boormeel onderaan op het beeld wijst op vermoedelijk actieve insectenvraat. Ook de sokkel waarop het beeld staat, is aangetast door actieve houtborende insecten. In de geretoucheerde polychromie van het aangezicht zijn kleine lacunes ontstaan. Algemeen vertoont de polychrome beschildering wat slijtage. De handen en armen zijn overschilderd, aan de randen is een onderliggende verflaag te zien. In de plooiën zit er een witte waas op (oorzaak niet duidelijk, vermoedelijk een reactie op vocht). Het beeld is stoffig. Van de palmtak zijn enkele fragmentjes afgebroken. Één fragment ligt naast het beeld. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)	

Voorwerp		Toelichting	41
7.1.3. Jezus op de koude steen POV.0132.0040			
		S De achterzijde van het beeld is uitgehold en werd niet afgewerkt. Hier en daar tonen verse uitvliegopeningen een actieve aantasting van kleine klopkever .. De polychromie van het corpus schilfert af. Onderliggende polychromielagen komen tevoorschijn. In barsten, openstaande naden en lacunes in de polychromie zijn opvullingen met was uitgevoerd. Deze dienen vermoedelijk ook om de polychromie op deze gevoelige plaatsen te fixeren. De opvullingen verstoren de esthetische eenheid van het beeld. Het voetstuk en de sokkel waarop de Christusfiguur gezeten is, zijn voorzien van een laagje papier dat met was is aangebracht om de polychromie (voorlopig) te fixeren. De fluwelen mantel om de schouders van Christus is uitermate stoffig. Sokkel De witgeschilderde houten sokke is aan de binnenzijde actief aangetast door kleine klopkever. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur en rubriek nr. 2: Insecten en schimmels)</i>	
7.1.4. Beelden van het Onze-Lieve-Vrouwaltaar			
- Onze-Lieve-Vrouw (altaartafel) 		R Er is, in tegenstelling tot 2003, geen actieve insectenaantasting waargenomen. Langsheen de naden in het beeld stuwt de polychromie en de onderliggende preparatielaag op. Oude lacunes in de verflaag zijn niet storend. Andere lacunes zijn mooi geretoucheerd. Hier en daar ontstaan echter nieuwe opstuwingen in retouches of in het verfpakket (foto). Er ontbreekt een gekleurde glassteen op de sierband aan de mantel.	

-Lam van de Apocalyps

- Heiligenbeelden
(altaarbekroning)

N

Bovenaan de nis waarvoor het beeld staat, is een overschilderde houten voorstelling van het *Lam van de Apocalyps* te zien. Het naaldhouten blok daarachter is fel aangetast door kleine klopkever .
(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: *Insecten en schimmels*)

M

Het betreft beelden van respectievelijk *St-Franciscus van Assisi* en *St-Dominicus Guzman*, beide in wit geschilderd hout met vergulde accenten. Ze zijn allebei erg vuil.

Ze zijn op het altaar bevestigd door middel van een roestige metalen pin die centraal in de onderzijde van het beeld zit. De beelden hebben geen bijkomende raak- of steunpunten met het altaar.

Het beeld van *St-Franciscus* (meest noordelijke) is door kleine klopkever aangetast. De insecten zijn waarschijnlijk nog actief.

overvloedig boormeel op het voetstuk van het beeld

(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: *Insecten en schimmels*)

Voorwerp		Toelichting	43
7.1.5. Beelden van het altaar van het Heilig Sacrament			
- Mattekenskruis	M	<i>Het kruisbeeld met aan de voet de voorstelling het begijntje Matteken is in de portiek tegen een schilderij met een achtergronddecor opgehangen. Het kruis en het voetstuk met een vergulde slang zijn in gepolychromeerd hout.</i> De polychromie schilfert verspreid af. Het beeld van <i>Christus</i> en het begijntje <i>Matteken</i> zijn in gepolychromeerd gips. Ze zijn stoffig en vertonen wat stootschade.	
- Engelen met passiewerktuigen		De beelden zijn in wit geschilderd hout. Voor zover zichtbaar hebben ze behalve hun bevuiling geen noemenswaardige gebreken.	
7.1.6. Piëta		Het beeld staat in een vitrinekast opgesteld en werd enkel vanop een afstand geïnspecteerd.	
	R	Er is actieve insectenaantasting vastgesteld (kleine klopper) tussen de stam en de rug van het beeld. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)	

Voorwerp		Toelichting	44
7.2. Steen			
7.2.1. <i>H. Mattheus , H. Thomas, H. Judas Thaddeus, H. Philippus, H. Andreas, H. Johannes, H. Petrus, H. Jacobus de Meerdere, H. Bartholomeus, H. Matthias H. Jacobus de Mindere, H. Simon Zelotes</i>		<i>De beelden staan opgesteld tegen de zuilen in het middenschip. Ze zijn uit een witte krijtkalksteen gebeeldhouwd, met goudkleurige accenten.</i> <i>De cartouches zijn grotendeels uit donkere kalksteen vervaardigd, soms uit marmer.</i>	
Algemene conditie 		R Enkele jaren geleden werden enkele kleine ingrepen uitgevoerd(door restauratieatelier Thienpont) Afgebroken stukken (voornamelijk tenen, handen) werden aangevuld met een mortel. Ook grotere lacunes zijn met een grove mortel aangevuld. Deze aanvullingen zijn grof van structuur en werden niet afgewerkt. Lacunes werden toen ook geretoucheerd met een blauwgrijze verf. Deze retouches vallen enkel op bij belichting ervan. Het oppervlak van de beelden is erg bevuild. Dit is niet storend van veraf. In de holtes van de draperingen zit vastgekoekt vuil. Verspreid zien we dat het oppervlak hier en daar begint af te bladderen. Dit wordt gestimuleerd door de bevuiling, door een hoge luchtvochtigheid van de kerk met eventueel condens en de open poriestructuur van de krijtkalksteen.	
Specifieke schadekenmerken	M	<i>H. Petrus</i> Inv.nr.: POV.0132.0023 Op het schelpachtige baldakijn zien we opvallend meer lacunes in het oppervlak. <i>H. Rosa van Lima</i> Inv.nr.: POV.0132.0029 De toplaag is grotendeels verdwenen en lijkt in bepaalde zones te verpoederen. In bepaalde zones is er ook een witte uitbloei. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i>	

Voorwerp		Toelichting	45
7.2.2. St-Laurentius, St-Elisabeth en St-Lodewijk (hoofdaltaar)			
- St- Elisabeth		R Steen, met vergulde boordbanden aan de kleding. Het oppervlak is sterk bevuild. Verspreid is er oppervlakkige afschilfering/verpoedering, met lacunes tot gevolg.	
7.3. Gips		De sculpturen zijn allemaal gepolychromeerd	
7.3.1. H. Laurentius POV.0132.0036		Sculptuur	
		M Sculptuur Voornamelijk in de witte verflaag op het onderkleed zien we verfopstuwing en afschilfering, waarbij verspreid reeds storende grote lacunes. <i>Kleine sokkel/basis</i> De gepolychromeerd naaldhouten sokkel is actief aangetast door kleine klopkever . <i>Grote sokkel</i> De naaldhouten sokkel beschilderd met eikenhoutimitatie is aan de onderkant actief aangetast door kleine klopkever. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: <i>Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur</i> en rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)	
7.3.2. Kind Jezus van Praag POV.0132.0039			
		G Sculptuur Onderaan de basis (wereldbol) en aan de vingertoppen is er wat stootschade aan het plaaster. <i>Sokkel</i> De wit geschilderde sokkel is onderaan en binnenin actief aangetast door kleine klopkever. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>) A	

Voorwerp	Toelichting	46
7.3.3. <i>Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes</i> POV.0132.0041		
	M <i>Sculptuur</i> Er zijn grote lacunes in de verflaag, voornamelijk aan de zijkanten van de mantel. Onderaan de basis is er stootschade aan het plaaster. <i>Mandorla</i> Van één straal ontbreekt een topje. De bruin geschilderde basis van de mandorla is actief aangetast door kleine klopkever. De bruine verflaag schilfert af en laat een onderliggende blauwe verflaag zien. <i>Gepolychromeerd naaldhouten sokkel, met open achterkant</i> De verflaag bladdert verspreid af, met grote lacunes tot gevolg. Enkele oudere lacunes zijn ontstoord (voorzien van een monochrome retouche, rechtstreeks op het hout geschilderd). Voornamelijk de blauwe verflaag vertoont slijtage. Verspreid is er actieve aantasting door kleine klopkever vastgesteld (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)	
7.3.4. <i>H. Hart van Jezus</i> Inv.nr.: POV.0132.003		
	M <i>Sculptuur</i> Grote zones van de verflaag zijn afgebladderd. Enkele retouches in het gelaat zijn verdonkerd. Er zijn verspreid kleine lacunes . De vingertoppen van de rechterhand: zijn beschadigd. <i>De sokkel/basis/console</i> De verflaag in de linkerhoek is beschadigd, onderaan de sokkel zijn er kleine lacunes. <i>Gepolychromeerde naaldhouten sokkel</i> Onderaan zien we sporadisch actieve aantasting door kleine klopkever. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>)	

Voorwerp		Toelichting	47
7.3.5. Piëta		<i>Ruimte boven sacristie, gepolychromeerd gips</i>	
	M	<i>Sculptuur</i> De verflaag schilfert verspreid fel af. <i>Onderstel</i> Het houten onderstel is sterk aangetast door kleine klopkever. We raden aan een ander onderstel te voorzien. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i>	

8. Andere voorwerpen

8.1. Hout		
8.1.1. Reliekkruis POV.0132.003		<i>Gesculpteerd hout, watervergulding. Corpus:hout, gevernist</i>
	S	De vergulding en de onderliggende boluslaag is grotendeels weggepoetst. Verspreid zijn er lacunes in deze afwerklaag (tot op het hout). Er is actieve aantasting door kleine klopkever in de basis van het kruis. Het houten corpus is met een dikke vernislaag bedekt. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur en rubriek nr. 2: Insecten en schimmels)</i> A

Voorwerp	Toelichting	48
8.1.2. Altaarkruis POV.0132.0126	<i>Zilveren corpus en houten kruis</i>	
	R Het zilver vertoont aanslag. Er is actieve aantasting door kleine klopkever. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: Insecten en schimmels)</i>	
8.1.3. Reliek schrijn	<i>Hout , verguld en overschilderd met bronsverf.</i>	
	S Het sculptuur was ooit vermoedelijk verguld. Daarover zijn in de loop der jaren meerder afwerklagen aangebracht. De fijne detaillering is daardoor verloren gegaan. De meest recente laag betreft een bronzine verf. De dikke afwerklaag stuwt op, en schilfert af tot op het hout. Het geheel is bestoft. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i> 	

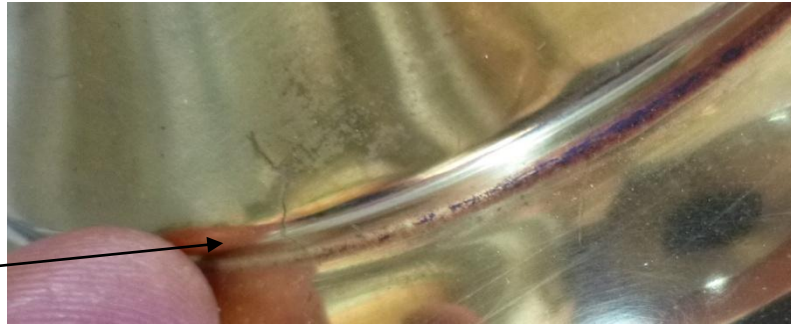
Voorwerp		Toelichting	49
8.1.4. Bloemenkransboog		Naaldhout, geschilderd.	
	S	Grote zones van de verflaag is afgeschilferd. Er zijn tal van recente opstuwingen in de verflaag. De geschilderde ijzeren plaatje zijn geroest, waardoor de verflaag afbladdert. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i> 	
8.4. Metaal		Alle kandelaars in de kerk zijn gevernist, al dan niet met een nieuwe of oude waardevolle vernislaag.	
8.4.1. Algemeen schadebeeld			
	M	Het schadebeeld is bij de meeste kandelaars gelijkaardig: - slijtage van de vernislaag , als gevolg van ouderdom en veelvuldig poetsen, - degradatie van de vernislaag door ouderdom, een hoge luchtvochtigheid en door stofophoping, - corrosievlekken als gevolg van poetsmiddelresten, - corrosievlekken, ontstaan door stofophoping, - een verkleurde (opake) vernislaag, gedegradieerd of afgesleten, - er wordt gebruik gemaakt van een poetsmiddel die enerzijds witte poetsmiddelresten nalaat en anderzijds mogelijk de vernislaag versneld afslijt, - de kaarsen in de neogotische kandelaars aan de beelden in het schip laten de koperlegering corroderen. <i>De esthetisch storende schade kan men desgewenst op korte termijn laten herstellen.</i> <i>Het is echter verstandig om de objecten die in de aanbevelingen op korte termijn staan voorrang te geven.</i>	
8.4.2. Recente herstellingen		Dit zijn enkel opmerkingen, zonder een beoordeling aan te geven.	

Voorwerp		Toelichting	50
----------	--	-------------	----

Kruisbeeld

N *Kruisbeeld op noordelijk zijaltaar*: dit kruisbeeld lijkt recent gereinigd en hervernist.
 We bemerken tweekleine scheurtjes in de voet.
 De vernislaag op de voet is lokaal, aan een naad, beschadigd.
 Een rasterpatroon in de knoop in de stam is bijna onzichtbaar
 (was dit al zo voor de reiniging?).

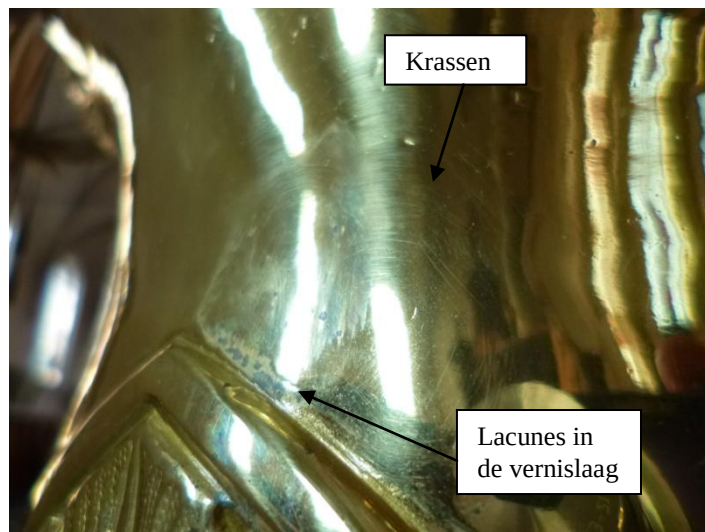
Koorkandelaar zuid

M *Geverniste koperlegering* **wanneer**

De vernislaag is op enkele plaatsen onnauwkeurig aangebracht, of ongelijkmatige gedroogd, te zien aan de vernissluiers.

Er zijn krassen, het is niet duidelijk of deze krassen in de vernislaag of in het metaal zijn aangebracht tijdens de reiniging. We zien ook lacunes in de vernislaag in plooien.

Voorwerp		Toelichting	52
----------	--	-------------	----

8.4.3. Schadebeeld per object		Enkel de objecten waarbij een opmerking kan gegeven worden zijn hier beschreven.	
a. Kandelaars hoofdaltaar Inventarisnummer: POV.0132.0083		R	<i>Zes kandelaar, geverniste verzilverde koperlegering</i> Het oppervlak is erg vlekkerig van uitzicht. De vernislaag is melkachtig wit geworden, Waar de vernislaag slijtage vertoont is de zilverlaag zwart aangelopen. Verspreid zijn er enkele deukjes in het metaal. Deze schade is momenteel enkel esthetisch storend.
b. Kandelaars treden hoofdaltaar		M	<i>Zes kandelaars, verzilverde koperlegering</i> De kandelaars zijn bestoft. De vernislaag is opaak geworden en is gesleten. De zilverlaag is vlekkerig zwart aangelopen. Er zijn zones met actieve corrosie. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i>
c. Sierpanelen		R	<i>Vier stuks: verzilverde koperlegering, gevernist, naaldhouten onderlijst, zilverapplicaties.</i> De vernislaag en de zilverlaag vertonen slijtage. Er werd geen corrosie vastgesteld. Deze schade is momenteel enkel esthetisch storend. De objecten zijn bestoft.

Voorwerp	Toelichting	53
----------	-------------	----

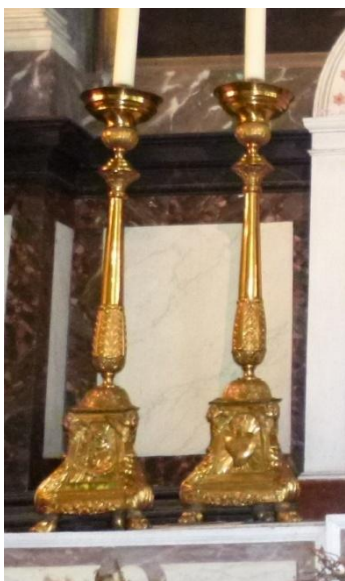
- d. Armkandelaars
hoofdaltaar
POV.0132.0136

R *Twee kandelaars, verzilverde koperlegering, gevernist.*

De vernislaag is sterk gedegradieerd.
Er werd geen corrosie vastgesteld.

- e. Kandelaars noordelijk
zijaltaar
POV.0132.0086

M *Vier kandelaars: geverniste koperlegering*

De vernislaag vertoont degradatie. De daardoor blootliggende koperlegering is verspreid (actief) gecorrodeerd.
Door stofophoping in groeven en spleten is eveneens corrosie ontstaan.

Bij de derde kandelaar is zijn er scheuren in het bladwerk in de stam (foto).

(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)

- f. Armkandelaar noordelijk
zijaltaar
POV.0132.0137

R *Twee armkandelaars: geverniste koperlegering*

De vernislaag is gesletten.
De groeven en spleten zijn bevuild.
Links: de kandelaar heeft drie deuken in de arm en bladvormige knopen.
Rechts: een knoop in de stam is in twee helften van elkaar.

(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)

Voorwerp	Toelichting	54
----------	-------------	----

- g. Kandelaar op trede
noordelijk zijaltaar
POV.0132.0084

- h. Kandelaars zuidelijk
zijaltaar
POV.0132.0086

M *Twee kandelaars: geverniste koperlegering*

De vernislaag vertoont degradatie (spikkelvormige lacunes) en is aan het slijten (streepvormige sporen).

De vegen poetsmiddelresten zijn storend en veroorzaken corrosie van metaal.

(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: *Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur*)

R *Vier kandelaars: geverniste koperlegering*

De kandelaars zijn bestoft en er zijn verspreid druipsporen en vegen van poetsmiddel.

Er vormt zich corrosie, voornamelijk in spleten en holtes.

Van de meest rechterkandelaar is een applicatie (guirlande) aan één kant los gekomen.

Voorwerp		Toelichting	55
----------	--	-------------	----

- i. Lofkandelaars zuidelijk zijaltaar

R

Twee kandelaars: geverniste koperlegering

Er vormen zich kleine lacunes (degradatie)in de vernislaag met gecorrodeerde lacunes tot gevolg.

De vernislaag vertoont streepvormige slijtage.

Voorwerp	Toelichting	56
----------	-------------	----

- j. Twee grote
koorkandelaars
POV.0132.0079

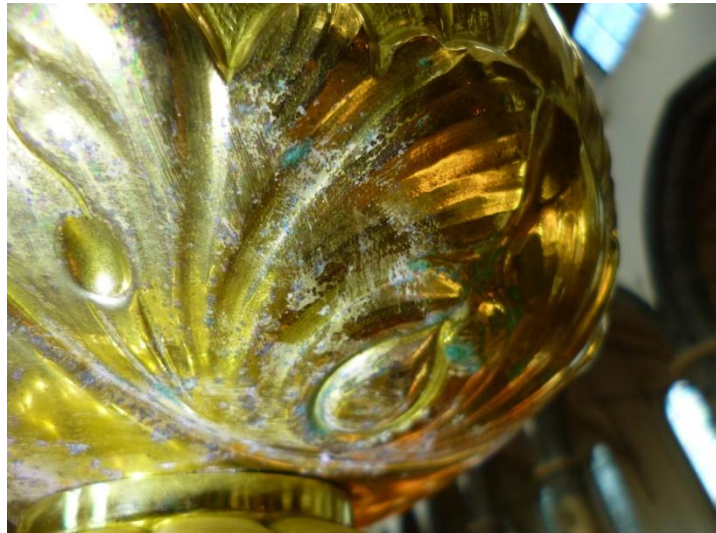
- R** *Twee kandelaars:geverniste koperlegering één exemplaar gerestaureerd door firma Verdonck.*

De kandelaars lijken recent hervernist

Zuidelijke kandelaar: onder de kaarsvethouder vertoont een zone corrosieplekken.

Mogelijk heeft het schurende poetsmiddel de vernislaag beschadigd.

De objecten zijn bestoft.

k. Paaskandelaar

M *Geverniste koperlegering*

De vernislaag is aangetast door druipsporen, waarschijnlijk afkomstig van de verse bloemen in oasis in de vetvanger.

Er is ook opvallende corrosie aan de leeuwenpoten.

Dit is enkel esthetisch van aard, maar we raden aan contact met vocht te vermijden.

l. Wierookstandaard

M *Geverniste koperlegering*

De vernislaag is gedegradieerd, er is corrosie vastgesteld.

(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1A: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)

Voorwerp		Toelichting	58
----------	--	-------------	----

m. Lofkandelaars
POV.0132.0147

R *Vijf kandelaars: gegoten voet (koperlegering) en geslagen koperlegering, verzilverd.*

Gegraveerde inscriptie in bloemenstengels : 1330

Op de bolle onderdelen is de zilverlaag gesleten door wrijving.

Er zitten verspreid poetsmiddelresten in groeven en in de bloemblaadjes.

De voet van de grootste centrale kandelaar is aan één zijde een beetje gedeukt.

Enkele geschroefde metalen stuivers in de bloemen ontbreken.

Eén blad afgebroken ligt naast de kandelaar.

(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)

n. Lofkandelaar

R *Twee kandelaars: geverniste koperlegering*

De vernislaag is gesleten, de aan de lucht blootgestelde koperlegering is donker geworden (passieve corrosie).

Deze schade is momenteel enkel esthetisch storend.

Voorwerp		Toelichting	59
o. Kandelaars sacristiekast		R <i>Zes kandelaars: geverniste koperlegering</i> Ondanks de hoezen, zijn de kandelaars bestoft. Er zijn spatten en vlekken veroorzaakt door natte reiniging, met hier en daar corrosievlekken putcorrosie, met ontzinking), ook op de leeuwenpootjes: <i>(Zie aanbevelingen rubriek nr. 3: Preventieve maatregelen)</i>	
p. Wandkandelaar 		R <i>Twee kandelaars: geverniste koperlegering</i> De vernislaag is gesleten en vertoont ook kleine lacunes.	
q. Wandkandelaars onder de beelden zuilenrij POV.0132.0090 		R <i>Twaalf kandelaars, geverniste koperlegering</i> De vernislaag is globaal afgesleten. Mogelijk betreft dit een oude vernislaag. In enkele armen zijn scheuren vastgesteld: dit heet spanningscorrosie, mogelijk veroorzaakt door mechanische spanning, eventueel gecombineerd door gebruik van ammoniak bevattende poetsmiddelen. <i>(Zie aanbevelingen rubriek nr. 3: Preventieve maatregelen)</i>	

Voorwerp		Toelichting	60
----------	--	-------------	----

r. Wijwatervat

s. Wijwatervat

t. Metalen objecten in de vitrine kasten

M *Geverniste koperlegering, rode menie*

De vernislaag is gedegradieerd, er is verspreid corrosie opgemerkt.

(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)

S *Verzilverde koperlegering gevernist, de basis is verzwaard met plaaster Rode menie aan de binnenkant.*

De vernislaag is gedegradieerd, de zilverlaag vertoont zwarte aanloop.

De koperlegering is in die mate gecorrodeerd dat er gaten zijn ontstaan.

(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)

M Deze objecten werden niet van dichtbij bekeken.

Matige bewaaromstandigheden: zie 10.3.1. Bewaring- Vitrinekasten

Voorwerp		Toelichting	61
----------	--	-------------	----

8.6. Textiel

8.6.1. Vaandels

a. Processievaandel
POV.0132.0097

b. Processievaandel
POV.0132.0098

S

De vaandels hangen permanent op in de kerk, in minder goede omstandigheden.

Onder invloed van UV- licht, hoge vochtigheid en zwaartekracht verliest het textiel zijn kleur en elasticiteit.

In de kast in de ruimte boven de sacristie liggen afgebroken onderdelen van de roede.

(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1: *Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur*)

S

fluweel; blauw;voering rode zijde, gestulpt zilverborduurwerk cartouche met voorstelling van de H. Elisabeth van Thüringen met bedelaar - kruisbekroning met monogram SE.

De rode zijde van de voering vertoont scheuren de oorzaak is 'schifting' van de zijde, een degradatieproces.

Klossen: hout, zijdedraad, franjes

Twee van de klossen ontbreken. Van één klos ontbreekt de franjerand.

Van een andere klos is de houten drager gebroken, en zijn de zijden garen verstorven.

De drager fluweel, galon

De galon komt los van de drager. Ook het stulpborduurwerk komt hier en daar los.

Het blauwe fluweel is door UV licht verkleurd.

Roede roedebekroning

Het gepolychromeerd houten kruis, in het monogram is het hout gedeukt, en er zit een scheur in, verder is het kruis staat scheef en is vermoedelijk gelost.

De vergulding vertoont barsten.

De uiteinden van de roede ontbreken.

S

Fluweel; groene achtergrond en rood kruis en randen;gestulpt zilverborduurwerk centraal mandorla met H. Jozef m et Jezuskind - bloem en heraldische lelies - kruisbekroning met Jezusmonogram

De drager: fluweel, galon

De voering in zijde is merendeels verstorven en verdwenen.

Het groene fluweel is door UV licht verkleurd.

De galon komt op meerdere plaatsen los van het vaandel.

Het borduurwerk is in goede staat.

Roede roedebekroning

Aan de roede is het fluweel losgescheurd, en deels ruw hersteld. Er is risico op verder doorscheuren.

c. Processievaandel
POV.0132.0099

d. Processievaandel
POV.0132.0100

S

zilver; gestulpt zilverborduurwerk; fluweel; rood; mandorla met kelk
De drager: fluweel, galon

De oorspronkelijk dieppaars fluwelen drager is sterk verkleurd.
De laagsgewijze opbouw van het vaandel komt onderaan los.

Aan de roede begint door het gewicht van het vaandel het fluweel te scheuren. Er zijn reeds scheuren hersteld.
Enkele borduurdraden komen los.
De zijden voering is geschild en valt uit elkaar.

Klossen: hout, zijdedraad, franjes
De zijden draden rond de houten klossen zijn verstorven en gebroken.

Roede roedebekroning

De sieruiteinden van de roede zijn beschadigd, de afgebroken onderdelen worden nog bewaard.

Drager te vervangen minder dringend dan 0100

S

Zilver; gestulpt zilverborduurwerk; fluweel; blauw; -; naaldkant ??
opschrift genaaid op voorkant.

Mandorla met voorstelling van Onze-Lieve-Vrouw
Onbevlekt Ontvangen omgeven door vier medaillons met engelenbustes –
bovenaan opschrift, kruisbekroning met Mariamonogram

De drager: fluweel, galon

De oorspronkelijk felgekleurde blauwe fluwelen drager is sterk verkleurd en is verstorven, met tal van kleine scheurtjes die bij minste stoten verder scheuren.

Enkele borduursels komen los van het fluweel.

Roede roedebekroning

De draagstok en vaandelroede met gepolychromeerd kruis zijn sterk aangetast door kleine klopkever.

De twee uiteinden zijn beschadigd door vermolming. Enkele afgebroken stukken liggen worden bewaard in een kast.

Voorwerp		Toelichting
		63
8.6.2. Antependia van het hoofdaltaar (niet in inventaris)		Inspectierapport 2003
- Moiré met kruis in stulpborduurwerk	M	Het voorste antependium (op het ogenblik van de inspectie) is samengesteld uit stukken moiré aangebracht op een ruwe drager. In het moiré zitten heel wat scheuren. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)</i>
- Fluweel met Oog Gods in stulpborduurwerk	R	Op het fluweel zit een lichte aantasting door oppervlakteschimmels en enkele druipsporen van kaarsvet. Verder zijn er geen noemenswaardige gebreken.
- Textiel met ingeweven IHS monogram	G	Dit antependium is in een stabiele bewaringstoestand zonder meldenswaardige gebreken.
- Bijbehorende lijst	R	Het betreft een naaldhouten kern met een bekleding in verzilverd koper. De zilverlaag is deels weggesleten, deels aangelopen en vuil. Het onderste houten latje waarop de lijst steunt, is volledig vermolmd door waarschijnlijk actieve insectenvraat. <i>(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: Insecten en schimmels)</i>
8.6.3. Antependia van het Onze-Lieve-Vrouwaltaar (niet in inventaris)		Inspectierapport 2003
- Moiré met Maria-monogram en kroon	R	De samenstellende stukken moiré ripsweefsel zijn aangebracht op een vuil en ruw weefsel. Het moiré is onderaan in het bijzonder erg vuil. Het Mariamonogram met kroon in stulpborduurwerk in zilverdraad is in goede staat.
- Bijbehorende lijst	R	Drie zijden van de lijst zijn in verguld hout met stucwerk. De watervergulding is deels weggesleten. Verder is de lijst in een stabiele staat.
8.6.4. Antependia van het altaar van het Heilig Sacrament (niet in inventaris)		Inspectierapport 2003
- Samengesteld weefsel	M	In het weefsel zit een scheur langsheen het spanraam en één vermoedelijk door stootschade. <i>Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur</i>
- Bijbehorende lijst	M	De vergulde delen van de lijst zijn grotendeels overschilderd met een bronzineverf. Verspreid ontstaan lacunes in de vergulding door opstuwingen. <i>Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur</i>

Voorwerp		Toelichting	64
8.6.5. Kant en witgoed			
a. Sierboorden van albes	R	Deze gewaden hangen aan kapstokken. We raden aan hoezen te voorzien.	
			
b. Kant	M	De tule van dit stukje kant is op twee plaatsen gescheurd.	
			
		De tule van dit stukje kant is op twee plaatsen gescheurd. Het kant is bevuild door bruine vlekken. De stukken kant kunnen beter bewaard worden op rol. (Zie aanbevelingen rubriek nr. 3: <i>Preventieve maatregelen</i>)	
8.6.6. Oude textiel bedekking		Linnen, zijde keperbinding, damast	
	. G	Sommige gewaden worden bedekt met oude linnen stoffen, mogelijk afkomstig van lakens (Begijnen?) en van burgerlijke tafellakens. Deze stukken zijn het waard om te bewaren, als resten van het verleden.	
8.6.7. Sacristiekast hangkast		Zie 10.3.2. <i>Bewaring- sacristiekast</i>	

Voorwerp	Toelichting	65
----------	-------------	----

8.6.8. Paramenten	Om op termijn een waardebeoordeling te geven aan de textielcollectie is het belangrijk dat het textiel per "stel" samengehouden wordt. De "stellen" worden in dit rapport zoveel mogelijk bij elkaar besproken
a. Zilverlaken koorkap schoudervelum kelkvelum twee manipels twee stola's twee dalmatieken kazuifel <i>Gerafelde zones</i>	G <i>Zilverlaken, stulpborduurwerk, galon in metaalborduurwerk</i> De koorkap is in goede staat. <i>Algemeen</i> Er zijn verspreid enkele kleine herstellingen uitgevoerd. De draad komt hier en daar wat los, ook in het stulpborduurwerk. De getwijnde zilverdraad rond de oranje draad ontbreekt hier en daar waarbij de oranje draad opvalt. Er zitten kreuken in het textiel als gevolg van een minder goede bewaring, de vezel kan daardoor makkelijk breken waardoor gleeën ontstaan. <i>Schoudervelum</i>: rondom de sluiting is het weefsel gerafeld. Er zijn enkele gerafelde zone hersteld, maar er is kans op verdere beschadiging bij manipulatie. <i>twee manipels</i>: de zijden draad van het borduursel begint op enkele plaatsen te rafelen en los te komen. <i>Rijkversierde stola</i>: van de galon met cantilles is één cantille is beschadigd. <i>Kazuifel</i>: aan de bovenkant van de mouwen zijn herstellingen aan het zilverlaken uitgevoerd. <i>Bewaringstoestand</i> De bewaring kan beter, er wordt teveel textiel in een te kleine lade bewaard. De gewatteerde hoezen vormen een bescherming, maar vullen de ruimte. Het is van belang deze hoezen jaarlijks te wassen. <i>(Zie aanbevelingen rubriek nr. 3: Preventieve maatregelen)</i>

Voorwerp	Toelichting	66
----------	-------------	----

- b. Processiehemel
POV.0132.0094

Parament paars fluweel

M *Zilverlaken, stulpborduurwerk in metaaldraad, voering in moirézijde, galon in metaalborduurwerk*

Rond het stulpborduurwerk zijn donkere vlekken, vermoedelijk omdat men heeft getracht het metaalwerk op te poetsen.
Er zitten wolbeertjes op het textiel (larve tapijtkever).

De voering is geschift en valt uiteen.

Hier en daar komt het stulpwerk los van de ondergrond.

(Zie Aanbevelingen rubriek nr. 1a: Conservatie of restauratie door een gekwalificeerd restaurateur)

M Deze paramenten zijn bevuild, gekreukt en beschimmeld.
Uitgezonderd de koorkap wordt dit textiel in een overvolle lade bewaard.

(Zie aanbevelingen rubriek nr. 3: Preventieve maatregelen)

Bevuiling, mogelijk oppervlakteschimmel

Versleten pool in plooien

- c. Set groene paramenten met bloemenborduursels
Twee kazuifel, twee kelkvelums, twee stola's, twee palla's

G *Zijdedamast*

Deze paramenten zijn samengesteld uit diverse stukken burgerlijk textiel met als motief bloemen en planten en een oosters aandoend gebouwmotief.
Het textiel is licht gekreukt.

Deze paramenten bevinden zich in goede staat, maar kunnen in betere bewaarsomstandigheden langer intact blijven.

- d. Set groene paramenten
kelkvelum
twee dalmatieken
kazuifel

G

In de kazuifel zit een stuk ander zijdedamast (verschillend bloemenmotief) in verwerkt, mogelijk een herstelling.

Uitgezonderd een paar donkere vlekken op en dalmatiek bevindt dit stel zich in goede staat.

X 2

Voorwerp	Toelichting	68
----------	-------------	----

- e. Paramenten in goudlaken
Koorkap
schoudervelum
Stola
Kazuifel

R

Algemeen

Uitgezonderd de koorkap vertoont het goudlaken verspreid gleeën. Hier en daar zijn er zones hersteld. Het stulpborduurwerk komt verspreid los, maar niet in die mate dat er verlies kan optreden; De rode voering is gesleten en vertoont enkel kleine rafelige scheuren.

Kazuifel en schoudervelum: de kreuken in het kazuifel veroorzaken vezelbreuk.

Koorkap: een blaadje van het borduurwerk ontbreekt.

- f. Set paarse paramenten
kelkvelum *kelkpalla*
stola
manipel
kazuifel

G

Koorkap: het fluweel is bevuild door kaarsvetsspatten.

De zijdedamast is op twee plaatsen gescheurd, aan de rechter schouderpartij en onderaan het kleed.

Een scheur in het fluweel onder het schild is ruw hersteld.

Er ontbreken enkele cantilles van de galon van het schild.

In de kazuifel zit een stuk ander zijdedamast (verschillend bloemenmotief) in verwerkt, mogelijk een latere toevoeging.

Uitgezonderd een paar donkere vlekken op en dalmatiek bevindt dit stel zich in goede staat.

- g. Paramenten paars
fuchsia bloemenmotief

G

De zijde is algemeen fragiel, er zijn verspreid enkele gleeën en rafelige scheurtjes ontstaan in de kazuifels.

Horizontale gleeën in de zijden achtergrond.

Rafelige kleine scheurtjes in de zijden achtergrond.

Een deel van de galon van de middenband is vervangen, door een gelijkaardig.

- h. Rouwparamenten
Koorkap,
kazuifel
...

R

Galon in metaalborduurwerk, borduursels op kolom.

De paramenten liggen in een stoffige lade en zijn bevuild.

Kazuifel: de pool van het fluweel is lokaal afgesleten/afgevreten.
Los gekomen borduursels zijn hier en daar hersteld.

Voorwerp	Toelichting	70
----------	-------------	----

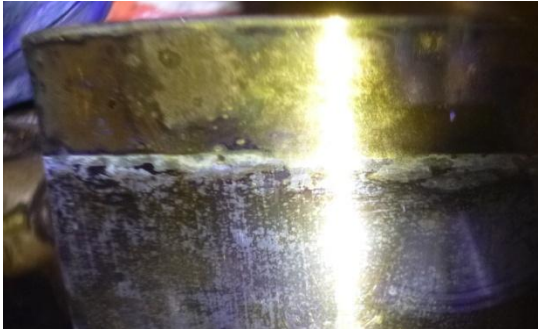
9. Klimaat

9.1. Relatieve vochtigheid en temperatuur	M	Het klimaat werd tijdens de inspectie niet gemeten. Een korte meting van de relatieve vochtigheid (RH) tijdens de eerste inspectiedag in het koor wees boven de 70%.
		Vanaf 70% relatieve luchtvochtigheid kan oppervlakteschimmelgroei optreden.
9.3. Technische installaties	M	De verwarming van de kerk is defect. Tijdens diensten worden er staande verwarmers op gas geplaatst.
		Bij gebouwen die periodiek worden verwarmd met soortgelijke branders kan condensatie kan optreden.

1. Preventie en beheer

10. 3. Bewaring		
10.3.1. Vitrinekasten		Twee vitrine staan in de noordelijk transept opgesteld. Het betreft een gemengde collectie, en werd niet van dichtbij geïnspecteerd. De vitrinekasten zijn niet geschikt om voor een lange periode waardevolle objecten in te bewaren.
a. Vitrine noord	M	Rondom het lederen boek (missaal) liggen afgebrokkelde kruimels leder, mogelijk veroorzaakt door textieletende insecten. Er liggen ook dode kleine klopkewers rondom het boek (houtworm). Deze insecten lusten ook wel dik leder. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i>) A

Voorwerp		Toelichting	71
b. Vitrine zuid		M De zilveren objecten zijn erg bestoft en vertonen een donkere aanloop. De vitrinekasten zijn niet lucht- en stof dicht en dus niet geschikt om waardevol zilver tentoon te stellen. Ook in deze vitrinekast is kleine klopkever in een gepolychromeerd houten beeld (Piëta) vastgesteld. (Zie Aanbevelingen rubriek nr. 2: <i>Insecten en schimmels</i> en rubriek nr. 3: <i>Preventieve maatregelen</i>) A	
10.3.2. Sacristiekasten			
a. Hangkast		M Er hangt teveel textiel op een stang, waardoor kans op schimmelgroei toeneemt. Er groeit oppervlakteschimmel op de binnenkant van de kastdeuren. Enkele waardevolle kazuifels hangen samen met minder waardevolle: teveel op een stang. Er is verspreide minimale oppervlakteschimmel en stof selecteren en ruimte laten.	
b. Ladekast		M Per lade ligt er teveel textiel, waardoor er plooivorming wordt gecreëerd en waardoor vuil en oppervlakteschimmel minder snel kan opgemerkt worden. De laden zijn bevuild, het textiel weinig beschermd tegen vuil en stof inval. (Zie aanbevelingen rubriek nr. 3: <i>Preventieve maatregelen</i> en <i>onderhoudsfiches</i>)	

Voorwerp		Toelichting	72
----------	--	-------------	----

10.4. Reiniging		Enkel de minpunten worden hier besproken.
10.4.1. De vloer	M	De vloer wordt vrij nat gedweild. Er wordt HG Superfris dweilwas aan het water toegevoegd. Deze is vermoedelijke een synthetische polymeerlaag en dit vormt een moeilijk te verwijderen film op de vloer, waardoor het vocht en emigrerende zouten nog moeilijk uit de steen kunnen komen. De witte vlekken op de vloer kunnen daarvan afkomstig zijn. Het gebruik van dit product moet zeer beperkt gehouden worden. Het nat dweilen van deze fragiele, toch problematische vloer kan voor verder schade zorgen. <i>(Zie aanbevelingen rubriek nr. 3: Preventieve maatregelen)</i>
10.4.2. De kandelaars	M	Er zijn veel poetsmiddelresten gevonden op de kandelaars. Deze zijn esthetisch storend maar veroorzaken ook corrosie! Vele poetsproducten bevatten ook ammoniak, en dit gaat een chemische reactie aan met metaal, waardoor er scheuren worden gevormd. <i>(Zie aanbevelingen rubriek nr. 3: Preventieve maatregelen)</i>
10.4.3. Het zilverwerk in de vitrines	M	Het zilver loopt donker aan, door contact met zwavelhoudende stoffen in de lucht. Dit is esthetisch storend, maar bij langdurige verdonkering kunnen deze vlekken nog maar moeilijk te verwijderen zijn.

Sint-Elisabethkerk

Begijnhofdries 1
9000 GENT

INHOUDSTAFEL

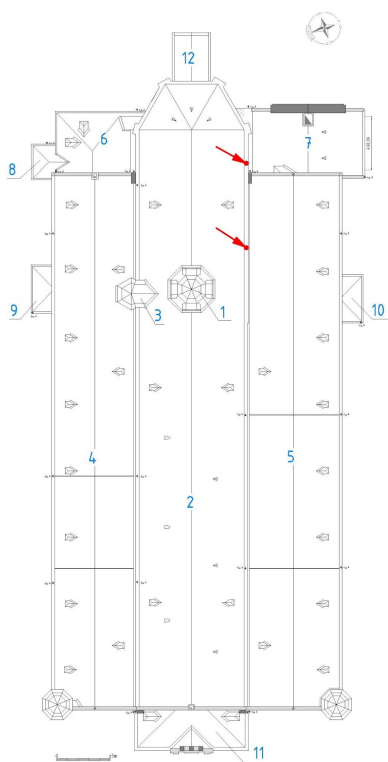
ADMINISTRATIE & OPMERKINGEN	3
UITGEVOERDE WERKEN	4

ADMINISTRATIE & OPMERKINGEN

object	Sint-Elisabethkerk
wettelijke bescherming	Monument 29/11/1943 Stads- of dorpsgezicht 21/12/1994 Begijnhof Sint-Elisabeth Cultuurhistorisch landschap 28/03/1956 Begijnhof Sint-Elisabeth Inventaris bouwkundig erfgoed 14/09/2009
inventaris OE	20089
huidige functie	Kerk
abonnee	Kerkraad Saint-John's Anglican Church p/a Spijkstraat 179 9040 SINT-AMANDSBERG
inspectiedata	31/07/2018
monumentenwachter	Nele De Cocker Geert Scheirlinckx
contact	09 267 61 52 nele.de.cocker@oost-vlaanderen.be
totaal aantal manuren	4
uitgevoerde werken	Twee gescheurde uitzetvoegen gedicht.
gebruikte materialen	2 epdm (0,50m x 0,20m)
vorige inspecties	2013 2011 2006 2003 2000
opmerkingen	Geen

UITGEVOERDE WERKEN

Op aanvraag van de kerkraad werd langsgegaan voor het bekijken van een probleem van waterinfiltratie ter hoogte van het koor. Het bleek te gaan om een ingescheurde uitzetband. Een beetje verder bij het schip zelf was er ook een uitzetvoeg gescheurd. Beide werden door ons met epdm gedicht.

Beschadigde uitzetband koor.

Beschadigde uitzetband schip.

Beide lekken zijn gedicht. Gezien de staat van deze twee uitzetbanden kan er vanuit worden gegaan dat er nog meerdere uitzetbanden hun functionaliteit hebben verloren en tot waterinfiltratie leiden/ zullen leiden. Bij onze inspectie in september gaan we hier nog eens extra aandacht aan besteden. Sowieso zal een aannemer moeten worden aangesteld om de nodige herstellingen aan de goten uit te voeren.

Bij onze inspectie werden ook twee grote brokstukken van de dakruiter uit de goot gehaald. Ze werden door ons op zolder gelegd.

